

R.N.I. No. 14593/1957

પગદાંડી

PAGDANDI

તંત્રીઓ : અશ્વિન માલદે * શાંતિ રાંભિયા * ચંદ્રકાન્ત નંદુ

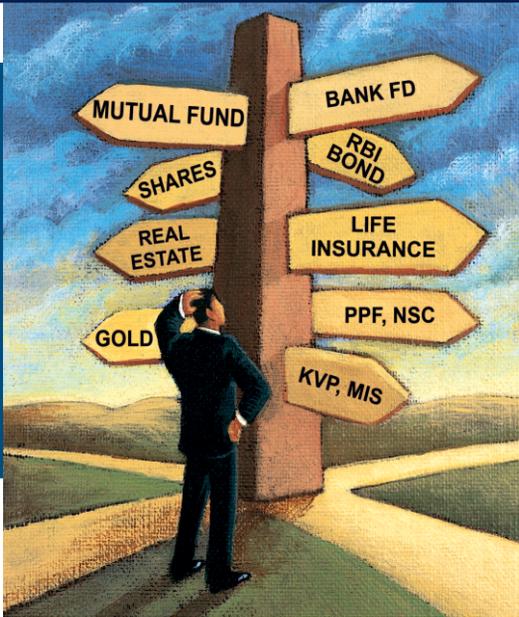
VOL.64 ISSUE NO. 11 - FEBRUARY 2022 - 68 PAGES - RS. 15/-

Shree Kutchi Visha Oswal Seva Samaj

C.V.O.D., Jain Mahajanwadi, 3rd Floor, 99-101, Keshavji Naik Road, Chinchbunder, MUMBAI - 400 009.

Phone : 2371 4674 / 2377 3032 Email : ksevasamaj@gmail.com

WE NAVIGATE
YOUR FINANCIAL ADVENTURE
& ENSURE YOU
A SMOOTH JOURNEY OF LIFE
FROM WHERE YOU ARE
TO WHERE YOU WANT TO BE

A COMPLETE TOUR OF THE FINANCIAL WORLD

We are truly a one stop-shop for all your
Investment & Insurance and other allied services:

- Mutual Fund Distributors
- Company FD, NCD, Bond, RBI Bond, Capital Gain Bond, Perpetual Bond
- P2P Loans
- Sovereign Gold Bond
- Will Writing and Estate and Succession Planning
- Life Insurance (Through business associates of LIC of India, HDFC Life, Birla Sun Life Insurance)

We are your Map for Financial Freedom

Registered Office:

Gada & Haria Pvt Ltd

(formerly known as Gada & Haria Financial Planners Pvt Ltd)

5, Framroz Court, 2nd floor, Dada Saheb Phalke Road,

Dadar (CR), Mumbai-400014.

Tel: 40794141

CA Dilip Haria

Village: Bada

98202 96135

dharia@gmail.com

CA, CFP Rajesh Gada

Village: Bada

98676 23250

rajesh@gadaharia.com

CA Vipul Bheda

Village: Samaghoga

98202 22750

vipul@gadaharia.com

Vikas Vira

Village: Nagalpur

98205 20268

vikas@gadaharia.com

પગદંડી

ફેબ્રુઆરી ૨૦૨૨

અનુક્રમણિકા

લેખ	લેખક	પાના નં
તંત્રી સ્થાનેથી		
સ્વસ્થ સમાજ	૫
પ્રમુખશ્રીની કલમે	ડૉ. મંજુલા વી. શાહ.....	૧૧
શ્રદ્ધાંજલિ		૧૪
પગદંડીને પત્ર		
ડૉ. ગિરીશ વીણીવોરા.....	પન્નાલાલ ખીમજી છેડા.....	૧૭
પ્રતિભાવ - પ્રતિસાદ		
પગદંડી - ડિસેમ્બર ૨૧	મયુર ચંદ્રકાન્ત દેઢિયા.....	૧૭
ભાષા - વિમર્શ	ડૉ. જીતેન્દ્ર એન. શાહ.....	૧૮
પગ મેં ભમરી	લીલાધર માણેક ગડા	૨૧
બધું છે તો કશુંક થશે.....		
યોગ્ય નિર્ણય : એક કળા.....	દિનેશ કલ્યાણજી ગોસર.....	૨૮
‘કોઈ જ નવરું નથી’નું સ્મરણ.....	ગુલાબ દેઢિયા.....	૩૧
ઉદાસી ભરે દિન કભી તો ઢલેંગે	CA સંજય વિસનજી છેડા.....	૩૪
કોલકાતા - જૈન જિનાલયોની ભવ્ય વિરાસતો.....	જ્યોતિ મોતા	૩૭
વતનપ્રેમની પીડા વ્યક્ત કરતી કથા.....	હરેશ ધોળકિયા.....	૪૩
પેનિક ડિસઓર્ડર ભાગ - ૨.....	ડૉ. મણિલાલ ગડા - ડૉ. દીપ્તિ શાહ (ગડા)	૪૭
પદ્મશ્રી વિદુષીની રમૂજવૃત્તિ	શાંતિલાલ ગઢિયા.....	૫૦
ઉર્મિલલહર.....	સંપાદન : વિશન નાગડા.....	૫૧
વિદેશ જતા વિદ્યાર્થીઓ	૫૪
“ગાલા સ્પ્રીંગ્સ કપ” વૉલીબોલ ટુર્નામેન્ટ	૬૦
સાંત્વન.....	૬૪

પગદંડી કાર્યાલાય ફોન - ૨૩૭૧ ૪૬૭૪ ટેલી ફેક્સ - ૨૩૭૭ ૩૦૩૨

Printed and Published by Aswin Popatlal Malde on behalf of K.V.O. Seva Samaj. Printed at Meghart Colour Crafters, 42, Ideal Indl. Estate Mathuradas Mill Compound, Senapati bapat Marg, Lower Parel, Mumbai -400013. and published from Shri Kutchhi Visa Oswal Seva Samj, C.V.O.D. Jain Mahajanwadi, 3rd Floor, 99/101, Keshavji Naik Road, Chinch Bunder, Mumbai -400009. Editor : Aswin Popatlal Malde

Gala Caterers

FINEST IN FOOD INDUSTRY
SINCE 1977

“આજે લગ્નમાં શું જમવાનું હશે ?”
એ ઉત્સુકતાનો અંત આવે
જ્યારે મહેમાન
ગાલા કેટરર્સ નો ટેગ જોયે
“જે હશે બધું ભાવતું જ હશે !”

અમે કાઠીયાવાડી, ગુજરાતી, કચ્છી, પંજાબી, સાઉથ ઈન્ડિયન તેમજ કોન્ટીનેન્ટલમાં
થાઈ, મેક્સીકન, ઈટાલીયન અને ચાઇનીઝ, પ્યોર વેજેટેરીયન વાનગીઓ પિરસીએ છીએ.

આજકાલનો નવો ટ્રેન્ડ
ડેસ્ટીનેશન વેડિંગ

આપના પ્રસંગોને બનાવો યાદગાર.
૨૦૦ થી ૨૫૦૦ કેપેસિટીના ભારતનાં કોઈપણ સ્થળે
હોટેલ, રિસોર્ટ, તથા ક્ષત્રમાં સંગીત સંઘ્યા, મહોદી
રસમ, સમુર્તા, લગ્ન, રીસીપ્શન એરેંજ કરી,
વિવિધ વાનગી પિરસી પ્રસંગને યાદગાર બનાવશું

**કાર્પોરેટર સેમીનાર,
એક્ઝીબીશન માટે**

૧૦,૦૦૦ થી વધુ મેહમાનોને
કેટરીંગ સર્વિસ આપવા સક્ષમ

Some of our Corporate Clients:
RELIANCE INDUSTRIES LTD, PARLE AGRO PVT.LTD
THE PHOENIX MILLS LTD., ACHARYA PRODUCTS
CAMBRIDGE SHIRTS, GODAVARI PAINTS MAYKA GROUP,
JUST IN TIME, GANGAR EYENATION ETC.

Gala Caterers

FINEST IN FOOD INDUSTRY
SINCE 1977

પ્રવીણ ગાલા :
9892183338

૫, નટરાજ મિલ્કીંગ, વણ્મી નારાયણ લેન, મહુંગા (સે.રેલ્વે), મુંબઈ-૧૬. ફોન : ૨૪૦૨ ૫૩૧૬, ૨૪૦૧ ૩૫૪૭
E: galacaterers@gmail.com, ksevasamaj@gmail.com • W: www.galacaterers.in

Google f

અતુલ ગાલા : 9322221205 • રાજેશ ગાલા : 9820032010 • નિમેશ ગાલા : 9322226085
રોહિત ગાલા : 9820099251 • સિદ્ધાગ ગાલા : 9702029280 • જયમેશ છેડા : 9819818170

તંત્રીર-થાનેથી

સ્વસ્થ સમાજ

- સ્વસ્થ ભારત, સ્વચ્છ ભારત,
- સ્વસ્થ સમાજ, સમૃદ્ધ સમાજ,
- સ્વસ્થ રહો, સુખી રહો.

અને આવાં કેટકેટલાંય સૂત્રો સતત આપણા કર્ણપટલ અને નેત્રપટલને સંમાર્જિત કરી રહ્યાં છે અને ત્યારે પ્રશ્ન એ થાય છે કે આ શબ્દ, સ્વસ્થ શું કહે છે? એનો શબ્દાર્થ જે સામાન્યતઃ આપણે સમજીએ છીએ અને આપણા માનસમાં મહદ્અંશે રૂઢ થયેલો છે, એ છે તંદુરસ્તી અથવા નીરોગીપણું કે વ્યાધિરહિત હોવું. આપણી આ સમજ પ્રમાણે વ્યક્તિ જ્યારે શારીરિક વ્યાધિથી, કોઈ પણ પ્રકારની શારીરિક રુગ્ણા અવસ્થાથી મુક્ત હોય ત્યારે એ તંદુરસ્ત કે નીરોગી એટલે સ્વસ્થ છે એમ કહી શકાય.

સ્વસ્થ શબ્દ આપણી આ સામાન્ય સમજથી ઘણું વિશેષ સૂચવે છે. એના સૂચિતાર્થોને જ્યાં સુધી આપણે ન સમજીએ ત્યાં સુધી ઉપર દર્શાવેલ સૂત્રો પોપટિયારટણથી વિશેષ કશુંય નથી. સ્વસ્થતા એ તંદુરસ્તી કરતાં વધુ વ્યક્તિની માનસિક સ્થિતિ સૂચવે છે. શારીરિક રીતે સંપૂર્ણપણે નીરોગી જણાતી વ્યક્તિ એની માનસિક અવસ્થાને કારણે પીડાતી હોય છે. ઘણી વખત પીડાદાયક મનઃસ્થિતિને કારણે વ્યક્તિને શારીરિક રુગ્ણતા છોડતી નથી. આમ વ્યક્તિની શારીરિક તેમ જ માનસિક અવસ્થા જ એનું સ્વસ્થ હોવાપણું નિશ્ચિત કરી શકે.

વ્યક્તિની સ્વસ્થતા એના શારીરિક નીરોગીપણા ઉપરાંત એની માનસિક તંદુરસ્તીને પણ આવરી લે છે. વ્યક્તિની શારીરિક તંદુરસ્તી મોટે ભાગે કેટલાંક શારીરિક ચિહ્નો દ્વારા જાણી શકાય છે. વ્યક્તિના શરીરનાં અંગોમાં દુઃખાવો કે પીડા હોવી કે શરીરનાં અંગોની ક્રિયાશીલતા મંદ પડવી કે એમાં અવરોધ આવવાની સ્થિતિ એની શારીરિક અસ્વસ્થતા કે રુગ્ણતાનો નિર્દેશ કરે છે. વ્યક્તિની માનસિક અવસ્થા ઘણી વાર સ્પષ્ટપણે

પ્રતિબિંબિત નથી થતી. સામાન્યપણે માનસિક સ્વસ્થતા વ્યક્તિના ચહેરા પર વ્યક્ત થતી હોય છે. એનું હલનચલન અને દરેક કાર્યમાં એની ક્રિયાશીલતાનો સ્તર એની માનસિક અવસ્થાનો નિર્દેશ કરે છે. એક સ્વસ્થ વ્યક્તિનાં વર્તન અને વ્યવહારમાંથી ઊર્જા પ્રકટ થતી હોય છે. એના ચહેરા પર પ્રસન્નતા અને શાંતિ છવાયેલી હોય છે. એના વ્યક્તિત્વમાં પ્રસન્નતા, શાંતિ અને નચિંતતાનાં દર્શન થાય છે. આવી વ્યક્તિની માનસિક સ્થિતિ સ્વસ્થ ગણી શકાય.

થોડી અધ્યાત્મની વાત કરીએ. કેનોપનિષદ કહે છે : “સ્વસ્થ શરીરમાં આત્મા સ્વસ્થતાથી રહી શકે છે” અને આગળ કહે છે : “આત્મભાવ મેળવવા માટે શરીરની સ્વસ્થતા ખૂબ ઉપયોગી છે.” (સંદર્ભ: ‘ભગવદ્રોમંડલ’)

એક વ્યક્તિની માનસિક સ્વસ્થતા સામાન્યપણે એના ચહેરા અને એના હલનચલન અને વર્તન પરથી જાણી શકાય છે, પરંતુ આવું હંમેશ નથી હોતું. કેટલીક વ્યક્તિ એમના સક્ષમ મનોબળને કારણે શારીરિક અસ્વસ્થતાને એના વ્યવહાર અને હાવભાવથી કળાવા નથી દેતી અને ઘણી વાર શારીરિક રીતે સ્વસ્થ વ્યક્તિ એની પીડાદાયક મનઃસ્થિતિને જાહેરમાં ગોપિત રાખી શકે છે, પરંતુ આવું અપવાદરૂપ જ જોવા મળે છે. મોટે ભાગે તો વ્યક્તિના ચહેરા અને વર્તનમાં એની મનઃસ્થિતિ અંકિત થઈ જ રહેતી હોય છે.

સ્વસ્થ વ્યક્તિ અંગે વિચારતાં જે વ્યક્તિ શારીરિક તેમ જ માનસિક બન્ને રીતે નીરોગી હોય એને સંપૂર્ણ સ્વસ્થ કહી શકાય. આવી સંપૂર્ણ સ્વસ્થ વ્યક્તિ કોઈ પણ સમાજમાં અત્યંત અલ્પ સંખ્યામાં હોય છે, કારણકે દરેક વ્યક્તિમાં માનવસહજ ભાવો અને એષણાઓ હોવાનાં જ. આ ઈચ્છાઓ, ગમા-અણગમાના ભાવો માનવપિંડમાં અભિન્નપણે વણાયેલા છે. વ્યક્તિ-વ્યક્તિએ માનવસ્વભાવમાં ભિન્નતા કે વૈવિધ્ય હોય છે અને આ જ કારણે એના ગમા-અણગમા ઉદ્ભવે છે. દરેક વ્યક્તિને ચોક્કસ પ્રકારનો સ્વભાવ ધરાવતી વ્યક્તિ માટે અણગમા હોવાનો, ચોક્કસ પ્રકારની જીવનશૈલી ધરાવતી વ્યક્તિને એ ધૂતકારે છે, એનાથી દૂર રહેવાનું પસંદ કરે છે. એ જ રીતે સમાન વિચાર ધરાવતી વ્યક્તિ માટે એને મૈત્રીભાવ રહે છે. એની સાથે નિકટતા ઈચ્છે છે. સામાન્યપણે દરેક વ્યક્તિની એવી ઈચ્છા રહે છે કે એના વર્તુળમાં, એના સમાજમાં એની એક ઓળખ હોય, એની ગણના થાય. જ્યારે કોઈ પણ વ્યક્તિ ચોક્કસ કાર્ય કે ક્ષેત્રમાં વિશેષ કૌશલ્ય કે પારંગતતા ધરાવતી

હોવા છતાં એની અવગણના થતી રહે, એની ઓળખ ઊભી કરવામાં એ નિષ્ફળ રહે ત્યારે એ નિરુત્સાહી થાય છે અને ક્યારેક ડિપ્રેશન જેવી વ્યાધિઓનો ભોગ પણ થાય છે. આની સામે કેટલીક એવી વ્યક્તિઓ છે જે ઉચ્ચ સ્તરની નિપુણતા કે કૌશલ્ય નથી ધરાવતી, પરંતુ યુક્તિ-પ્રયુક્તિઓ દ્વારા અને વાક્યાતુર્યને સહારે એક આભાસી ઓળખ ઊભી કરતી હોય છે અને એમની અનુચિત છતાં આગવી ઓળખ ઊભી કરવામાં સફળ થતી હોય છે. કેટલીક વ્યક્તિઓ પોતાની જવાબદારીઓ અન્ય પર ધકેલી દેવામાં નિપુણ હોય છે. આવી વ્યક્તિઓ એમનું પ્રદાન શૂન્ય કક્ષાનું હોવા છતાં યશભાગી ઠરતી હોય છે. આ સર્વ માનસિક અસ્વસ્થતાના ચિહ્નો છે જેની અસર વ્યક્તિગત ધોરણે નગણ્ય હોય છે, છતાં છે તો એ માનસિક અસ્વસ્થતા. મોટે ભાગે આવી વ્યક્તિઓ કોઈ ને કોઈ પ્રકારે આંતરિક ભય અનુભવતી હોય છે અને એમનું અંતર તો ખટકે જ છે. આ પ્રકારની વૃત્તિઓ માનવસહજ છે અને આ વલણો વધતે-ઓછે અંશે દરેક વ્યક્તિમાં જોવા મળે છે અને છતાં એ છે તો માનસિક અસ્વસ્થતાનાં લક્ષણો અને તેથી જ સંપૂર્ણપણે સ્વસ્થ વ્યક્તિ તો જવલ્લે જ હોય છે, પરંતુ સમાજમાં એક અત્યંત અલ્પસાંખ્યિક વર્ગ સંપૂર્ણપણે સ્વસ્થ છે - શારીરિક અને માનસિક બન્ને પ્રકારે.

પરંતુ આજે વાત કરવી છે સ્વસ્થ સમાજની. આપણે જાણીએ છીએ કે સમાજ એ વ્યક્તિઓનો સમૂહ છે. વ્યક્તિ એ સમાજનું એક અંગ છે. જ્યાં સુધી આ સમૂહનું દરેક અંગ સ્વસ્થ ન હોય ત્યાં સુધી સમૂહ કઈ રીતે સ્વસ્થ હોઈ શકે? આપણે જોયું કે સમાજની દરેક વ્યક્તિ સંપૂર્ણતયા - શારીરિક અને માનસિક રીતે સ્વસ્થ હોવી એ અસંભવિત સ્થિતિ છે અને તેથી સમાજનું સંપૂર્ણપણે સ્વસ્થ હોવું પણ અસંભવિત છે. પરંતુ સમાજની મહત્તમ વ્યક્તિઓની સ્વસ્થતાનો સ્તર એક હદ સુધી સાબૂત હોય તો આપણે કહી શકીએ કે આપણો સમાજ સ્વસ્થ છે.

સમાજની દરેક વ્યક્તિ સમાજથી પહેલાં એક કુટુંબનું અંગ છે. અને એથી કુટુંબ જો સ્વસ્થ હોય તો જ સમાજ સ્વસ્થ હોઈ શકે. આજે આપણી કુટુંબવ્યવસ્થા છેલ્લા બે દાયકામાં ઘણો અંશે ઘવાઈ છે, તૂટી છે અને એ રીતે આપણું માનસિક સ્વાસ્થ્ય કે સ્વસ્થતા ખરડાઈ ચૂક્યાં છે. કુટુંબવ્યવસ્થામાં ધરમૂળથી પરિવર્તન આવેલ છે. જે પરિવર્તન આવેલ છે એનો તો સ્વીકાર કરવો જ રહ્યો, પરંતુ પરિવર્તન પામેલી કુટુંબવ્યવસ્થામાં પણ મૂળભૂત મૂલ્યોનો

હાસ ન થાય તો જ કુટુંબ અને એ અન્વયે સમાજ સ્વસ્થ હોઈ શકે. કૌટુંબિક અને સામાજિક સ્તરે કેટલાંક મૂળભૂત વલણો અને વૃત્તિઓ છે જે અનિવાર્યપણે જળવાવાં જોઈએ, તો જ કુટુંબ અને સમાજનું માનસિક સ્વાસ્થ્ય જળવાય અને સમાજ સ્વસ્થ રહે.

આ મૂળભૂત મૂલ્યો આપણી ભારતીય સંસ્કૃતિના અંતર્ગત અભિન્નપણે સંલગ્ન છે. જો આ મૂળભૂત મૂલ્યોનો હાસ થાય તો એટલે અંશે આપણી આ મહાન સંસ્કૃતિ, જેનું આપણે સદાય ગૌરવ લઈ રહ્યા છીએ એ પણ વિલુપ્ત થઈ ગણાય. આપણી સંયુક્ત કુટુંબની વ્યવસ્થા આજે ભાંગી ચૂકી છે. આપણી કુટુંબસંસ્થાના પાયામાં સહનશીલતા અને વિશ્વાસ હતાં. કુટુંબના સભ્યો પરસ્પર અતૂટ વિશ્વાસથી બંધાયેલા હતા, એકબીજાનો અને ખાસ તો વડીલો પ્રત્યેનો આદર એના પાયામાં હતો.

સહનશીલતા અને પરસ્પરના વિશ્વાસને કારણે ક્યારેક ઊભી થયેલી કડવાશ અલ્પ સમયમાં જ ઓસરી જતી અને સંબંધો અતૂટ રહેતા. કુટુંબની આંતરિક સ્વસ્થતાને કશી આંચ નહોતી આવતી અને તેથી જ વિશાળ કુટુંબના દરેક સભ્યો પ્રેમ અને એખલાસથી રહેતા. દરેકને એકબીજાની હૂંફ રહેતી અને વિશ્વાસ રહેતો કે મુશ્કેલ સમયમાં સૌ એક સાથે છે. આ સુરક્ષિતતાની ભાવના કુટુંબ માટે એક મહાશક્તિ હતી અને તેથી જ કુટુંબવ્યવસ્થામાં સ્વસ્થતા હતી, પરંતુ સમય હવે બદલાયો છે. ધીરેધીરે કૌટુંબિક સ્વસ્થતાના આ બે મૂળ પાયા - સહનશીલતા અને વિશ્વાસ અસ્થિર થતાં એની મજબૂતી ઓસરવા માંડી. કુટુંબના સભ્યો સ્વકેન્દ્રી થતા ગયા અને પરસ્પરના સાથ અને વિશ્વાસની અતૂટ સાંકળના અંકોડા તૂટવા માંડ્યા. કુટુંબભાવના નષ્ટ થવાની સાથે કુટુંબસંસ્થાએ એની સ્વસ્થતા ગુમાવી છે. સમાજ જેનો બનેલો છે એ કુટુંબસંસ્થાએ જ્યારે સ્વસ્થતા ગુમાવી છે ત્યારે સમાજ કેવી રીતે સ્વસ્થ રહી શકે ?

આપણે એ સમજી લેવું જરૂરી છે કે એક સમાજ કુટુંબનું સામૂહિક સ્વરૂપ જ છે અને જ્યાં સુધી કુટુંબ સ્વસ્થ નહીં હોય ત્યાં સુધી સમાજ સ્વસ્થ ન હોઈ શકે. એક કુટુંબના સ્વસ્થ હોવા માટે જે પાયારૂપ વૃત્તિઓ કે ગુણો જરૂરી છે એ જ ગુણો એના વિસ્તૃત સ્વરૂપે એક સ્વસ્થ સમાજ માટે પણ આવશ્યક છે. એક સ્વસ્થ સમાજમાં સમગ્રતયા માનવતા, ભાઈચારો અને સમાજના દરેક સભ્ય માટે સમાન ધોરણનો વ્યવહાર પાયાની જરૂરિયાતો છે. ભૌતિક સ્તરના ધોરણો જ્યાં સુધી સામાજિક વ્યવહારમાં અસમાન ધોરણો પ્રવૃત્ત

રહેશે ત્યાં સુધી સમાજ સ્વસ્થ ન હોઈ શકે. સમાજે સંગઠિત રહી સમગ્ર સમાજ માટે અન્યાય સામે લડવું પડશે.

સમાજની અસ્વસ્થતાભરી સ્થિતિ માટે જવાબદાર છે આપણી બદલાયેલી પ્રાથમિકતા. એક સ્વસ્થ સમાજમાં માનવતા, સમાનતા, ભ્રાતૃભાવ અને અન્યાય સામે સામાજિક એકતા જેવી વૃત્તિઓ અને વલણો પ્રાથમિક હોય, પરંતુ આપણી પ્રાથમિકતા બદલાઈ છે. ભૌતિક ઉપલબ્ધિ કે સંપત્તિના ધોરણો સમાજનું વર્ગીકરણ અને એ પ્રમાણે સ્થાપિત ધોરણો હવે અગ્રિમ હરોળમાં સ્થિત થયા છે અને માનવતા, સમાનતા જેવાં પરિબળો દ્વિતીય સ્થાને ધકેલાઈ ગયાં છે. બદલાયેલા પ્રાથમિકતાના ધોરણો વ્યક્તિને વધુ ને વધુ સ્વકેન્દ્રી બનાવેલ છે. આજે પૈસો વ્યક્તિની ઓળખ થઈ ચૂક્યો છે. એની કોઈ પણ કળા કે અન્ય ક્ષેત્રની નિપુણતા ધન-પૈસા આગળ નીમ્ન સ્થાને છે.

વિવિધ કળાના ક્ષેત્રે પણ સમાન લક્ષણો અગ્રિમતા મેળવે છે. આમ તો દરેક કળા જીવનની અભિવ્યક્તિ જ છે. કળા જીવનની વિષમતાનું નિરૂપણ અને વિષમતા સામે ચિનગારી થઈ પ્રકટ થતી, પરંતુ આજે એ ધનપતિઓની ઓશિયાળી બની ચૂકી છે અને તેથી જ એણે સમાજ પરનો પ્રભાવ ખોઈ દીધો છે. આજે તો કળા ક્યારેક અભદ્ર અને ઘૃણાજનક સ્વરૂપે પણ પ્રકટ થાય છે. શું આ હોઈ શકે સમાજનું સ્વસ્થ સ્વરૂપ.

આપણી સેવાસંસ્થાઓ-મહાજનો શૈક્ષણિક, ધાર્મિક કે તબીબી સેવાસંસ્થાઓ કેટલાક અપવાદો બાદ કરતાં પદ, પ્રતિષ્ઠા અને પ્રદર્શનનું કીડાંગણ બનતી જાય છે. સમાજની સેવા તો દ્વિતીય સ્થાને કે કેવળ આડપેદાશ જ રહેવા પામી છે.

આગળ કહ્યું એ પ્રમાણે સંપૂર્ણ સ્વસ્થ સમાજ એક અસંભવિતતા છે. પણ એક નિશ્ચિત સ્તરની સ્વસ્થતા જરૂર પ્રાપ્ત કરી શકાય. સ્વસ્થ સમાજના ઉન્મેષ માટે આપણી પ્રાથમિકતાઓ બદલવી પડશે, અન્યથા સ્વસ્થ સમાજ એક પોપટિયું સૂત્ર બની રહેશે.

સ્વસ્થ સમાજ માટેની આપણી આશા હજી જીવંત છે. સ્વસ્થ સમાજના સૂત્રને હકીકતમાં પરિવર્તિત કરી શકે એવી કર્મઠ અને મેઘાવી વ્યક્તિઓ અને આવા સૂત્રધારોથી સંચાલિત સંસ્થાઓ હજી પ્રાણવંત છે અને તેથી જ સ્વસ્થ સમાજના આશા જીવંત છે.

अंबीका बेग हाउस

: उत्पादक अने विक्रेता :

सर्व प्रकारनी लेडीज बेग्स, स्कूल बेग्स,
मनी पर्सास अने कोम्पलीमेन्टरी आइटमस

३२१, अब्दुल रहेमान स्ट्रीट, कोर्ड मार्केट पास, मुंबई-४०० ००३.
फोन : ओफिस : २३४३ ५४२५, २३४३ ८४५४ • हेक्स : ५५३५ ८०४४

लकी बेग हाउस

८५, मारलेन रोड, BST क्वार्टर्स साभे, मुंबई - ४०० ००८.

टेलिफोन : २३०२ १८४२, २३०२ १८४४

www.luckybaghouse.com

પ્રમુખશ્રીની કલમે

ડૉ. મંજુલા વી. શાહ

રજતજયંતી વર્ષ
ગાલા સ્પ્રિંગ વૉલી બૉલ ટૂર્નામેન્ટ
૨૩/૧૨/૧૯૯૬

આજથી ૨૫ વર્ષ પહેલાં જેના બી રોપાયાં હતાં તે આજે વટવૃક્ષ સમાન સમાજ સામે ઊભો છે. તા.૨૪-૧૨-૧૯૯૫ના માટુંગા બોર્ડિંગમાં સૌપ્રથમ વૉલી બૉલ ટૂર્નામેન્ટ રમાઈ હતી અને પ્રથમ વખતે કુલ ૨૦ ટીમોએ ભાગ લઈ આ ટૂર્નામેન્ટને સફળ બનાવી હતી. ખૂબ જ ઉત્સાહ અને ઉમંગ વચ્ચે ફાઈનલ ૨૫-૧૨-૧૯૯૫ના ફાઈનલ માટુંગા બોર્ડિંગમાં હિંદમાતા વૉલી બૉલ ક્લબ V/S શ્રી મુલુંડ ક.વી.ઓ. વૉલી બૉલ ક્લબ હતાં. આ ફાઈનલ મુકાબલો જોવા ત્યારના જમાનામાં બોર્ડિંગનું આખું ગ્રાઉન્ડ ભરેલ પ્રેક્ષકોની આતુરતા વચ્ચે હિંદમાતાએ ૩૫ હાંસલ કર્યો.

ક્રિકેટ માટે સર્વપ્રથમ નવનીત પરિવાર તરફથી આપેલ ગૌરવને નવનીત ટૂર્નામેન્ટ ક્રિકેટ સાથે જોડી સેવા સમાજે સ્વીકાર કરેલ એ જ વિચારધારાને ધ્યાનમાં લઈ સેવા સમાજે વૉલી બૉલ ટૂર્નામેન્ટ માટે અ.સૌ. તારામતી વિશનજી હરશી ગાલા (ડુમરા-થાણા) પ્રાયોજિત “ગાલા સ્પ્રિંગ્સ કપ” વૉલી બૉલ ટૂર્નામેન્ટ સ્વીકાર કરેલ.

શ્રી વિશનજીભાઈ સાથે બધી ટૂર્નામેન્ટોમાં શ્રીમતી તારાબેન સતત હાજર હોય ને હોય. શ્રી વિશનજીભાઈ દરેક ફાઈનલ મેચો રસપૂર્વક નિહાળે અને પ્રેક્ષકો એમનું પ્રવચન સાંભળવા આતુરતાથી રાહ જોતા હોય, કારણકે એ વૉલી બૉલના ખેલાડીઓની ખાસિયત રજૂ કરે, સાથેસાથે વર્લ્ડ કપના વૉલી બૉલના ખેલાડીઓનું જ્ઞાન પણ આપે અને પ્રોત્સાહન (આગળ ને આગળ આવવા માટે) આપે. વિશનજીભાઈની ખાસિયતો એમની સાથે કાર્ય કરતા શીખવા મળેલ છે. “અણબનાવ-ધ્યાનથી સામી વ્યક્તિને સાંભળવાનું”, ભૂલ હોય

ત્યાં ખૂબ શાંતિથી સામી વ્યક્તિને મીઠાશથી કહેવાનું એમનામાં રહેલ ગુણોને બિરદાવવાનું વક્તૃત્વ હરિફાઈ - પ્રેક્ષક બની બોલનાર વ્યક્તિના ગુણોને પારખવાનું, નવુંનવું જાણવું વગેરે. વધારે લખવા બેસું તો વૉલી બૉલ રજતજયંતીનું રહી જાય.

માટુંગા બોર્ડિંગ - સેવા સમાજે ૧૯૯૭ના નવેમ્બર મહિનાનો અંક “માટુંગા બોર્ડિંગ વિશેષાંક અંક” કાઢેલ. છાત્રાલયમાં બે ટંક જમવાનું અને સૂવા પથારી આપી એટલે છાત્રાલય બનતું નથી, પરંતુ ત્યાં જે છાત્રોનું ઘડતર થાય છે તે ખૂબ મહત્ત્વનું છે. આવા અનુભવી ઘડવૈયા સમાજમાં અનેક સંસ્થાઓમાં સુપેરે બિરાજમાન છે. સમાજના સફળ ડોક્ટર્સ, C.A. વકીલો વગેરે માટુંગા છાત્રાલયની દેન છે. સેવા સમાજને જેમ દાનવીરોનો સાથ મળે છે તેવી જ રીતે માટુંગા બોર્ડિંગનો જો હું ઉલ્લેખ ન કરું તો એવી નગુણી નથી બનવું.

આ પચ્ચીસ વર્ષો સુધી વૉલી બૉલની ટૂર્નામેન્ટમાં પણ એમનો એટલો જ મહત્ત્વનો ફાળો છે. ૧૯૯૫ થી વૉલી બૉલની બધી ટૂર્નામેન્ટો માટે અમને એમનું ગ્રાઉંડ તથા પેવેલિયન તૈયાર થયાં ત્યારથી માટુંગા બોર્ડિંગનું પેવેલિયન સેવા સમાજ માટે રિઝર્વ હોય. શ્રી દેવેન્દ્રભાઈ અને એમના સાથીદારોએ કોઈ દિવસ ના નથી પાડેલ. ફક્ત અફસોસ એ વાતનો થાય છે કે સંજોગોવસાત ૨૫મા રજતજયંતી વર્ષે - સમારકામનું કામ ચાલુ, ને છતાંય હા પાડી તો કુદરતને એ મંજૂર નહીં હોય. મૈયને આગલે દિવસે વરસાદ. છતાં એક વાતનો ગર્વ લઈ શકાય કે રજતજયંતીના વર્ષમાં પેટપૂજા માટે માટુંગા બોર્ડિંગ અને એમના રસોઈના મહારાજની. ૨૫ વર્ષોથી સવારનો ચા-નાસ્તો, બપોરનું ભોજન અને સાંજનો હળવો નાસ્તો. મેં વૉલી બૉલના ખેલાડીઓને સૂચન કરેલ કે અહીં ફૂડ પૉકેટ મંગાવીએ, પરંતુ કન્વીનર અને બધા ખેલાડીઓએ માટુંગા બોર્ડિંગના ભોજનકક્ષ પર પસંદગી ઉતારી. દાદ આપવી પડે તમામ ખેલાડીઓને કે જેઓએ નામાંકિત ફૂડ પૉકેટને ઠુકરાવી દશ મિનિટ ચાલતા બોર્ડિંગમાં જ જવું છે એવું નક્કી કર્યું.

ડિસેમ્બર - જાન્યુઆરી આ બે મહિના હંમેશાં સેવા સમાજ સતત રમતની પ્રવૃત્તિઓથી ધમધમતો રહે છે. મે-જૂન-જુલાઈ બુકબૉન્ક, જુલાઈ-ઑગસ્ટ સંજીવની, જુલાઈ-ઑગસ્ટ શૈક્ષણિક લોન. મને પોતાને આશ્ચર્ય થાય છે, આટલી વિસ્તૃત,

સમય માંગી લે એવી પ્રવૃત્તિઓને સેવા સમાજ કેમ પહોંચી વળે છે ? એનો યશ વિવિધ સમિતિઓના કન્વીનરોને જાય છે. નવાનવા ઉત્સાહી યુવક-યુવતીઓ સેવા સમાજમાં જોડાય છે, જેઓ હજુ તો પોતાના વ્યવસાયમાં સ્થાયી નથી થયા છતાં પણ સમયનો ભોગ આપે છે.

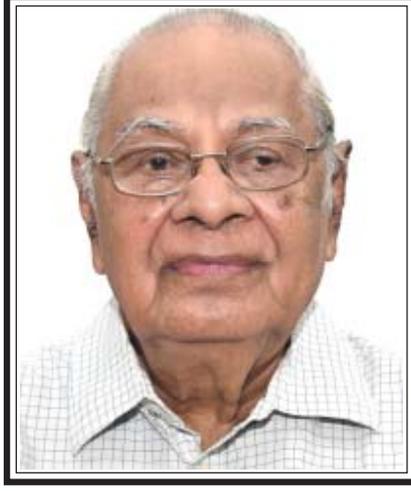
વૉલી બૉલના કન્વીનર - CA શ્રી ગૌતમ રાજેશ મોતા, શ્રી કપિલ લક્ષ્મીચંદ દેઢિયા, શ્રી હાર્દિક ગુલાબચંદ મારુ અને એમની ટીમ શ્રી અંકુર નવીન મામણિયા અને શ્રી નિખિલ કાંતિલાલ કેનિયા, વૉલી બૉલ ટૂર્નામેન્ટ રજતજયંતી વર્ષ -કોરોનાના કારણે લોકડાઉન - ગ્રાઉંડ માટે દોડાદોડ, બે-બે વખત મેંચો નક્કી છતાં સંજોગોને કારણે મુલતવી રાખવી અને ફરીથી પાછું બધું નવેસરથી મેંચોની તારીખો એવાં ઘણાં બધાં વિઘ્નો આવેલ. પરંતુ ખેલાડીઓને સાથ-સહકાર અને રજતજયંતીનો માહોલ - બધાને પહોંચી તા.૨૩-૧૨-૨૦૨૧ના ઈનામ વિતરણને દિવસે ચિંચપોકલી સ્થાનકવાસી મહાજનના હોલમાં ખેલાડીઓનો ઉત્સાહ દેખાઈ આવેલ. લોકડાઉનના બધા જ નિયમોને આધીન રજત જયંતિ વર્ષનો ઈનામી વિતરણ સમારંભ સાંજના ૫-૩૦ થી ૭-૩૦ સુધીમાં પૂર્ણ થયેલ.

ક.વી.ઓ. સેવા સમાજ તરફથી દાતા શ્રીમતી તારાબેન અને વિશનજીભાઈનું બહુમાન કરવામાં આવેલ. એમની સાથે એમના પરિવારના સભ્યો જોડાયેલ. પુત્ર શ્રી કિરીટભાઈ, પુત્રી અલ્પાબેન અને જમાઈ ડૉ. કિરણભાઈ. બધા ખેલાડી તરફથી ખાસ રજતજયંતી વર્ષ નિમિત્તે વૉલી બૉલ Based કેક શ્રી વિશનજીભાઈએ કાપીને ઉજવણી કરેલ. શ્રી વિશનજીભાઈએ આ વરસે જેટલા ખેલાડીઓએ ટૂર્નામેન્ટમાં ભાગ લીધેલ એમના આરોગ્યને લક્ષમાં રાખીને ઘરે રહીને કસરત કરવાનું સાધન યાદગીરીરૂપે આપેલ.

આ પ્રોગ્રામનું ખાસ આકર્ષણ શ્રી કપિલભાઈનું પ્રવચન હતું. દરેકેદરેક ટીમના ખેલાડીઓની ખાસિયત, પેટ નેમ, કોણ કેટલાં વર્ષોથી રમે છે વગેરેની માહિતી આપેલ. સૌ કોઈના મુખ પર આશ્ચર્ય અને તાળીઓથી કપિલભાઈને વધાવી લીધેલ. સૂચન આવેલ - વૉલી બૉલ કોચિંગ શરૂ કરવા અને એવી ટ્રેનિંગ આપવી કે આપણો કચ્છી સમાજનો વૉલી બૉલ ખેલાડી OLYMPICમાં જાય.

મો. ૯૩૭૨૮૮૧૨૮૦

શ્રદ્ધાંજલિ

ડૉ. ગિરીશ સામત વિછીવોરા

કૃષ્ણ એમના પરમસખા.

એ હંમેશ કહેતા: 'કૃષ્ણ સદાયે મારી પડખે જ ઊભા હોય. હું હંમેશાં નિશ્ચિંત છું.'

પરંતુ તા. ૧૮ જાન્યુઆરીના માધવ અચાનક આવ્યો અને ડૉક્ટરસાહેબની આંગળી પકડી અને કહે, 'ચાલ હવે, અહીં બહુ થયું' અને કૃષ્ણ ઉપડી ગયા ડૉક્ટરને લઈને. અહીં સૌને અવાચક, સૂનમૂન મૂકીને.

એને પૂછ્યું. 'કાના, આવું કેમ કરે છે?' તો કહે: એ અહીં જ તો છે. આ પોથીનાં પાનાં પલટવા માંડો, એમાં એનું પૂર્ણ વ્યક્તિત્વ સંગોપાયેલું છે.

ડૉ. ગિરીશ વિછીવોરા એક બહુ આયામી પ્રતિભા. એમની આ પ્રતિભાને જાણવાનો એક પ્રયાસ એ જ એમને સાચી શ્રદ્ધાંજલિ છે.

કૃષ્ણના આ પરમ સખાને સંપૂર્ણ ભગવદ્ગીતા મૂખપાઠ હતી. ગીતાના સાતસોથીય વધુ શ્લોકોનો તત્વાર્થ એમની પાસેથી મળે એવો તો કોઈ પ્રખર ગીતા-ઉપાસક પાસેથી પણ ન સાંપડે.

આ બહુમુખી પ્રતિભાનું બચપણ તો કચ્છના 'કોટડા-રોહા' ગામમાં જ વીત્યું. સંઘર્ષભર્યા દિવસો હતા એ. આમ તો એ ખેડૂતનો જીવ, ધરતી સાથે એનો ધરોબો, પણ સંજોગોને ધરતી સાથેનો આ નાતો કબૂલ નહોતો. મોટા ભાઈ મુરજીભાઈના અચાનક દેહાંત સાથે ખેતી સંકેલી લેવી પડી. બારેક વર્ષની ઉંમરે મુંબઈ આવ્યા.

મુંબઈની પાલાગલી સ્કૂલ અને ખાલસા કૉલેજમાં વિષમ પરિસ્થિતિમાં અભ્યાસ કર્યો અને સ્નાતક થયા. ૧૯૫૫ આસપાસ વિખ્યાત જી. એસ. મેડિકલ કૉલેજમાં તબીબી અભ્યાસ માટે પ્રવેશ મેળવ્યો પણ નિયતિને એ મંજૂર ન હતું. માંદગીએ ગ્રસ્ત કર્યા. ડૉક્ટર બનવાનું એમનું સ્વપ્ન તે સમયે તો રોળાઈ ગયું. ત્રણ વર્ષ વીતી ગયાં. હવે તબીબી અભ્યાસની સંભાવના ઝાંખી પડી ગઈ, પરંતુ ત્રણ વર્ષના અંતરાલ પછી પ્રબળ મનોબળ અને પ્રખર ઈચ્છાશક્તિથી અભ્યાસ શરૂ કર્યો અને M.B.B.S.ની ડિગ્રી મેળવી તબીબી પ્રૉક્ટિસ શરૂ કરી. ડૉક્ટર તરીકે વ્યવસાયમાં એટલી લગનથી ઓતપ્રોત થઈ ગયા કે એ હંમેશ કહેતા, મેડિસિન ઈઝ માય ફર્સ્ટ વાઈફ - પ્રથમ પટરાણી છે.

એ તબીબ તો થયા, પરંતુ એમની અંદર એક કલાકાર જીવંત હતો. એ એક અચ્છા ફોટોગ્રાફર હતા. ઈન્ડો-જર્મન સોસાયટીમાં ફોટોગ્રાફીનો કોર્સ કર્યો. શ્યામ-શ્વેત ફોટોગ્રાફીમાં એમનો કેમેરાનો કસબ ખૂબ ખીલ્યો. ચિત્રકાર સેજવાલકર સંગાથે ડાંગનાં જંગલોમાં એમણે પ્રકૃતિને એમના કેમેરામાં અદ્ભુત કૌશલ્યથી કેદ કરી.

અને આ ફોટોગ્રાફર એક સંગીત-સાધક પણ ખરો. સાયનના વિવિધલક્ષી સંગીત વિદ્યાલયના સંગીતાચાર્ય પાસે સંગીતની સાધના આદરી સ્વર, લય, રાગની ઊંડી સમજ એમના સંગીત-પ્રેમની સાહેદી પૂરે છે. આચાર્યને ડૉક્ટરમાં એક મહાન સંગીતકારનાં દર્શન થઈ રહ્યાં હતાં. પરંતુ સંયોગોએ કશું અલગ જ નિર્ધારિત કર્યું હશે. સંગીત અને તબીબ તરીકેનો વ્યવસાય- બંનેમાંથી એકને પસંદ કરવાનો સમય

આવ્યો અને એમને સંગીત છોડવું પડ્યું. પરંતુ સંગીત એમના શ્વાસોમાં અંત સુધી ધબકતું રહ્યું.

ડૉ. ગિરીશ વિછીવોરાના વ્યક્તિત્વનું સૌથી વધુ પ્રભાવક પાસું એમની સાહિત્ય-સાધના. શાળા-જીવનની શરૂઆતનાં વર્ષોમાં જ આ સાહિત્ય-સાધનાની શરૂઆત થઈ. ‘ગાંડીવ’માં એમનો પ્રથમ નિબંધ પ્રકાશિત થયો. એમનું આ લેખન તો અંત પૂર્વેના. થોડા સમય સુધી વણથંભ્યું રહ્યું. લલિત-નિબંધ એમનો પ્રિય સાહિત્ય પ્રકાર. વિખ્યાત ધારાશાસ્ત્રી શ્રી વી. બી. ગણાત્રાએ એક વખત કહ્યું: ડૉ. ગિરીશ વિછીવોરા સમકક્ષ ગુજરાતી સાહિત્યનો લલિત-નિબંધકાર અન્ય કોઈ જ નથી. અખંડ આનંદ અને નવનીત-સમર્પણ સમેત કેટલાંય વિખ્યાત સામયિકોમાં એમના નિબંધો-લેખો પ્રકટ થયા. એ એક સમર્થ પત્ર-લેખક પણ હતા. ‘જન્મભૂમિ- પ્રવાસી’માં એમની કૉલમ ‘પારિજાત’માં એમની નિબંધો વર્ષોથી પ્રકાશિત થઈ રહ્યા છે. ‘પગદંડી’ સાથેનો એમનો વર્ષોનો સંબંધ આજ સુધી અખંડ છે. એમની આ પ્રદાન માટે ‘પગદંડી’નો પાર્શ્વચંદ્ર શીલ્ડ એનાયત થયો અને એમના પુસ્તક ‘અવનિ તીર્થ’ માટે એમને શ્રીમતી તારામતી વિસનજી સાહિત્ય-કલા પુરસ્કારથી પુરસ્કૃત કરવામાં આવ્યા. ડૉ. ગિરીશ વિછીવોરાના વ્યક્તિત્વની કેટલીય વિશિષ્ટતાઓ હજી સંગોપાયેલી પડી છે.

બહુમુખી પ્રતિભાના સ્વામી આજે સદેહે આપણી વચ્ચે નથી, પરંતુ આ સ્મરણ-સંદૂકમાં સદાય હાજર છે.

ધર્મપત્ની સુશીલાબેન પણ સમાજ-સેવામાં સક્રિય રહ્યાં, શાંતિપૂર્વક કશાયે હોબાળા વિના. સુશીલાબેન, સુપુત્રો સુકેતુ અને રાહુલ અને સર્વ પરિવારજનોને આવી પડેલ આઘાત જીરવવાની પ્રભુ શક્તિ આપે એ જ પ્રાર્થના.

- સેવા સમાજ અને પગદંડી પરિવાર

પગદંડીને પત્ર

આ વિભાગમાં છપાયેલ પત્રો સાથે તંત્રીઓ સહમત છે એમ માનવું નહીં - તંત્રીઓ

ડૉ. ગિરીશ વિછીવોરા

નમસ્કાર, કચ્છ કોટડા રોહા ગામના ડૉ. ગિરીશ વિછીવોરા ૯૨ વર્ષની વયે બુધવાર, તા.૧૮-૧-૨૦૨૨ના મુંબઈમાં દેહાંત પામ્યા છે.

લગભગ ૭૫ વર્ષ પહેલાં પાલાગલી શાળામાં અભ્યાસ કરી ગયેલા ડૉ. વિછીવોરા વર્ણનાત્મક શૈલીના રંગદર્શી લેખક હતા. “સ્મૃતિઓના સથવારે” પુસ્તકમાં પાલાગલી શાળાના ધર્મના શિક્ષક ભોગીબાપા વિષે તેમણે લખેલું એક વાક્ય, “ભોગીબાપા ધર્મ ભણાવે નહિ, શિખવાડે છે”, આ કથન તેમની જ્ઞાનયાત્રાની ઊંડી સૂઝના પ્રતીકસમું હતું.

સંગીતની દૂનિયાના ચાહક, સદાય પ્રકૃતિને પારણો, પર્યાવરણની શાખે જોતાં અનેક પ્રજાતિના વૃક્ષમિત્ર ડૉ. વિછીવોરા કચ્છી સમાજના રાહબર અને વરિષ્ઠ અગ્રણી શ્રી ભૂજપરિયા શેઠના જમાઈ હતા.

તેમની સ્મૃતિઓને વંદન કરી, આત્માને કર્મન્યાયે શાંતિ પ્રાર્થી, તેમના પરિવારજનોને માધ્યસ્થ ભાવ સાંપડે તેવી પ્રાર્થના કરીએ છીએ.

પન્નાલાલ ખીમજી છેડા
ગામ: કુંદરોડી
મો. ૯૮૨૦૨૮૪૦૫૫

પ્રતિભાવ - પ્રતિસાદ

આ વિભાગમાં છપાયેલ પત્રો સાથે તંત્રીઓ સહમત છે એમ માનવું નહીં - તંત્રીઓ

પગદંડી - ડિસેમ્બર, ૨૧ના

પુરુષનો તેજોદેષ લેખ અંગે પ્રતિભાવ

ડિસેમ્બરના પગદંડીના અંકમાં શ્રી લીલાધરભાઈ (અધા)નો એક ખૂબ જ સુંદર અને સુ.શ્રી અન્નપૂર્ણાદેવી ઉપર માહિતીપૂર્ણ લેખ છે, પરંતુ આ લેખનો આશય અલગ

છે. અન્નપૂર્ણાદેવીનું નામ હિન્દુસ્તાની સંગીતમાં ખૂબ આદરથી લેવાય છે. તેઓએ ભલે છેલ્લાં વર્ષોમાં સ્ટેજ પ્રોગ્રામમાં કે બીજા કોઈ ફંક્શનમાં હાજરી આપી પોતાની કલા દેખાડી નહોતી, પરંતુ તેમણે પોતાનું સંગીત અને પોતાના ઘરાનાનું સંગીત ઘણા ઉમદા કલાકારોને શિખવાડેલું છે, પણ આ લેખનો

અંગુલી નિર્દેશ બીજી બાજુ છે અને તે છે પુરુષપ્રધાન સંસ્કૃતિના ગેરલાભ.

પુરુષપ્રધાન સંસ્કૃતિનો સૌથી નેગોટિવ પોઈન્ટ એ છે કે આપણી માનસિકતા પણ સ્ત્રીની સર્વોપરિતા કે સમાનતા સ્વીકારવા તૈયાર નથી. પુરુષો તો ઠીક, સ્ત્રીઓ પણ માની લે છે કે એ ઊતરતી છે.

આપણા આધ્યાત્મિક અને ધાર્મિક ગ્રંથોના થોડાઘણા અધ્યયનમાં મને ઘણા સવાલો થાય છે જેવા કે, શા માટે કોઈ દેવાધિદેવના કુર્કર્મને લીધે અહલ્યાને પથ્થર બનવું પડે ?

શા માટે આજેય કોઈ પણ પ્રકારના વ્યભિચારમાં પુરુષને દોષ દેવામાં આવતો નથી, પરંતુ એવા જ વ્યભિચારમાં સ્ત્રીને દોષી માનવામાં આવે છે ?

શા માટે હજી આજે પણ આપણા ધાર્મિક ગ્રંથોમાં અને આપણા સાધુ-સંતોનાં વ્યાખ્યાનમાં મને એવું વાંચવામાં કે સાંભળવામાં આવે છે કે... “સ્ત્રી નર્કનું દ્વાર છે”.

મારા દ્વારા અમૂક વિદ્વાનોને કરેલા સવાલમાં મેં પૂછ્યું કે કોઈ સ્ત્રીને કેવળજ્ઞાન કેમ ન થાય ? મને હજુ સુધી આ પ્રશ્નનો કોઈ લૉજિકલ ઉત્તર મળેલ નથી (અને મને જાણ છે ત્યાં સુધી આપણે તો આપણા એક તીર્થંકરને જ કે જે કેવળજ્ઞાનપ્રાપ્ત સ્ત્રી હોવા છતાં આપણે પુરુષ તરીકે તેમની પૂજા કરીએ છીએ).

કોણ જાણે કેટલાંય વર્ષોથી આપણા મગજમાં, આપણી સંસ્કૃતિમાં, અને આપણા વ્યવહારમાં આપણે આ ઠસાવી દીધું છે કે સ્ત્રી પુરુષથી ઉપર હોય શકે નહીં અને મજાની વાત તો એ છે કે સ્ત્રીઓ પોતે પણ એવું માને છે.

જ્યારે પણ સર્જનહારે આ સૃષ્ટિની રચના કરી હશે ત્યારે આવો કોઈ ભેદભાવ હશે તે મારા માનવામાં આવતું નથી.

આજે આપણો સમાજ ઘણું જાણતો થયો છે. આખી દુનિયાનું જ્ઞાન આપણને ઇન્ટરનેટ તેમ જ કૉમ્પ્યુટર દ્વારા મળી શકે છે. ત્યારે આપણે આપણી આ માનસિકતા બદલવાની ખૂબ જરૂર છે.

અધાનો લેખ ખુબ સુંદર છે, પણ સાથે આ લેખની સાર્થકતા ત્યારે થાય જ્યારે આ લેખની બીજી બાજુ આપણે વિચારતા થઈએ.

આપણી આદત હોય છે કે કોઈ પણ વસ્તુ આપણે પહેલાં સ્વીકારવા તૈયાર નથી હોતા પરંતુ જ્યારે તે જ વસ્તુ લોકમાન્ય બને તો તેનો જશ ખાટવા આપણે જૂના ધાર્મિક ગ્રંથ અને લેખોનાં વાહિયાત ઉદાહરણો આપી કહીએ છીએ કે આ તો અમને ખબર હતી.

આ અંકમાં વિસનજીભાઈ ઘરોડનો લેખ પણ મજાનો હતો

લિ. મયુર ચંદ્રકાન્ત દેઢિયા

નાની ખાખર - અંધેરી

મો. : ૯૬૧૯૦૯૨૫૩૩

ભાષા - વિમર્શ

ઑક્ટોબર, ૨૦૨૧ના પગદંડીના અંકમાં પ્રતિભાવ-પ્રતિસાદમાં લખાયેલ તલકભાઈ શાહ અને ચંદ્રકાન્ત નંદુના વિચારોના સંદર્ભમાં આ પત્ર આપને લખી રહ્યો છું.

ઉપસ્થિત થયેલ ચર્ચાનો વિષય આપણા માટે જરૂરી છે, કારણકે એમના પછીની બીજી બે પેઢીઓ સાથે આપણે જીવી રહ્યા છીએ. શ્રી તલકભાઈ જે વિષયની વાત કરે છે એ વિજ્ઞાન અને આધુનિક વિજ્ઞાનના વિષયોની વાત કરે છે જેમાં અનેક પ્રકારના એન્જિનિયરિંગ વિષયો સંકલિત છે, જ્યારે ચંદ્રકાન્તભાઈએ જે વાત કરી છે તે ભાષા, સાહિત્ય કે ધર્મના વિષયોની વાત કરી છે. સંસ્કૃત કે ભારતની અન્ય ભાષાઓ ખૂબ જ સુંદર છે અને રહેશે.

મૂળ વાત એ છે કે જે વિષયો જે જાણકારોએ વિકસાવ્યા હોય તેઓ પોતાને આવડતી ભાષામાં એનું લખાણ અને પઠન કરશે એ સ્વાભાવિક છે. અન્ય પ્રજાએ જો આ વિષયો શીખવા હશે તો મૂળ જાણકાર કે લેખકની ભાષામાં શીખી પછી ભાષાંતર કરવું પડશે.

ભાષાંતરની કેટલીક સમસ્યાઓ હોય છે. અમૂક શબ્દોના પર્યાયી શબ્દો ક્યારેક મળતા નથી. રેલવેસ્ટેશન અંગ્રેજી શબ્દરચના છે અને

એનો ગુજરાતીમાં અનુવાદ કરવાથી કેવા હાસ્ય પ્રસંગો સર્જાય એ ભદ્રંભદ્રના પાત્રમાં આલેખાયેલ છે. ‘અગ્નિરથ વિરામ સ્થળ...’ એ જ રીતે ‘કોણ હલાવે લિંબડી ને કોણ જુલાવે પીપડી ...’ નું કોઈ અંગ્રેજીમાં ભાષાંતર કરી શકે તો એની દાદ દેવી ઘટે.

ભારતીય ભાષાઓ અને સંસ્કૃતિની જે વિષયોમાં ઉત્કૃષ્ટ દેન છે એ આજે પણ છે ને હંમેશાં રહેશે. સંગીત, ગાયન કે કળાના એવા વિષયોમાં ભારત આજે પણ વિશ્વવિખ્યાત છે. એ જ રીતે બુદ્ધ, મહાવીર ને ગાંધીજીના અહિંસા ને સત્યના સિદ્ધાંતો ક્યારેય ક્ષય નહીં પામે. આ આપણી અમર સંપત્તિ છે, પરંતુ અન્ય કે એવા વિષયો જે આપણી પહોંચની બહાર હોય ત્યાં ભાષાના બાધનો આગ્રહ વ્યર્થ છે, કારણકે જો એમ કરશું તો આપણી પોતાની જ પ્રગતિ અટકી જશે.

જે રાજકર્તાઓ હોય - અત્યારના કે પહેલાંના- એ બધા જ અંતે તો સ્વાર્થ પ્રાકૃત મનુષ્યો છે. માટે જ ભારતના બંધારણમાં એવી વ્યવસ્થા કરવામાં આવી છે, કે રાષ્ટ્રની દરેક વ્યક્તિને જીવનના વિકાસની તકો સરખા ભાવથી મળતી રહે અને એ માટે રાજકારણ, નોકરશાહી, ન્યાયતંત્ર, અને માહિતી (પ્રેસ) એ બધાં એકબીજા પર નજર રાખી કામ કરે. શિક્ષણ પ્રણાલીઓ વિશે ચર્ચા કરી શકાય. દરેક પ્રણાલી અમૂક નિશ્ચિત સ્વાર્થ કે હિતો માટે

હોઈ શકે. એ.પી.જે. અબ્દુલ કલામ કે અન્ય ભારતીયોએ જે આંતરરાષ્ટ્રીય યોગદાનો આપેલાં છે એ બધાએ આ શિક્ષણ પ્રણાલીઓથી આગળ જઈ જ્ઞાનોપાર્જન કરી સફળતા હાંસલ કરી છે.

મૂળ મુદ્દો વિચારધારાનો હોય છે. કઈ ને કેવી વિચારધારાને મધ્યમાં રાખી જીવન જીવવું છે એ વાત ખૂબ જ અગત્યની છે. આપણે એવી વિચારધારાને અપનાવવી પડશે જે આપણને હજારો વર્ષ સુધી માર્ગદર્શન આપતી રહે. લગભગ ૧૩૦ વર્ષ પહેલાં સ્વામી વિવેકાનંદે એમના શિકાગો ભાષણમાં સૌને ચેતવ્યા હતા કે બધાએ પ્રગતિશીલ રહેવું પડશે, નહીં તો આવનારી પેઢીઓ આપણને માફ નહીં કરે. ૨૫ ડિસેમ્બર, ૨૦૨૧ના દિવસે જે જેમ્સ વેબ સ્પેસ ટેલિસ્કોપ અવકાશમાં મોકલાયેલ છે. એ આવનારા સમયમાં ઘણાં બધાં મૂળભૂત પરિવર્તનોની ક્ષમતાથી ભરેલ છે.

આપણા સમાજની દરેક વ્યક્તિને વિકાસની તકો ઉપલબ્ધ થાય એ જરૂરી છે. આની માટે રિઝર્વેશન પોલિસી કે અન્ય શિક્ષણ નીતિના નિયમોને દોષ દેવા કરતાં વધુ સારા માક્સ લાવવાની મહેનતમાં લાગી જવું વધુ હિતકર્તા છે. આપણી સામાજિક નીતિઓને વધુ ઉદાર બનાવી સારા કૌટુંબિક ને સામાજિક ઢાંચા તૈયાર કરવા જરૂરી છે. ધર્મ, કળા ને

દર્શનનો ઉપયોગ જીવનમાં શાંતિ ઊભી કરવા કરવો જરૂરી છે.

જે રીતે આજે મુંબઈમાં ગુજરાતી મીડિયમની સ્કૂલો લગભગ બંધ પડી ગઈ છે અને અંગ્રેજી ભાષાએ આપણાં ઘરોમાં જગ્યા બનાવી લીધી છે. જો આપણા ઘરોમાં કે વ્યવહારમાં સંસ્કૃત, હિન્દી કે અન્ય કોઈ ભાષા (જેવી કે Whatsapp ભાષા) સ્થાન લેશે તો પગદંડી પણ ગુજરાતી, હિન્દી, સંસ્કૃત, અંગ્રેજી કે અન્ય કોઈ ભાષામાં હોઈ શકે છે. આજથી ૫૦ વર્ષ પહેલાં આ લેખની ચર્ચા લગભગ અશક્ય હતી, આજે છે. જોયું, સમય કેવો બદલાઈ ગયો છે ?

ડૉ. જિતેન્દ્ર એન. શાહ,
બોરીવલી (વે), મુંબઈ - ૯૨
મો. : ૦૯૮૨૦૬૫૭૮૩૫

નોંધ : ભાષા અંગેનો આ પ્રશ્ન તંત્રીલેખ 'પુનઃસ્થાપન' અન્વયે ઉપસ્થિત થયેલ છે. આ અગાઉ પણ ધ્યાન દોરવામાં આવેલ છે એ મુજબ તંત્રીલેખમાં અંગ્રેજીનો ભાષા તરીકે કોઈ વિરોધ નથી કરાયો. એ એક સમૃદ્ધ ભાષા છે, પરંતુ અંગ્રેજીની ઘેલછામાં આપણે આપણી સંસ્કૃત કે અન્ય ભારતીય ભાષાઓમાં જે જ્ઞાનનો ભંડાર ભરેલ છે એ ગુમાવેલ છે એની વ્યથા વ્યક્ત કરેલ છે.

- ચંદ્રકાન્ત નંદુ

પગ મેં ભમરી

લીલાધર માણેક ગડા-અધા

બધું છે તો કશુંક થશે

કાર્તિકી પૂર્ણિમા ૨૦૧૮ (૭ નવેંબર ૨૦૨૧)ના પ્રવૃત્તિમય જીવનનાં ૮૩ વર્ષ પૂરાં કરી ૮૪મા વર્ષમાં પ્રવેશ્યો છું. શરીર પાસે એની ક્ષમતાથી વિશેષ કામ લીધું છે, એટલે હવે ઘસારો વર્તાય છે. સાથીઓ, સંબંધીઓ અને શુભેચ્છકો “હવે ખમૈયા કરો”ની સલાહ આપતા હતા. શરીર પાસે ધાર્યું કામ લઈ શકાતું નથી એટલે નિર્ણય લીધો કે પગની ભમરીને હવે વિરામ આપવો. રખડપટ્ટી, દોડધામ શક્ય તેટલી હદે ઓછાં કરી એક-બે સ્થળોએ સ્થિરતા ધારણ કરી, સ્થિરભાવે થાય એટલી પ્રવૃત્તિઓ કરવી. પણ માંહલો જંપવા દે નહીં, અને શરીર ધાર્યો સાથ આપે નહીં. આ કશમકશ હતી અને બીજા પક્ષે પ્રવૃત્તિઓ વધતી જતી હતી. આખરે એ નિર્ણય લીધો કે અત્યારની-મૌજૂદા પ્રવૃત્તિઓ સુચારુ પણે ચાલે એની કાળજી લેવી, એમાં વધારો થઈ શકે તો કરવો. નવી પ્રવૃત્તિઓ સ્વયં આદરવી નહીં, પરંતુ કોઈ વ્યક્તિ કે સંસ્થા જે તે પ્રવૃત્તિઓ કરતી હોય એમાં પરોક્ષ રીતે સામેલ થવું. એમને શક્ય એટલો સાથ-સહકાર આપવો. મને સ્વયં શંકા હતી કે આ નિર્ણયને હું કેટલો વળગી રહીશ.

ભોજાય સર્વોદય ટ્રસ્ટનો ૩૧મો મેગા મેડિકલ કૅમ્પ ૨૭ નવેંબરથી શરૂ થયો. મારા મિત્ર આ મેડિકલ કૅમ્પ નિહાળવા તથા મારી સામેલગીરી હોય એવી પ્રવૃત્તિઓનું નિરીક્ષણ કરવા ૨૪ નવેંબર થી ૨૮ નવેંબર પાંચ દિવસ અમારી સાથે રહ્યા. પ્રવૃત્તિઓનાં લેખાં જોખાં કરવાની એમની પદ્ધતિ નિરાળી હતી. એમની કુતૂહલવૃત્તિ પણ અજબની હતી અને જે પ્રવૃત્તિઓમાં એમને રસ પડ્યો તે પ્રવૃત્તિની આર્થિક જરૂરિયાત માટે એમનું અનુદાન પણ એમણે જાહેર કર્યું. ભોજાય સર્વોદય ટ્રસ્ટને મેડિકલ પ્રવૃત્તિઓ, માનસીને મંદબુદ્ધિ દીકરીઓની હોસ્ટેલ, કચ્છ નવનિર્માણ અભિયાનને જળમંદિર અને કે.એફ.એફ.ટી. સંસ્થાને ખેડૂતોને ઓર્ગેનિક બિયારણ રાહત દરે આપવા માટે... આમ છ વિવિધ પ્રવૃત્તિઓને આર્થિક સહયોગ આપ્યો. આ અગાઉ તેમણે મારી ભલામણથી ત્રણ આદિવાસી સંસ્થાઓને એમની પ્રવૃત્તિઓના સુચારુ સંચાલન માટે અનુદાન આપ્યું છે. એમણે અમારા પર બે પાબંદીઓ લગાવી છે. એક એમનું નામ ક્યાંય પણ આપવું જોઈએ નહીં (બધાં અનુદાનો એક પોંમોન્ટથી આપ્યાં છે) અને બીજી

અનુકરણીય બાબત હતી કે અનુદાનની રકમ જાહેર કરવી નહીં. એમની આ બન્ને શરતોનું અમે અક્ષરક્ષ: પાલન કરવા પ્રતિબદ્ધ છીએ.

વિદાય વેળાએ એમણે મને બીજી એક ભલામણ કરી. એમની ઈચ્છા હતી કે સૌથી પછાત વિસ્તારમાં સૌથી વધારે જરૂરિયાત હોય એવા અને હાંસિયામાં ઘકેલાઈ ગયેલા સમુદાયો માટે કામગીરી થાય અને એ માટેનું જરૂરી ભંડોળ તેઓ પૂરું પાડશે. એમણે લાગણીભર્યા શબ્દોએ મને કહ્યું કે “વર્ષોથી કચ્છ સાથેનો મારો નાતો છૂટી ગયો છે અને હું કચ્છની ભલાઈ થાય એવાં કામોમાં યથાશક્તિ ફાળો આપી કચ્છ સાથે ફરી સબંધો જોડવા માગું છું. મને છેવાડાના આદમી માટે કામ થાય એમાં રસ છે. એટલે આપ એ માટે જરૂરી માહિતી એકત્રિત કરો, એમને માટે શક્ય એટલું કામ કરો અને એ માટે જરૂર આર્થિક સ્તોત્રો પૂરા પાડવાની મને તક આપો”.

એમના છેલ્લા શબ્દોથી હું ગદ્ગદિત થઈ ગયો. મારા જેવા અદના આદમીના ભરોસે તેઓ પ્રવૃત્તિઓ માટે જરૂરી એટલું પૂરેપૂરું અનુદાન આપવા ઈચ્છે એ મારા માટે ગૌરવની વાત છે. મારા માટે ફરી એક નવી પ્રવૃત્તિના મંડાણ કરવાની તક ઊભી થઈ અને એ માટે મેં પ્રથમ તબક્કે લાલ રાંભિયા અને ગીતા ગાલા સાથે વિચાર-વિમર્શ કર્યો. અમારે કચ્છના સૌથી પછાત, પ્રાથમિક સગવડો વિનાના

વિસ્તારમાં સૌથી વધારે જરૂરિયાતવાળા સમુદાયો પસંદ કરવાના હતા. તેમની જરૂરિયાતો અને તે પૈકી અમે જેની સફળતાપૂર્વક આપૂર્તિ કરી શકીએ તે અંગે નિર્ણય લેવાનો હતો. કાર્ય સરળ ન હતું, એટલે અમે ત્રણ જણાએ અમારી શોધયાત્રામાં જયેશભાઈ લાલકા અને યુસુફ મહેરઅલી સેન્ટર- ભદ્રેશ્વરના ધર્મોન્દ્રભાઈ ઝાને સાથે લીધા. વિચાર-વિમર્શને અંતે ભચાઉ તાલુકાના બનીઆરી કડોલ વિસ્તારના મીઠાના અગરોમાં મજૂરી કરતા અગરિયા સમુદાયો સાથે કામ કરવાનું નક્કી થયું. એમની જરૂરિયાતો માટે એ વિસ્તારની રૂબરૂ મુલાકાત લેવાનું નક્કી થયું અને એક સ્થળે બેસીને પ્રવૃત્તિ કરવાનો મારો નિર્ણય તૂટ્યો, મેં સ્વયં એમાં છૂટ લીધી.

અમે ૨૬ ડિસેમ્બરના એ વિસ્તારમાં જવાના હતા, પણ તે દિવસ વરસાદ વરસતાં અમારી યાત્રા મોકૂફ રહી જે પાંચમી જાન્યુઆરીના રોજ સંપન્ન થઈ. અલબત્ત એ દિવસ દરમ્યાન વરસાદનો વર્તારો હતો. છતાં પણ અમે અમારી મુલાકાત મોકૂફ રાખવા ઈચ્છુક ન હતા. વરસાદ પડે તો કાદવ-કીચડથી ભરેલા રસ્તાઓ પર ગાડી લપસી જાય, કીચડમાં ગરક થઈ જાય તો એને કાઢવી મુશ્કેલ પડે. “પડશે તેવા દેવાશે”ને અનુસરી અમે સફર શરૂ કરી અને નસીબ જોગે મુલાકાત પૂરી કરી પાછા ફરતા હતા ત્યારે વરસાદ શરૂ થયો. પ્રવાસમાં મારી સાથે ગીતા,

લાલ રાંભીયા, જયેશ લાલકા, ધર્મેન્દ્ર ઝા અને મહાદેવભાઈ જોડાયાં હતાં. ધર્મેન્દ્ર ઝા મૂળ ઝારખંડનાં છે. ધરતીકંપ વખતે યુસુફ મહેરઅલી સેન્ટરનાં સંચાલક તરીકે કચ્છ આવ્યા અને પછી અહીં જ રોકાઈ ગયા. કચ્છનાં પગરિયા માછીમારો અને કચ્છના અખાતમાં જોગણીનાર, ભદ્રેશ્વર, રંધવા ઈત્યાદિ વિસ્તારનાં અગરિયાનાં બાળકોના શિક્ષણ માટે અણમોલ કામ કર્યું છે જેનું આલેખન મેં પગમેં ભમરીમાં કર્યું છે. યુસુફ મહેરઅલી મૂળ કચ્છ ભદ્રેશ્વરના ખોજા છે. તેઓ ઝરની આઝાદીની લડતનાં એક અગ્રેસર હતા. તેઓ જેલમાં હતા ત્યારે મુંબઈની પ્રજાએ તેમને મુંબઈના મેયર તરીકે ચૂંટ્યા હતા. તેમનું યુવાન વયે અવસાન થયું હતું. એમના સમાજવાદી મિત્રોએ એમની સ્મૃતિને ચિરંજીવ કરવા યુસુફ મહેરઅલી સેન્ટરની સ્થાપના કરી, જેનું કાર્યક્ષેત્ર મુંબઈનો તાડદેવ એરિયા, કોંકણમાં તારા (જિ. પનવેલ)માં હોસ્પિટલ, ગ્રામોદ્યોગ જેવી પ્રવૃત્તિઓ અને ધરતીકંપ પછી ભદ્રેશ્વરમાં અગરિયા અને માછીમાર સમુદાયનાં બાળકોને શિક્ષણ આપવાનું છે. એનાં સંચાલક ધર્મેન્દ્ર ઝા ઉત્સાહી, કર્મનિષ્ઠ યુવાન છે. અગરિયા સમુદાયના મહાદેવભાઈ એમના સહકાર્યકર છે એટલે અમારા આ કાર્યમાં અમને બે સારા અનુભવીઓનો અમને સાથ મળ્યો. સારથિ તરીકે હતા ગિરિરાજસિંહ જેમની સાથે ૨૦૦૧ના ધરતીકંપ વખતે સતત ચાર-પાંચ

વરસ સુધી સમગ્ર કચ્છનો પ્રવાસ ખેડ્યો હતો. સાહજિક વિનોદવૃત્તિ ધરાવતા સારથિ ગિરિરાજસિંહ સાથે પ્રવાસ કરવો એ એક લહાવો છે. દરેક ગામની પ્રવૃત્તિ અને કાર્યમાં મદદરૂપ થઈ પડે એવા માણસો (કમસાર માડુ) એમની સ્મૃતિમાં સચવાઈ પડ્યા છે એટલે એમનો સંગાથ માત્ર સારથિ તરીકે નહીં, પણ સાથી તરીકેનો હતો.

ભુજથી ભચાઉ માર્ગે ૬૦ કિલોમીટરનાં અંતરે શીકરા ગામ આવે છે. ત્યાંથી દશ-બાર કિલોમીટર પશ્ચિમ તરફ કડોલ ગામ આવે છે. ત્યાં સુધી પાકો રસ્તો છે. ત્યાંથી પાંચ કિ. મી. દૂર મીઠાના અગરો આવે છે. અમારે આ મીઠાના અગરોમાં કામ કરનાર મજૂરો, એમની વસાહતો, એમની જીવનપદ્ધતિ, રહેણી-કરણી, ત્યાંની સુવિધાઓ-અસુવિધાઓ, બાળકોના શિક્ષણ માટેની વ્યવસ્થા ઈત્યાદિ નજરે નિહાળવું હતું. તેનો પ્રાથમિક અભ્યાસ કર્યા પછી પ્રથમ તબક્કે શું કરી શકાય એનો કયાસ કાઢવો હતો. કડોલથી મીઠાના અગર સુધી રસ્તો તદ્દન કાચો હતો. આમ જોઈએ તો રસ્તા જેવું હતું નહીં, મીઠું ભરવા અને લઈ જવા આવતા ટ્રોલાઓ (મોટા વાહનો) જ્યાંથી ચાલે ત્યાં ચીલા પડે અને એ ચીલેચીલે ચાલવાનું હતું. ચાળીસથી પચાસ ટન મીઠું ભરી ચાલતાં વાહનોના વજનથી પોચી ધરતીમાં પડતા ચીલાઓ દબાઈ જાય અને વચ્ચેનો ભાગ ઉપસેલો રહે. સમયાંતરે વચ્ચેનો ભાગ એટલો

ઊંચો થાય કે ટ્રોલા-ટ્રેલરની ચેસીસ એને અડકે તેથી ચેસીસને નુકસાન પહોંચે એટલે એ માર્ગ છોડી નવી ચીલા પાડવામાં આવે. જુદાજુદા અગરોની જુદીજુદી વસાહતો અને એ રીતે કાચા રસ્તાઓના વળાંકો આવે. બધા રસ્તાઓ એકસરખા લાગે એટલે વસાહતોના જાણકાર વગર મુસાફરી જોખમી અને સંભવ છે કે વચ્ચે જ અટવાઈ જઈએ. અમારી સાથે મહાદેવભાઈ ભોમિયા હતા એટલે વિનાવિઘ્ને અમારા ગંતવ્ય સ્થળે પહોંચ્યા.

ભચાઉ તાલુકાનો બનીઆરી કડોલ ચોબારી ભરૂડિયાનો પશ્ચિમ વિસ્તાર બન્નીના પૂર્વ વિસ્તારને અડીને છે. આ વિસ્તાર (આશરે ૫૦૦ વર્ગ કિલોમીટર) ખારો પટ છે. અહીં ૨૦૦ થી ૨૫૦ ફૂટ જમીનમાંથી ભરપૂર ખારું પાણી મળે છે. આ બધી જમીન ફોરેસ્ટ ડિપાર્ટમેન્ટ - જંગલ ખાતાની છે જે વિવિધ મીઠા ઉત્પાદક કંપનીઓને લીઝ પર આપવામાં આવે છે. આઠેક મોટા ઉત્પાદકો છે જેમની ઓળખ કંપની તરીકે થાય છે અને તે સિવાય દશેક નાના ઉત્પાદકો છે, પરંતુ નાના કે મોટા ઉત્પાદકો એકજૂટ છે. જેને કારણે મજૂરી તથા અન્ય ખરચા પર એમનું નિયંત્રણ છે અને આ નિયંત્રણ મજૂરી કરતા અગરિયાઓનું શોષણ કરવાની ફાવટ આપે છે. આ ઉત્પાદકોની જબરી રાજકીય વગ છે. લીઝની મુદત પૂરી થઈ ગઈ હોય તોપણ લીઝ રિન્યૂ કર્યા વિના ઉત્પાદન કરે છે. આ બાબતમાં

ઉત્પાદક, બ્યૂરોક્રસી અને રાજકારણીઓ ત્રણે સબકા સાથ, સબકા વિકાસનો સિદ્ધાંત અપનાવે છે.

મીઠાના અગરોનું કામકાજ આઠ મહિના રહે છે. વરસાદના ચાર મહિના ઉત્પાદક બંધ હોય છે. અગરોમાં અવરજવર કરવી પણ શક્ય નથી. અગરિયા મજૂરોને આઠ મહિના માટે કામકાજ રહે છે અને એમને મજૂરી રોજ ઉપર નથી મળતી, પરંતુ ઉત્પાદનની જુદીજુદી પ્રક્રિયાઓ ઉપર ટનનો ભાવ મજૂરીરૂપે અપાય છે. એક અથવા બે પરિવારો આવી ત્રિશ પ્રક્રિયાઓ કરે છે. આઠ મહિના દરમિયાન એમને ખરચી મળે છે અને ચોમાસામાં એમને ઍડ્વાન્સ રકમ મળે છે. ઍડ્વાન્સ રકમ આપતી વખતે એ પરિવાર પાસે આગામી વર્ષ દરમિયાન એ જ માલિકને ત્યાં કામ કરવાના કરાર થાય છે જેનો ભંગ શક્ય નથી. કારણકે એ પરિવારને અન્ય કંપની મજૂરીએ રાખે નહીં એવી સમજૂતીઓ ઉત્પાદક કંપનીઓ વચ્ચે છે. સિઝનને અંતે એની કુલ મજૂરી રકમનો હિસાબ થાય છે અને એક પરિવારને વ્યક્તિ દીઠ મહિને સરેરાશ રૂ. ૫૦૦૦/- થી રૂ. ૬૦૦૦/- વચ્ચે મળે છે. એમને સરકારી સગવડોના નામે મીડું, એમનાં બાળકો એમની સાથે અગરમાં જ ઝૂંપડામાં રહે. એમનું રહેઠાણ તો ઝૂંપડાને સારું કહેડાવે. તૂટેલાં ફૂંટેલા કંતાનો, તાડપત્રીઓ કે પ્લાસ્ટિકો જેમાં હવા સરળતાથી અવરજવર કરી શકે. ઉનાળામાં આશીર્વાદરૂપ

ઝૂંપડાઓમાં શિયાળો ગાળવો અતિમુશ્કેલ છે. હાડ થીજાવતી ઠંડીમાં રણ પરથી પસાર થતા ઓતરાદા વાયરાઓ ઝૂંપડાને આરપાર વીંધી નાખે છે અને એવા ઠારમાં પ્રખર શિયાળાના બે મહિના વિતાવવા કેવા મુશ્કેલ હશે એની કલ્પના જ કરવાની.

મીઠાના અગરની માલિક કંપનીઓ તરફથી જીવનની પ્રાથમિક બે જરૂરિયાતોની આપૂર્તિ માટેની અડધીપડધી સગવડો કરી આપવામાં આવી છે. પીવાનાં પાણી માટે સિમેંટ કોંક્રિટનો ખુલ્લો ટાંકો (માત્ર ચાર દિવાલો અને તળિયું) જેને ઉપર ઢાંકણું પણ નહીં. એવું બનાવવામાં આવ્યું છે જેમાં પ્રતિ અઠવાડિયે બે ટેંકરો પાણી ઠાલવી જાય છે. એક જ ખુલ્લા ટાંકામાંથી પીવાનું પાણી, રસોઈ માટે પાણી, નહાવા અને કપડાં ધોવા માટેનું પાણી ઉચેલવાનું. પાણી કરકસરથી વાપરવાનું એટલે નહાવાનું કદાચ અઠવાડિયે એક વખત થાય. પ્રતિ સપ્તાહે એક વખત કંપની તરફથી વાહન મળે જેનો ઉપયોગ ભયાઉથી રાશન લેવા માટે કરવામાં આવે છે. પરિવારના સભ્યોની ખોરાકીની ગણતરી કરી એકસાથે અઠવાડિયાનું રાશન લાવવાનું અને સપ્તાહ અઘવચ્ચે મહેમાનો આવ તો એ રાશનની ઘટ આસપાસથી થોડું થોડું રાશન ઉછીનું લાવી પુરી કરવાની હોય છે અથવા દશ કિલોમીટર દૂર આવેલા કડોલ ગામથી અને સવાયા ભાવથી અનાજ ખરીદવું

પડે. આરોગ્ય સેવાઓને નામે મોટું મીઠું. નાની બીમારી માટે પાસેનાં ગામો કડોલ, નેર, બંધડીમાં આર.એમ.પી. જેવા નોન ક્વોલિફાઈડ ડૉક્ટરો પાસે દશથી પંદર કિલોમીટર પગે જવું પડે, નસીબ પાધરા હોય તો ટ્રેક્ટરની સવારી મળી જાય. મોટી બીમારી માટે ભારે દામ આપી ટ્રેક્ટર અથવા જીપ ભાડે કરી ભયાઉ, અંજાર, ભુજ જવાનું હોય. એકાદ મોટી બીમારીમાં પરિવારનું બજેટ અસ્તવ્યસ્ત થઈ જાય. અગરિયાનાં જીવન અંગેની માહિતી અમારા સાથી મહાદેવભાઈએ રસ્તામાં આપી પણ ત્યાં જઈ અમે જે જોયું એ ચિત્ર મળેલી માહિતી કરતાં વધારે ખરાબ હતું.

અગરિયાનાં બાળકોનું અડધાથી વધારે (વર્ષનાં આઠ મહિના) બાળપણ અગરોમાં જ વીતે છે એટલે કહી શકાય કે એમનું નથી બાળપણ કે નહીં શિક્ષણ. ગામ છોડી આવતા આખા પરિવાર કે વડીલો સાથે બાળકો અહીં રહે છે. ખુલ્લા આકાશ નીચે સખત દાઢ કે તડકામાં વગર રમકડાએ રમવાનું. ન્યુટ્રીશન વૈલ્યૂ ન હોય એવું ભોજન જમવાનું અને નિશાળની શક્યતા જ ન હોય, કારણકે અહીં ગામથી દશ કિલોમીટર દૂર ભણાવવા આવે કોણ! સાથેસાથે બાળકો માટે શાળાના મકાનની કલ્પના પણ ન થાય! અહીં શાળા હોય તોપણ એ આઠ મહિના ચાલે તો બાકીના ચાર મહિના બાળક ક્યાં ભણે? બાળકોનાં

શિક્ષણમાં બીજી નડતરરૂપ સમસ્યા છે અગરિયાઓનાં સ્થળાંતરની. આ વર્ષે અગરિયા જેમને ત્યાં કામ કરે છે તે માલિકને બદલી બીજા વર્ષે બીજા માલિક પાસે કામ કરવા જાય અને એ અગરો દશ કિલોમીટર છેટે હોય તો ? આવી કેટલી વૈકલ્પિક શાળાઓ શરૂ કરી શકાય ? આ બધી સમસ્યાનો અંત નથી અને એ નડતરોનો વિચાર કરવા બેસીએ તો કશું કરી પણ ન શકાય. આવા સંકલ્પ સાથે આજથી ત્રણેક વર્ષ પહેલાં યુસુફ મહેરઅલી સેન્ટરે કડોલથી સાત કિલોમીટર દૂર મીઠાના અગરો વચ્ચે વૈકલ્પિક સાગર શાળા શરૂ કરી છે. અને અમારી ગાડી એ શાળા પાસે ઊભી રહી.

ફાટેલાં કંતાનો, તૂટલી તાડપત્રીઓ, પ્લાસ્ટિકનાં ટુકડાઓ ને વાંસના ટેકાઓને આધારે ઊભી કરાયેલી ઝુંપડી પર લખાયેલું અને ટિંગાયેલું બોર્ડ હતું સાગર-શાળા. મીઠાવાળી જમીન પર તાડપત્રીની ચટાઈઓ બાળકોને બેસવા માટે પાથરવામાં આવી છે. આ સ્થળથી ત્રણ-ચાર કિલોમીટર દૂરથી બાળકો પગે ચાલી આવે છે. બાળક પોતાની સાથે થોડું ઘણું ખાવા માટે નાસ્તો લાવે છે.

આ શાળા પાંચેક કલાક માટે ચાલે છે. સવારે દશ સુધીમાં બાળકો આવે છે અને ત્રણેક વાગે ઘરે પાછાં જાય છે. નાનાં બાળકો પાસે પાટી-પેન છે જ્યારે થોડાંક મોટાં બાળકો પાસે

બોલપેન અને નોટબુક છે. બે-ત્રણ બાળકો વચ્ચે એકએક પાઠ્યપુસ્તક છે. યુસુફ મહેરઅલી સેન્ટરે આ શાળાનું જોડાણ ગામની શાળા સાથે કર્યું છે. પરિણામે બાળક બાકીના ચાર મહિના પોતાના ગામની શાળામાં ભણી શકે. શાળામાં ત્રીસ બાળકો છે અને બધાં એકી સાથે ભણે છે... આ બાળકો એક થી સાત ધોરણનાં છે ? ? અગરિયા સમુદાયના દશ ચોપડી ભણેલા દીનેશભાઈ કોલી શિક્ષક તરીકેની ફરજ શાળા સમય દરમ્યાન બજાવે છે, જ્યારે બાકીના સવાર-સાંજના સમયમાં મીઠાના અગરમાં કામ કરે છે. બાળકો માટે મધ્યાહ્ન ભોજનની કોઈ વ્યવસ્થા નથી સરકાર કરતી કે નથી મીઠા અગરના માલિકો કરતા. નાનાં નાનાં ભૂલકાંઓ પણ હોંશોહોંશો સરેરાશ દોઢ કિલો મીટરનો પંથ કાપી શાળામાં ભણવા આવે છે અને બધી અગવડો વચ્ચે ભણવાની હોંશ ક્યારેક ઓછી પડે છે. એટલે અધવચ્ચે આવવાનું બંધ કરે છે. ખાસ કરીને સુસવાટા મારતા ઠંડા પવન વચ્ચે પગે ચાલવું તકલીફ દાયક છે. ગયા વર્ષે ધર્મેન્દ્રભાઈએ શાળા માટે પાકું મકાન બાંધવા માટે અનુદાનની માગણી કરી હતી અને એની વ્યવસ્થા પણ થઈ ગઈ. મકાનનું ચણાતર થઈ ગયું છે, પ્લાસ્ટર અને તળિયાનું કામ બાકી છે જે એકાદ-બે મહિનામાં પુરું થઈ જશે. પરંતુ અમને શંકા છે કે આ ખારા પટમાં ખારાશ સાથેના વાયરાને કારણે મકાન કેટલા વરસ ટકશે ?

લાલ રાંભિયા અને ગીતાબેને બાળકો સાથે ગેલગમ્મત કરી. સાવ નિર્દોષ અને બહારની દુનિયાથી તદ્દન અજાણ બાળકનું ભવિષ્ય શું! આ ભવિષ્યથી તેઓ બિલકુલ અજાણ છે એટલે લાલ અને ગીતા સાથે ખૂબ આનંદ અને ઉલ્લાસથી વાતો કરતાં હતાં.

લાલભાઈએ એમની પાસે કવિતાઓ-ગીતો ગવડાવ્યા. અડધોએક કલાકની મોજમસ્તી પછી અમે અગરિયાઓની વસાહતમાં ગયા, પરંતુ નિર્દોષ બાળકો અમારા ચિત્રમાંથી ખસતાં ન હતાં. મહાદેવભાઈએ એક બીજી બાબત અમારા ધ્યાન પર લાવી. જુલાઈથી સપ્ટેંબર દરમ્યાન અગરિયાઓ પોતપોતાના વતનમાં-ગામમાં રહે છે.

તેઓ બધા સામાજિક પ્રસંગો સગપણ-લગ્ન કે અન્ય કોઈ પ્રસંગો ઓગષ્ટ મહિના દરમ્યાન ઊજવે છે. એટલે એ બાળકો ઓગષ્ટ મહિનામાં ભાગ્યે જ શાળામાં જાય છે. આમ ખોરંભાતું લથડતું, ઠેભાં ખાતું એમનું ભણતર માંડ પાંચ-છ ચોપડીએ પહોંચે છે અને ચૌદ-પંદર વર્ષની વયે તે પરિવાર સાથે મજૂરીએ લાગી જાય છે અને હોનહાર, હોંશિયાર બાળકનું ભવિષ્ય પણ હાંસિયામાં ધકેલાઈ જાય છે અને ગુજરાતભરમાં આવાં બાળકોની સંખ્યા સોંકડોની નહીં બલકે હજારોની હશે.

આજથી પંદર વર્ષ અગાઉ ધરતીકંપમાં સાથે કાર્ય કરતી સંસ્થાઓએ આદેસરથી પૂર્વમાં, કચ્છના નાના રણમાં મીઠાના નાના નાના અગરોના માલિક તથા મજૂર સમુદાયના બાળકોનાં અભ્યાસ, ભણતર માટે બે હોંસ્ટેલો શરૂ કરી હતી જેનું સંચાલન કચ્છ નવનિર્માણ અભિયાન અને આગાખાન ટ્રસ્ટ કરતાં હતાં.

ગુજરાત સરકારે સર્વ શિક્ષા અભિયાન શરૂ કર્યું એટલે અમે શરૂ કરેલી હોંસ્ટેલ ત્રણ વર્ષ પછી બંધ કરી, કારણકે સરકારે સર્વ શિક્ષા અભિયાન હેઠળ પોતાની હસ્તકની હોંસ્ટેલો શરૂ કરી. સુયોગ્ય વહીવટ અને સંચાલનને અભાવે સરકારી હોંસ્ટેલોમાં બાળકોની સંખ્યા ઘટી ગઈ અને સરકારે હોંસ્ટેલો બંધ કરી, પરિણામે બાવાના બેઉ બગડ્યા.

અમારે માટે તો કામ કરવા બે ક્ષેત્રો ખૂલ્યાં. દરમ્યાન અમારા પાંચ-છ શુભેચ્છકોને પણ અગરિયા બાળકોનાં ભણતર, અગરમાંની શાળા, હોંસ્ટેલના વિકલ્પો અંગેની વાત કરી અને તેઓએ આ પ્રોજેક્ટ અંગે રાજીપો વ્યક્ત કર્યો અને સહકાર આપવાની તત્પરતા દાખવી.

તાત્તી જરૂરત છે, કામ કરવાની ઇચ્છા છે. સંગાથ છે, સહકાર છે, આ ચાર સ્તંભો પર સત્કાર્યની ઈમારત ઊભી થઈ શકશે.

મો. : ૯૮૭૯૫ ૦૬૦૫૯

યોગ્ય નિર્ણય : એક કબા

* દિનેશ કલ્યાણજી ગોસર *

આપણા દેશમાં સરકારી વિલંબ થવાના અનુભવ નાના-મોટા બધાને થયા જ હશે. એનું એક કારણ એ છે કે સરકારમાં કામ કરતા લોકો બને ત્યાં સુધી જવાબદારી ટાળીને બીજાને શીરે નાખવાનું ઈચ્છતા હોય છે. અથવા તો જવાબદારીમાંથી છટકવા નકારાત્મક વલણ અપનાવતા હોય છે. મૂળ કચ્છના અને ભારતના એક મોટા ગજાના આઈ.ટી. ટાયકુન શ્રી અજીમ પ્રેમજીએ લગભગ ૧૨ વર્ષ પહેલાં હૈયાવરાળ ઠાલવતાં કહેલું કે, સરકારમાં નિર્ણય લેવાની ક્ષમતા ક્ષીણ થઈ ગઈ છે. શ્રી અજીમ પ્રેમજી ઓછું બોલવાવાળા અને કાર્ય કરી બતાવવાવાળા માણસ છે. તેમને થયેલ અનુભવે જ તેમને આવું બોલવા ફરજ પાડી હશે. ત્યાર બાદ ભારતના મોટા ગજાના ઉદ્યોગપતિ શ્રી મુકેશ અંબાણીએ એજ સમયગાળા દરમિયાન કહેલું કે નિર્ણય લેવામાં સરકારે ગતિ પકડવી જોઈએ.

સરકારી બાબુઓ અને પ્રધાનો વગેરેમાં કાર્ય કરવાની ધગશની ખામીને કારણે દેશ દેવાદાર બની રહ્યો છે. શ્રી મુકેશ અંબાણીને જાણે જવાબ આપતા હોય તેમ મહારાષ્ટ્રના ત્યારના મુખ્ય પ્રધાન શ્રી પૃથ્વીરાજ ચવાણે કહેલું કે આર.ટી.આઈ. એક્ટને કારણે કાર્ય

કરવાની ગતિ ધીમી પડી ગઈ છે. એ હકીકત હતી કે બહાનું એ આપણે નક્કી કરવાનું. એ સમયે મૂળમાં બધે ભ્રષ્ટાચાર એટલે ફક્ત લાંચ લેવી નહીં, પણ જવાબદારીથી પણ અળગા રહેવું.

દેશના દુર્ભાગ્યે રાજકીય નેતાઓ બોલવામાં બધા એક્કા હોય છે. પછી ભલે ગમે તે બોલી નાખે. કંઈ કરી છૂટવા કરતાં વિરોધી રાજકીય પક્ષોની ક્ષતિઓ તરફ પ્રજાનું ધ્યાન કેન્દ્રિત કરાવવા ચાલાકીભરી રીતો અજમાવવામાંથી સરકાર અને પ્રધાનો બહાર નથી આવતા. અણા હજારેની ટીમ હોય કે નરેન્દ્ર મોદી હોય, એમને ગુનાહિત સાબિત કરવાનું કાર્ય જાણે જનતા માટે સેવાકાર્ય હોય એવું વાતાવરણ સર્જાય એની ત્રેવડમાં વિપક્ષો પડ્યા છે. તેમાં તે સમયનાં મોટાં કૌભાંડોમાં ફસાયેલા રાજકારણીઓને રક્ષણ આપવા જેવું નકારાત્મક કાર્ય કરતાં પણ જાણે જનતાની સેવા હોય એવા ચિત્ર દેખાડતા. વિપક્ષો આવા કરતૂતોથી બહાર આવે તો જ નિર્ણયો યોગ્ય લેવાય અને નિર્ણય લેવામાં ગતિ આવે કારણ વાદવિવાદ હંમેશાં નિર્ણય લેવામાં વિલંબ કરાવે છે અને વિપક્ષ વાદવિવાદમાં ડૂબેલા છે.

સ્વામી વિવેકાનંદે કહ્યું છે કે, વ્યક્તિ, સમાજ કે રાષ્ટ્ર, જો દુર્જનતાથી કાર્ય કહે કે પ્રગતિ કરી છે તો એ ભ્રમણા છે. કોઈને થાપ આપી કે છેતરીને સફળતા, સિદ્ધિ કે વૈભવ મેળવવા એ છેવટે અશાંતિ અને પતનનું કારણ બને છે.

નિર્ણય લેવામાં જ્યારે ઢીલ થાય છે ત્યારે તેનાં પરિણામ ધાર્યા પ્રમાણે નથી આવતાં. કોઈ પણ પ્લાન ન બનાવી વિલંબ કરવા કરતાં કોઈ પણ પ્લાન બનાવી કાર્ય કરવું વધુ સારું. કારણ, અનુભવ મળે. બુદ્ધિમાન માણસ હમેશાં પોતાની ભૂલથી શીખે છે. નિર્ણય લેવાની ઢીલથી સંસ્થા હોય, ધંધો હોય, ઘર હોય કે અન્ય બાબત હોય, નુકસાન થાય છે. દા.ત. અકસ્માતમાં સપડાયેલ વ્યક્તિને હોસ્પિટલમાં પહોંચાડવામાં ઢીલ થાય તો? હોસ્પિટલમાં સારવાર આપવામાં ઢીલ થાય તો? વગેરે બાબતોનો સમયસર નિર્ણય લેવામાં આવે તો પરિણામ ધાર્યું આવે.

પોતાની ભૂલો છુપાવવા વિરોધીઓની ભૂલો પાછળ પડવા કરતાં વિરાધીઓ સાથે મસલત કરી સકારાત્મક વ્યવહારથી સારાં પરિણામ લાવી શકાય. માણસે પરિણામલક્ષી થવા પોતાને બદલવાની જરૂર છે. નકારાત્મક વલણની ભાષા વાપરવાથી આપણે આપણા જ ચારિત્રનું પ્રતિબિંબ પાડીએ છીએ.

સંસ્થાઓની વ્યવસ્થામાં પણ નિર્ણય લેવાની ઢીલ કે વિલંબ એમની કાર્યશૈલીની

આવડત પર પ્રકાશ પાડે છે. કોઈ પણ યોગ્ય વિચાર આવતાં તેની તરત ચર્ચા કરી અમલમાં મૂકવા પ્રયત્ન થાય તો જરૂર સફળતા મળે. એકમતી નિર્ણય કરતાં બહુમતીએ નિર્ણય લેવાય તે વધારે યોગ્ય હોય, કારણ એમાં લાભ-ગેરલાભનું વિશ્લેક્ષણ થયું હોય છે. કોઈ પણ કાર્ય પછી કરશું એમાં કાર્યનો અમલ કરવાનું જ રહી જાય છે અને સમય જતાં ભૂલી પણ જવાય છે. માણસની અંગત બાબતોમાં પણ એ એટલું જ યથાર્થ છે.

ઘણી સંસ્થાના કારોબારી કે ટ્રસ્ટ બોર્ડમાં એવી વ્યક્તિઓ ચૂંટાય છે કે જેઓ કોઈ પણ નિર્ણય લેવામાં પોતાની યોગ્યતા નથી બતાવી શકતી. અથવા તો એમને એવી આવડત પણ નથી હોતી. પોતાનો સમય આપી કોઈ નક્કર કાર્ય કરવાની ફાવટ નથી હોતી અને એવું કાર્ય કરવા ઈચ્છુક પણ નથી હોતી. ઘણી વાર આવી સંસ્થાઓ કોઈ એક જણના નિર્ણયથી ચાલતી હોય છે. આમ જોઈએ તો કહ્યું છે કે, સંસ્થાના કર્ણધારે સાંભળવું બધાનું, પણ કરવું પોતાને યોગ્ય લાગે તે. આ એક સામાન્ય નિયમ છે. છતાં જો કર્ણધાર પોતે જ યોગ્ય નિર્ણય લેવામાં નિષ્ણાત ન હોય તો સંસ્થાનાં કાર્યો ખોરંભે ચડતાં હોય છે. એક માણસ પોતાની હિંમતથી બહુમતી બનાવી શકે છે, પણ એ હિંમતનો ઉપયોગ સારા કાર્યો કરવા લેવો જોઈએ અને એ બહુમતીનો ઉપયોગ તોડફોડ કરવા માટે ન કરવો જોઈએ. એવા

માણસમાં એવી અટકલ હોવી જોઈએ કે તે પોતાના વિચારો પ્રદર્શિત કરતાં વિરોધીઓ ઊભા ન કરે.

સરકાર હોય, સંસ્થા હોય કે ધંધો હોય, દીર્ઘદૃષ્ટિ ધરાવતી વ્યક્તિઓ જો એમાં કાર્યરત હોય તો એના અનેક ફાયદાઓ મળી શકે છે. આવી વ્યક્તિઓ ભવિષ્યમાં કોઈ બાબતનું શું થશે એ વર્તમાન વાતાવરણના અભ્યાસથી કહી શકે છે. આવી વ્યક્તિઓમાં જલદી નિર્ણય લેવાની અજબ શક્તિ હોય છે જેના ફાયદા સંસ્થાને મળી શકે છે. એની સામે ઘણી વ્યક્તિઓના નિર્ણય ખૂબજ અનિશ્ચિતતા-ભર્યા હોય છે. આજે એક વાત કરશે તો કાલે બીજી વાત કરશે અને એના વિચાર પર કોઈ પણ ઉતાવળો નિર્ણય લેવાય તો તે ફળીભૂત થતો નથી. ખરું કહો તો આવી વ્યક્તિઓ ઘણી વાર સંસ્થાઓને ગેરમાર્ગે દોરતી હોય છે. ખરેખર તો હોશિયાર વ્યક્તિઓ પણ જો પોતાના વિચારો વારંવાર બદલ્યા કરે તો પરિણામલક્ષી કાર્યો થઈ શકતાં નથી.

નિર્ણયશક્તિ કુદરતની બક્ષિસ હોવા છતાં એ શક્તિ કેળવવાથી પણ આવી શકે છે. આત્મવિશ્વાસ આવી શક્તિ ખીલવવામાં ખૂબ ઉપયોગી થઈ શકે છે.

એ એક કમનસીબી છે કે અમુક વ્યક્તિઓ પોતે ખોટી હોવાનું જાણ્યા છતાં એની કબૂલાત કરતી નથી અને તેમ છતાં પોતાના વિચાર

અપનાવવા બળજબરી કરતી હોય ત્યારે નિર્ણયો વિલંબિત થાય છે. વધારામાં આવી વ્યક્તિઓ પોતાની વિરુદ્ધ પવન ફુંકાય ત્યારે વિવેક ભૂલી પોતાની મોટાઈ ટકાવવા ગંદી રમતનો આસરો લેતા અચકાતી નથી. અંતે તો, સરકારી બાબુ હોય, અન્ય રાજકારણી હોય કે સંસ્થાના કાર્યકર હોય, બધાને લાગુ પડે છે.

વિષયને ઓજશ આપતો કિસ્સો છે. શ્રી ગુણવંત શાહને એક સરકારી ઓફિસરે પૂછ્યું જીવનને સાર્થક કરવા શું કરવું જોઈએ? એમણે કહ્યું, ગીતા ન વાંચશો તો ચાલશે, મંદિરે ન જશો તોપણ ચાલશે, પરંતુ જે ખુરશી પર બેસી તમે પેટિયું રડો છો તેને પવિત્ર સ્થાન ગણી કર્તવ્ય કરો. તમારો પગાર વસૂલ થાય એ રાત કાર્ય કરવામાં ચારધામ યાત્રા થઈ એવું માનશો. દરરોજ ઓફિસ છોડતાં પહેલાં જાતને પૂછજો: આજે મેં મારી ઓફિસને મંદિરનો દરજજો આપ્યો. આટલું કરશો તો કોળિયો મીઠો લાગશે. બાકી આપણા દેશમાં પવિત્ર બકવાસનો પાર નથી.

આ કિસ્સા પરથી એટલું જરૂરથી કહી શકાય કે નિષ્ઠાપૂર્વકનાં નિર્ણય અને કાર્યો પ્રભુભક્તિના પૂરક છે.

મો. : ૯૮૪૮૦ ૯૯૦૧૧

(હૈદરાબાદ - નિંયાપોના સંપાદકની અનુમતિ સાથે)

‘કોઈ જ નવરું નથી’નું સ્મરણ

* ગુલાબ દેટિયા *

તમે વર્ષો પહેલાં ધોરણ આઠ, નવ કે દસમાં શું ભણ્યા તે કદાચ ભુલાઈ ગયું હશે. આમ તો તે સારું થયું કહેવાય. વિસ્મરણ એ પણ વરદાન જ છે, પરંતુ તમે ધોરણ પહેલા-બીજામાં શું ભણેલા, પાઠ કે કવિતાએ તમને જરૂર યાદ હશે. બચપણની કેટકેટલી સ્મૃતિઓ આપણા મનમાં ટાંપીને બેઠી હોય છે. તક મળી કે બહાર ઘસી આવે છે. ‘ઝરણું રમતું રમતું આવે, ઝરણું રમતું રમતું જાય.’ ભુલાય જ કેમ? લાલ-પીળાં પતંગિયાં ઊડે છે, આજ આપણાં હૈયાં કૂદે છે, એ કવિતા હજી યાદ છે. ‘મેં એક બિલાડી પાળી છે, તે રંગે બહુ રૂપાળી છે.’ કે ‘દાદાનો ડંગોરો લીધો, તેનો મેં ઘોડો કીધો’, તમે દાદા બની ડંગોરો લઈ ચાલતા થઈ જાઓ પણ એ કાવ્ય યાદ કરો ત્યારે પાછા બાળક બની જાઓ છો.

અત્યારે મારા હાથમાં આપણે ૩૦ કે ૪૦ વર્ષ પહેલાં ભણ્યા હતા તે ‘ગુજરાતી વાચનમાળા બીજી ચોપડી’ છે. એ પુસ્તક હાથમાં લેતાં જ હું રોમરોમ પુલકિત થઈ જાઉં છું. એમાં જે પાઠ-કવિતાઓની મોજ આપણે માણી છે તેની વાત માંડતાં જ તમને મજા પડી જશે. એ પુસ્તકમાં છે: ‘અમે તારા સૌ

બાળ, પિતા તારા સૌ બાળ’. સસલીને માથે ‘આભ તૂટતું.’ વાઘ આવ્યો રે વાઘ આવ્યો., મફત નાણિયેર મેળવવા જતાં જાન ગુમાવનાર ‘લોભિયો.’, ‘હું તો પૂછું કે મોરલાની પીંછીમાં રંગરંગવાળી આ ટીલડી કોણે જડી?’ ‘કાળુડી કૂતરીને આવ્યાં ગલૂડિયાં, ચાર કાબરાં ને ચાર ભૂરિયાં રે, હાલો ગલૂડાં રમાડવાં જી રે.’

હજી યાદ અપાવું? રંગીન ચિત્રવાળી વાર્તા: ‘સાચાબોલી ગાય.’ વાર્તાને અંતે આવે છે: વાઘ તો ગળગળો થઈ ગયો. ‘બહેન તુંકેવી સાચાબોલી છે.’ મરવા માટે તે કોઈ આમ પાછું આવતું હશે? અને ‘તું તો બચ્યાં સાથે આવી છે! તને મારીને હું ક્યાં જાઉં?’ એમ કહી વાઘ તો છલાંગ મારતો ચાલ્યો ગયો. વાર્તાનો કરુણ ભાવ બાળકમનને સ્પર્શી ગયાનું હજી યાદ છે.

એ હૃદયપસ્પર્શી વાર્તાના લેખક છે કવિ ઉમાશંકર જોશી.

પુસ્તકને આરંભે ‘નિવેદન’ છે. ત્યારે આપણે નિશાળિયા એ કંઈ થોડું વાંચતા’તા! આજે વાચું છું: તે વખતના મુંબઈ રાજ્યના

સરકારી કેળવણી ખાતાના પ્રમુખ અધિકારી દા. ચિ. પાવટે ૧૪-૧૦-૧૯૪૯ની તારીખે પુસ્તક તૈયાર કરનાર સમિતિના ૬ સભ્યોના નામ જણાવે છે. : ૧. શ્રી ઝીણાભાઈ રતનજી દેસાઈ (પ્રમુખ) (આપણા જાણીતા કવિ ‘સ્નેહરશ્મિ’) ૨. શ્રી ચંદ્રવદન યુનીલાલ શાહ, ૩. ઉમાશંકર જેઠાલાલ જોશી ૪. શ્રી અનંતરાય મણિશંકર રાવળ ૫. શ્રી નગીનદાસ નારણદાસ પારેખ ૬. શ્રી શંભુપ્રસાદ કૃપાશંકર ભટ્ટ (મંત્રી) અધિકારીશ્રી આગળ લખે છે: આ સમિતિના સભ્યોએ પોતાનું કામ ઉત્સાહપૂર્વક અને કોઈ પણ જાતનો પુરસ્કાર સ્વીકાર્યા વિના કર્યું છે તે બદલ સરકાર તરફથી હું તેમનો આભાર માનું છું.

૧૯૪૯થી આ પાઠ્યપુસ્તક બન્યું તે ૧૯૬૬ સુધીની તો આવૃત્તિ તો મારા હાથમાં છે. ત્યારે મુંબઈ રાજ્યને બદલે મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય આવી ગયેલું. ગુજરાતમાં પણ એ જ પુસ્તક હતું. ૧૯૬૬માં પુસ્તકની કિંમત હતી ‘૫૦ પૈસા.’ અને મૂલ્ય... એ તો આપણા હૈયામાં ઊંડેઊંડે હજી સચવાયેલું પડ્યું છે. ત્યારે કવિતાઓ તો આગળના ધોરણમાં ભણતાં ભાઈ-બહેન સાથે ગાઈગાઈને મુખપાઠ થઈ જ ગઈ હોય. રાગ સાથે ગવાય એવાં કાવ્યો હતાં. વર્ગમાં કવિતાઓ સમજાવતા નહિ, શિક્ષકો માત્ર ગવડાવતા. ‘જાગ ને જાદવા’ અને આંબા ડાળે ટહુકા કરતી કોયલ રાણી બોલી : વસંત આવી, વસંત આવી, હવે આવશે

હોળી, કાવ્યોના શબ્દો હજી મનમાં ગુંજે છે.

‘ચાંદલિયો ચમકતો આવ્યો’ પણ છે અને ‘રાતે વહેલા જે સૂઈ, વહેલા ઊઠે વીર, બળ, બુદ્ધિ, ધન બહુ વધે, સુખમાં રહે શરીર’, એ સુભાષિત પણ છે. હવે તો ‘રાતે મોડા જે સૂઈ મોડા ઊઠે વીર’નો જમાનો આવી ગયો છે !

‘વાંદરાઓના ઉપવાસ’ એકાંકી તો તમે શાળામાં જરૂર ભજવ્યું હશે. અમે ભજવેલું. વાંદરાએ પોતાને ખાવાનું કેળું પોતાના ઘરેથી લાવવાનું હતું.

પુસ્તકનાં ચિત્રો તો મજાનાં છે જ, કારણકે આપણે એ ચિત્રોને અગણિત વખત નિહાળી ચૂક્યા છીએ. એ ચિત્રોમાં વધારાનું ચિત્રામણ પણ કર્યું છે. ઈતિહાસના પુસ્તકમાં અનેકને મૂછો બક્ષી હતી. પુસ્તકમાં બે રંગીન ચિત્રો છે. એક, સાચાબોલી ગાયનું અને બીજું ભરતનું. તે રામની પાદુકાઓ સ્વીકારી રામને વંદન કરી રહ્યા છે.

રસ્તા વચ્ચેના પથ્થરો સૌને નડે છે. છેલ્લે નિશાળિયા મુકુંદ અને રમેશ નિશાળે જતાં જતાં એ હટાવીને બાજુએ મૂકતા જાય છે.

‘કબૂતરોનો સરદાર’ બોધપ્રદ વાર્તા છે. પારધીની જાળમાં સપડાયેલાં કબૂતરોને લઈ તેમનો સરદાર જાળ સાથે નદીકાંઠે ઊતરે છે.

તેનો મિત્ર ઉંદર જાળ કાપી એને છૂટો કરવા તૈયાર થયો, પણ સરદારે કહ્યું: ‘તું મને એકલાને છૂટો કરે એ ન ચાલે. હું આ બધાનો સરદાર છું. પહેલા એ બધા ને પછી હું.’ (કેવી ઉમદા ભાવના છે! નેતાના સાચા ગુણોનો પરિચય આપ્યો છે.) ઉંદર કહે છે: ‘પણ મારા ઝીણા દાંત વડે આવડી મોટી જાળ હું શી રીતે કાપું.’

‘કપાય તોયે કાપ ને ન કપાય તોયે કાપ. તું મારો મિત્ર છે.’ આ ડાયલોગ પાસે ઘડી વાર થંભી જતા. શબ્દોની શ્વાસ લેવા થોભવું જ પડે, છેલ્લે બન્ને મિત્રો ભેટે છે તે ચિત્ર છે. તેમાં ચિત્રકારે ખૂબીથી એક કબૂતરને જાણે દાણા ખાવાનું પ્રથમ સૂચન કર્યું તેને ક્ષોભ પામતું ચીતર્યું છે.

આજે આપણે પત્રો લખવાનું ભૂલતા જઈએ છીએ, હા, ટી.વી.ની હરીફાઈઓના જવાબ લખવામાં પાછા નથી પડતા! ત્યારે ‘માધુ રૂપાલી’ પાઠ ફરી વાંચવા જેવો છે. માધુ રૂપાલીની દિનચર્યા, પહેરવેશ, પત્રનો નમૂનો બધું સચિત્ર આપેલ છે.

પાઠ્યપુસ્તકમાં ગ્રામ્યજીવનની સારી એવી ઝાંખી મળે છે. બાળકોના સ્તરનો પૂરો ખ્યાલ રખાયો છે. ‘મદારી’ પાઠમાં રતનભાઈ અને નાથિયાના ખેલની વાત છે. તો ‘બીજાને માટે આંબો’ પાઠમાં સંવાદ દ્વારા ખરું વાતાવરણ ઉપસાવ્યું છે.

સાધુ પૂછે છે: ‘કેટલાં વરસ થયાં તમને?’

ડોસો કહે: ‘થયાં હશે એંશી નેવું. કોણ ગણવા બેઠું છે?’

હા સંવાદ હજી કોણ જાણે કેમ યાદ રહી ગયો છે. ‘કોઈ નવરું નથી,’ પાઠ કદાચ ત્યારે નહિ, આજે વધુ સુસંગત લાગે છે. ગાયો ચરાવનાર ગોપાળ ભાઈબંધની શોધમાં નીકળે છે, કોઈની સાથે એને રમવું છે, ખિસકોલી કામમાં છે, ખાવાનું શોધે છે, ચકલી માળો બાંધે છે, મધમાખી મધ ભેગું કરે છે.

નદીને દૂર દરિયા પાસે જવું છે. હસતાં સૂરજદાદાએ સવાર, બપોર, સાંજ કરવાં છે. ગોપાળ સ્વગત કહે છે : કોઈ જ નકામું રખડતું નથી, ચાલ, હું પણ ગાયો ચરાવવા જાઉં, ગોપાળ ગાયો પાસે દોડી ગયો.

આ વાર્તાની મજા એ છે કે બાળક કુદરતનાં કેટકેટલાં તત્ત્વો સાથે તાદાત્મ્ય અનુભવે છે. મધમાખીથી માંડી સૂરજ સુધી કોઈને પણ મિત્ર બનાવવા - એની સાથે રમવા તૈયાર છે. કુદરતમાં કોઈ નવરું નથી. જીવજંતુથી માંડી સૂરજદાદા સુધી સૌ કોઈ કાર્યરત છે એ વાર્તાનો બોધ છે.

ત્યારે મને ગોપાળની દયા આવી હતી. આજે મને મારી દયા આવે છે.

મો. ૯૮૨૦૬ ૧૧૮૫૨

ઉદાસી ભરે દિન કભી તો ઢલેંગે

* CA સંજય વિસનજી છેડા *

૨૨ માર્ચ, ૨૦૨૦ ના જનતા લોકડાઉન સાથે શરૂ થયેલ આ કોરોનાકાળ અને પછી પહેલો વેવ અને પછી બીજો વેવ અને છેલ્લાં થોડાં અઠવાડિયાથી શરૂ થયેલ આ ત્રીજો વેવ. સ્ટીમ, કાઢા, વેક્સિન અને ઇમ્યુનિટી બૂસ્ટર અને થોડાક અણગમતા અને કડવા અનુભવો.

પણ આજે વાત કરવી છે છેલ્લાં બે વરસમાં આપણાં સૌનાં માનસ પર અંકિત થયેલી નકારાત્મકતા. કેવો કઠિન સમય કે જ્યાં માણસનો રિપોર્ટ પોઝિટિવ આવે અને એ સાથે એના પોતાના મગજમાં ઠસાઈ જતી નકારાત્મકતા તેમ જ એની પાસપાસના વ્યક્તિઓના બદલાતા વહેવારો અને એ સમય દરમ્યાન, એ વ્યક્તિના રિપોર્ટ સિવાય બધું જ નેંગેટિવ. બધા જ કેવા અળગા થઈ જાય. બધા એક સુરક્ષિત અંતરે. કોઈ હાથ પણ આગળ ન કરે, અને કરે તો તરત પાછો સેનિટાઇઝ કરી લે.

બસ હું પોતે પણ આવા સમયમાંથી પસાર થયો અને ત્યારે આ બધી ઉદાસીનતાની વચ્ચે એક ગીત મનને સ્પર્શી ગયું. ૧૯૭૯માં રિલિઝ

થયેલ ફિલ્મ બાંતો બાંતો મેંનું “યોગેશ”નું આ ગીત. કિશોરકુમારનો મનોહર સ્વર, રાજેશ રોશનનું શાંત, સૌમ્ય સંગીત અને પડદા પર અમોલ પાલેકરની સરળતાભરી સહજ અદાકારી.

વાત છે આપણી આસપાસનાં આ અંધારાંની, આ ઉદાસીની, આ ઉદાસીનતાની, નેંગેટિવિટીની અને સાથે જ વાત છે યુગોથી જે આપણે સૌ સાંભળી રહ્યા છીએ.

બાળપણમાં એક વાર્તા સાંભળી હતી જેમાં એક રાજાએ ફરમાન બહાર પાડ્યું કે મને એક એવું વાક્ય આપો જે મારા સુખમાં અને મારા દુખમાં, બંને અવસ્થામાં શાતા આપે. ઘણા બદ્ધિમાનોએ હાર માની ત્યારે એક વડીલે આવી એક વાક્ય લખ્યું કે, “આ પણ ટકવાનું નથી.”

બસ આ જ વાક્ય પર આખી જિંદગી જીવી શકાય. એક વાક્ય જે તમને સુખમાં છૂટી જતાં અટકાવે અને દુઃખમાં તૂટતાં પણ રોકે. જે પણ આવ્યું છે, એને જીવો અને બસ વહેતા રહો. કોઈ વસ્તુ, કોઈ સુખ કે દુઃખમાં બંધાયા વિના, સુખના

મોહમાં કે દુઃખનાં રોંદણાં રડયાં સિવાય,
બસ જીવનનો જાણો, માણો અને જીવી
જાવ.

“કહાં તક યે મન કો અંધેરે છલેંગે
ઉદાસી ભરે દિન કભી તો ઢલેંગે”

ક્યાં સુધી આ ફર્સ્ટ વેવ, સેકન્ડ વેવ અને
થર્ડ વેવમાં અટવાયેલા રહીશું. આ બધામાંથી
બહાર નીકળીએ, આ લોકડાઉન, આ
કોરંટાઈન જ્યાં સુધી હોય ત્યાં સુધી ઠીક છે.
પણ એક વાર એ સમય પૂરો થાય એ પછી
તો એમાંથી બહાર નીકળીએ. હવે તો સ્પેને
અને ઈંગ્લેન્ડ જેવા દેશોએ પણ જાહેર કરી
દીધું કે આ બીમારી તો કાયમ રહેવાની જ
છે. એટલે એના માટે રડવાને બદલે એની
સાથે લડવાનું શીખી લો, એની સાથે જીવવાનું
શીખી લો.

કભી સુખ, કભી દુખ, યહી જિંદગી હૈ
યે પતઝડ કા મૌસમ ઘડી તો ઘડી હૈ
નયે ફૂલ કલ ફીર ડગર મેં ખિલેંગે
ઉદાસી ભરે દિન કભી તો ઢલેંગે

હા. આ કોરોના, આ લોકડાઉન, આ
મહામારીએ કેટલાય દુઃખદ ઘાવ આપ્યા છે.
કેટલીય મનગમતી વ્યક્તિઓ, કેટલાય
પ્રિયજનોનો સાથ ગુમાવ્યો છે અને સાથ પણ
ગુમાવ્યો તો કેવી રીતે. પોતાના પ્રિયજનની

તકલીફની એ ક્ષણોમાં એમનો સાથ પણ ન
આપી શકાય, એમની સારવાર, એમના
ઉપચાર, દરેક વાતમાં માત્ર લાચારી, મજબૂરી
અને પીડા અને છેલ્લા સમયે સાથ ન આપી
શકવાનો જીવનભર ન ભૂલી શકાય એવો
વસવસો.

આટલાં દુઃખો, આટલી કારમી પીડાની
સાથે થોડાંક આશ્વાસન પણ મળ્યાં. લોકડાઉન
સાથે પરિવારે કેટલો સમય સાથે વિતાવ્યો.
આટલી બધી વેદનાઓ વચ્ચે પોતાનાઓ સાથે
વધુ ને વધુ સમય સાથે રહેવાનો મોકો મળ્યો.
કેટલાય માનવતાના મસીહાઓનો સમાજને,
દેશને, દુનિયાને પરિચય થયો. આ બધી
પીડામાંથી પસાર થયા પછી જીવનની મહત્તાને
વધુ સારી રીતે સમજી શક્યા. શું સાચું, શું
ખોટું, એ બધું જાણવાની નવી રીત જાણી.
આ દુઃખનો સમય પણ વીતી જશે, એ સમજ
સાથે, “આ પણ ટકવાનું નથી”એ ગહન
સંદેશ સાથે ચાલો આગળ વધીએ, જીવનને
વધાવીએ

ભલે તેજ કિતના, હવા કા હો ઝોંકા
મગર અપને મન મેં, રખ યે ભરોસા
જો બીછડે સફર મેં, તુઝે ફીર મિલેંગે
ઉદાસી ભરે દિન કભી તો ઢલેંગે

આપણે સૌએ ઘણી તકલીફો જોઈ છે.
ધરાને ધ્રુજાવતા ધરતીકંપ જોયા છે, મોરબીના

પૂર જોયા છે, પ્લેગ જેવી મહામારીઓ જોઈ છે, બૉમ્બ ઘડાકાઓ જોયા છે. કોમવાદનાં હુલ્લડો પણ જોયાં છે. આંતકવાદીઓના હુમલા પણ આપણો સૌ ખમી ગયા છીએ, પણ છેવટે આપણો સૌએ ખભે ખભા મિલાવી, હાથમાં હાથ ઝાલી આ તકલીફોને તકલાદી પુરવાર કરી છે.

આ ગીતના શબ્દો પણ ફરીફરીને એ જ કહી રહ્યા છે કે ભલે પવન થોડો વીફ્યો છે, ભલે હવા બદલાઈ છે, પણ પોતાના મન પર, પોતાની હિંમત પર, પોતાના ઈશ પર ભરોસો રાખીશું, તો બધું જ થાળે પડશે. જે વિખૂટા પડ્યા છે, એ ફરી મળશે (એક નહીં તો બીજા સ્વરૂપે) પણ જે તમારા છે, તમારા હતા, એ તમારી સાથે રહેશે, તમારા પર પોતાનો સ્નેહ, પોતાના આશિષ વરસાવતા રહેશે. તો હાથ લંબાવો, આ જિંદગી તમને ફરી બોલાવી રહી છે. નવી દિશાઓ, નવી હવાને આવકારીએ અને આટલી તકલીફોમાંથી હેમખેમ નીકળેલ આ જિંદગીના ઉત્સવને ઊજવીએ.

કહે કોઈ કુછ ભી, મગર સચ યહી હૈ,
લહર પ્યાર કી જો કહીં ઊઠ રહી હૈ,
ઉસે એક દિન તો કિનારે મિલેંગે,
ઉદાસી ભરે દિન કભી તો ઢલેંગે.

સાપ-સીડીની રમત જેવી જિંદી જિંદગી.
સફળતાની સીડીઓ શોધતાશોધતા, દર્દના,

વેદનાના સર્પના સંપર્કમાં આવવું અને અચાનક એવું લાગે જાણે કોઈ ગર્તમાં ખૂંપી રહ્યા છો. ફરી ઊભા થવાનું અને ફરી દોડ મૂકવાની. યુગોના યુગો વીતી ગયા, ન કિનારાની રીત બદલાઈ અને ના મોજાંની પ્રીત બદલાઈ. ભરદરિયે એક મોજ જો પોતાની મોજમાં કિનારાને મળવા નીકળી છે, તો ભલે સમય લાગશે, પણ છેવટે એને કિનારો મળશે જ. જેની નિરંતર દોટ, અથાગ પ્રયત્નો પછી ભલે મોઢે ફીણ આવ્યા, પણ છેવટે મોજાંની જીત તો નક્કી જ.

બસ એ જ રીત છે આ જીવનની પણ. આ ઉદાસી, આ માયુષી, આ દુઃખ, આ પીડા, બધું છેવટે તો શમશે. આ અંધારી રાત પણ આથમશે અને ફરી દૂર ક્ષિતિજ પર એક નવી સવાર સાથે, નવા કિરણો, નવા જોમ સાથે સૂરજ આવશે અને એ સૂરજનાં કિરણો સાથે **ઉદાસી ભરે દિન કભી તો ઢલેંગે**

રતાડિયા ગણેશવાલા
મો. : ૯૮૯૨૮૧૫૩૬૭

“You have to grow from the inside out. None can teach you, none can make you spiritual. There is no other teacher but your own soul.”

- Swami Vivekananda

કોલકાતા - જૈન જિનાલયોની ભવ્ય વિરાસતો

ગતાંકથી ચાલુ

તા.૫.૧.૧૯ કોલકાતાની ધુમકકડી વચ્ચે એક દિવસ કોલકાતાથી ૧૬૦ કિલોમીટરના અંતરે આવેલ બોલપુર ઊતરી શાંતિનિકેતન જઈ આવી. શાંતિનિકેતનની મુલાકાત લેવા ઓછામાં ઓછા બે દિવસ જોઈએ. આ મુલાકાતની મારી વાત આગળ કરીશ. હમણાં તો આપણે સિટી ઓફ જોયની જ મોજ માણીએ.

લુહાણા ભવનમાં કૉમન ડૉરમેટરીમાં મને જગ્યા તો મળી હતી, પણ આટલા બધા પુરુષો વચ્ચે એક મહિલાને અમુક બાબતે તકલીફ તો રહેવાની જ. જૂની ઢબની ધર્મશાળા હોવાથી કૉમન વૉશરૂમ-ટૉઈલેટ જવામાં ખૂબ અગવડ પડે એમ હતું. એનો રસ્તો કાઢ્યો. થોડી વહેલી ઊઠી, ગરમ પાણી શોધી, અગવડને સગવડ બનાવી દીધી. આજે મારે અહીં આવેલ પ્રાચીન મંદિરોની મુલાકાત લેવી હતી. કોલકાતાના અમુક જૈન મંદિરો એનાં શિલ્પ અને સ્થાપત્ય માટે વિશ્વવિખ્યાત છે. તો બીજાં બહુ પ્રાચીન છે. મારા રહેઠાણથી દોઢ કિલોમીટર દૂર પ્રાચીન મંદિર છે. સાંકડી ગલીઓમાંથી પસાર થતી હું ત્યાં પહોંચી...

વીરલતા જિનપ્રાસાદ : ગલીની અંદર દાખલ થતા જ હવેલી જેવું પ્રવેશદ્વાર ખૂબ સુંદર લાગે છે. બારા બજાર માર્કેટમાં આવેલું આ જિનાલય બે માળનું છે. પ્રવેશદ્વાર આગળ બે મોટાં સંગેમરમરનાં હાથીનાં શિલ્પો શોભી રહ્યાં છે. આ મંદિરમાં અનેક જિન પ્રતિમાઓ સ્થાપિત છે. ચારેબાજુ આરસની કમાનો અને એનું કોતરકામ જોવા જેવું છે. મુખ્ય ગર્ભગૃહ ખૂબ જ સુંદર છે. આ વિસ્તાર ખૂબ ભરચક હોવાથી અહીં ઘણા જૈન ગૃહસ્થો પૂજા-દર્શન કરવા આવે છે.

અહીંની ગલીઓમાં એટલી ભીડ હોય છે કે દિવસના સમયે અહીં ચાલવાની જગ્યા નથી હોતી. અહીં સ્વાદિષ્ટ સ્ટ્રીટ ફૂડ મળે છે. વહેલી સવાર હોવાથી હજી તો દુકાનો ખૂલી રહી હતી. ખૂમચાવાળા રસોઈની તૈયારીમાં લાગ્યા હતા. હું ફરી મારા સ્થાને આવી. થોડો નાસ્તો કર્યો, થોડો સાથે લીધો. આજે મારે જૈન મંદિરો બાદ ઈકો પાર્ક જવાનું હતું. આખો દિવસ ત્યાં લાગવાનો હોવાથી પૂજાનાં વસ્ત્રો સાથે બીજાં વસ્ત્રો, પાણી અને જરૂરી સામાન સાથે લઈ લીધો. અન્ય જૈન મંદિરો અહીંથી ૭ કિલોમીટરના અંતરે હતાં. વચ્ચે મારે મધર

ટેરેસા હાઉસ પણ જવાનું હતું. કોલકાતા શહેર આવ્યા બાદ મધર ટેરેસા હાઉસ, શાંતિનિકેતન જેવી જગ્યાએ ન જવાય તો કોલકાતા આવવું અધૂરું ગણાય. ૪ કિલોમીટર દૂર અહીં આવવા માટે બે બસ બદલવી પડી. આ ટેરેસા હાઉસની વાત પછી, હમણાં તો જૈન દેરાસરનાં દર્શન કરીએ.

મારો આગળનો પડાવ હતો દાદાવાડી (જૈન મંદિર). આ નામથી છેલ્લા બે દિવસથી ઘણા જૈનો અને અજૈનોને પૂછ્યું, પણ કોઈને સમજ ન પડી. માણિકતલા દાદાવાડી એ ઠેકાણું આપ્યું તો પણ કોઈ બતાવી ન શક્યું. પછીથી ખબર પડી કે આ જિનાલય સ્થાનિક લોકોમાં અન્ય નામોથી પ્રખ્યાત છે, જે નામથી હું પરિચિત નહોતી. આવા ગોટાળા ઘણી જગ્યાએ થયા. ભાગલપુરમાં પણ આવું જ થયેલું. ત્યાર બાદ હું શક્ય હોય તેટલાં બધાં જ નામ જાણી લેતી - ગૂગલથી કે સ્થાનીય લોકો પાસેથી.

મધર ટેરેસા હાઉસથી બહાર આવી બસ પકડી, સાડા ચાર કિલોમીટર દૂર આવેલા એક મંદિર સંકુલ પાસે પહોંચી. આ સ્થાન જૈન શ્વેતાંબર પંચાયતી મંદિર, જૈન શ્વેતાંબર દાદાજી મંદિર, ગાર્ડન મંદિર, પાર્શ્વનાથ - શીતલનાથ મંદિર, જૈન બડા મંદિર, ટેમ્પલ કોમ્પ્લેક્સ આવાં બધાં નામોથી જાણીતું છે. હું દાદાવાડી કહું તો અહીંના લોકો કેમ સમજે? મને પણ આખરે દાદાવાડી મળી તો ગઈ! એની ખુશી હતી.

અહીં આવ્યા બાદ ખબર પડી કે કોલકાતા તો જૈન મંદિરોનું પણ શહેર છે. મને તો એટલી જ ખબર હતી કે અહીં ફક્ત દાદાવાડી સાથે એક ખૂબ સુંદર મંદિર છે. અહીં પહોંચ્યા બાદ જાણવા મળ્યું કે આટલા જ સંકુલમાં સાત જિનાલયો છે અને બધાં જ જિનાલયો કલાત્મક, સુંદર અને સુવિખ્યાત છે. ઘોંઘાટથી દૂર શાંત, વિશાળ પરિસરમાં એકએકથી સુંદર જિનપ્રાસાદો જોવા, દર્શન-પૂજા કરવા ઓછામાં ઓછા ત્રણ કલાક જોઈએ. મારી પાસે તો હવે થોડોક જ સમય હતો. અહીંનાં અમુક જિનાલયો અગિયાર વાગ્યા સુધી તો અમુક બાર વાગ્યા સુધી જ ખુલ્લાં પહેતાં હોય છે. તો કોઈ વળી દસ વાગ્યે પણ બંધ થઈ જાય! હું અહીં દસ વાગ્યે તો પહોંચી હતી. ફટાફટ ફરી સ્નાન કરીને પૂજાનાં વસ્ત્રોમાં જે જિનાલય પહેલા બંધ થઈ જતાં હતાં ત્યાં દોડતીદોડતી પહોંચી. છતાંય એક જિનાલય બંધ થઈ ગયેલું. મને ભગવાનની પ્રતિમાનાં દર્શન બહારથી જ થયાં. બીજાં જિનાલયો પણ બાર વાગ્યે બંધ થઈ જતાં હોવાથી ફટાફટ પૂજા-દર્શન કર્યાં.

લોકો વિકસિત જગ્યાએ સ્થળાંતર કરી રહ્યા હોવાથી આવા વિસ્તારોમાંથી પણ હવે જૈનોની વસ્તી ખૂબ ઓછી થતી જાય છે. મંદિરોનો બધો વ્યવહાર પૂજારીઓના હાથમાં હોવાથી તેઓ પૂજા કરીને મન ફાવે ત્યારે મંદિર માંગલિક કરી જતા રહે છે. બે જિનાલયો જૈન અને જૈનેતરોમાં પણ ખાસ્સાં પ્રખ્યાત હોવાથી

એક વાગ્યા સુધી ખુલ્લાં રહે છે અને પછી સંધ્યા આરતી સમયે. અહીંનાં સુંદર મંદિરોની થોડીક માહિતી આપું.

શ્રી જિનદત્ત - જિનકુશલસૂરિ દાદાવાડી:-

એક ઊંચા, વિશાળ, ગેરૂઆ રંગનું પ્રવેશદ્વાર. આગળ પહેરેદારો ઊભેલા જોવા મળે. બધી પૂછપરછ પછી જ અંદર દાખલ થવા મળે. મોટો ગોટ પસાર કરી અંદર દાખલ થતાં એક વિશાળ પરિસર દૃષ્ટિગોચર થાય. જાણે રાજાના મહેલમાં પધારી રહ્યા હોઈએ એવો અહેસાસ થાય અને થવો જ જોઈએ! આ તો રાજાઓના રાજા અરિહંત પરમાત્માનું જિનમંદિર! આવી સુંદર દાદાવાડી અને જિનપ્રાસાદ બનાવનાર જૈન શ્રેષ્ઠીઓ કેવા ભાવુક હશે! સુંદર ફુવારાઓ, સફેદ જાળીદાર થાંભલાઓ આકર્ષક છે. પાશ્ચાત્ય સ્થાપત્ય શૈલીથી સજાવેલ આ બાગમાં વીજળીના ગોળાઓ પણ ખૂબ સુંદર લાગે છે. રાત્રિના સમયે અહીંની રોશનીની રોનક તો કંઈક અલગ જ લાગતી હશે!

આ બધાંની વચ્ચે શ્રેષ્ઠી શ્રાવકની આરસની મૂર્તિ શોભે છે. એની આસપાસ ખીલેલાં ફૂલોનાં કૂંડાં સુંદર રીતે સજાવેલાં છે. આસપાસની વનરાજીથી આ પરિસર વધુ શોભી ઊઠ્યું છે. અહીં બનાવેલ ભવનોને મોગલ શૈલીનો ઓપ આપેલ છે. ફુવારાઓની વચ્ચેવચ મોગલ સ્થાપત્યથી શોભતું જિનાલય એક અદ્ભુત આત્મા ઊભી કરે છે. ચારેબાજુ સંગેમરમરનાં યાત્રિક ભવનો અને ઉપાશ્રયો

આવેલાં છે. અહીંનું વાતાવરણ રમ્ય અને આકર્ષક છે. જિનાલયની અંદર દાખલ થતાં અરીસા ભવનમાં દાખલ થયાનો અનુભવ થાય છે. આ ભવ્ય આરીસા ભવન જિનાલયમાં કીમતી ઉચ્ચ સંગેમરમરથી બનેલું ફર્સ છે. ઉપર કાંચના ઝૂમ્મર બેજોડ છે. વાસ્તુકલાનો શાનદાર પ્રયોગ આ મંદિરની અંદર થયેલ છે. મંદિરનું પ્રવેશદ્વાર પણ દર્શનીય છે. આ મંદિરમાં અખંડ દીપ જલે છે. મંદિરની પાછળ જિનદત્તસૂરિ - જિનકુશલસૂરિનાં પગલાં અને આગળ આ ભવ્ય જિનપ્રાસાદ શોભી રહ્યાં છે. અહીં દર્શન-પૂજા કરી એ જ સંકુલના દીવારની બહાર તરત જ ભગવાન મહાવીરસ્વામીનું મંદિર દેખાય છે. આ મંદિરની સ્થાપત્ય કલા પશ્ચિમ બંગાળની છે.

શ્રી મહાવીરસ્વામી જિનાલય :- પૂર્ણરૂપે સફેદ રંગે રંગાયેલા આ મંદિરની ઊંચાઈ ભવ્ય લાગે છે. અહીં દર્શન-પૂજા કરી બહાર નીકળી કે પહેરેદારે મને પચાસ ડગલાં દૂર આવેલ સોનેરી રંગના મંદિરનાં દર્શન કરી આવવા કહ્યું, કેમકે તે તુરંત બંધ થવાનું હતું.

શ્રી ચંદ્રપ્રભુસ્વામી જિનાલય :- મંદિરનું ભવ્ય શિખર જોઈ 'નમો જિણાંણા' કહી દોડતીદોડતી ત્યાં પહોંચી. આ મંદિરની બહારની ભવ્યતાને નિહાળવી કે અંદર જઈ દર્શન કરવા એ નક્કી ન થઈ શકે! મારે તો અંદર જ દોડવું પડ્યું. મંદિર પરિસરમાં દાખલ થતાં જ વૃક્ષો - વેલાઓ અને રંગબેરંગી

ફૂલોથી શોભતાં કુંડાઓ જોઈ મન પ્રફુલ્લિત થઈ ગયું. સુવર્ણ રંગથી સુશોભિત જિનમંદિર અને શિખરો... આહા! આટલા મોહક જિનપ્રાસાદો મનુષ્યમનની ચેતનાને થોડી વાર માટે ઊર્ધ્વગામી ન કરે તો જ નવાઈ કહેવાય! દસ-પંદર કદમ આગળ ચાલી આઠ-દસ પગથિયા ઉપર ચડી ને સુંદર જિનાલયમાં દાખલ થઈ. અહીં અન્ય પર્યટકોનો જમાવડો હતો અને શોરગુલ થઈ રહ્યો હતો. મંદિરને માંગલિક કરવાનો સમય થઈ ગયો હતો. પૂજારી બધા પર્યટકોને બહાર કાઢી રહ્યા હતા.

હું પણ એક પર્યટક છું એમ સમજી મને ગર્ભગૃહમાં જવાની અનુમતિ ન આપી અને તરત ગર્ભગૃહને બંધ કરી દીધું. મુખ્ય દરવાજો પણ બંધ કરવા પૂજારી ઉતાવળ કરી રહ્યા હતા. પર્યટકોની સોલ્ફી-ફોટોગ્રાફી મજા અને શોરગુલની સજા મને પણ ભોગવવી પડી. ન પૂજા કરી શકી ન ઠીકથી દર્શન. મંદિરને અંદર કે બહારથી સરખી રીતે નિહાળવા પણ ન મળ્યું. “મैं જैन हूं. मुझे तो पूजा-दर्शन करने दें.” પણ સમય થઈ ગયો હોવાથી પૂજારી ટસથી મસ ન થયા.

આટલા સુંદર મંદિરનું નિમાર્ણ ઈ.સ. ૧૮૯૫માં ગણેશલાલ કપૂરચંદ જોહર નામના શ્રેષ્ઠીએ કર્યું છે. સુવર્ણ રંગનું અતિભવ્ય મંદિર બધાનાં મન મોહી લે તેવું છે. આ મંદિરનું મુખ્ય શિખર સૌથી ઊંચું અને આસપાસ છ

નાનાં સફેદ અને સોનેરી રંગનાં શિખરોની કલાશૈલી અનન્ય છે. ભારતમાં હમણાં સુધી જોયેલાં અતિપ્રાચીન મંદિરોથી આ મંદિરની રચના, સ્થાપત્ય અને કલાશૈલી બિલકુલ અલગ જોવાં મળ્યાં. પશ્ચિમ બંગાળની આ અનોખી શૈલીમાં બનેલાં જિનાલયો હૃદયને ખરેખર આનંદવિભોર કરી દે એવા છે.

મંદિરનું પ્રવેશદ્વાર મોગલ શૈલીનું છે. શિખરાકાર કાંગરા બનેલા છે. અદ્ભુત ચિત્રકારી અને રંગોનું જાદુઈ મિશ્રણ પણ અત્યંત સુંદર લાગે છે. કલાની ઉત્કૃષ્ટ શૈલી દૂરદૂરથી શ્રદ્ધાળુઓ અને પર્યટકોને અહીં સુધી ખેંચી લાવે છે.

જિનાલયના પ્રવેશદ્વાર પાસે બે સિંહોની ભવ્ય મૂર્તિઓ શોભી રહી છે. વૃક્ષો અને વનરાજીથી આવરાયેલું દેવમંદિર આત્માને શાંતિનો અનુભવ કરાવે છે. ભલે ઉતાવળથી જોવા મળ્યું, પણ જોયું તો ખરું. દૂરથી એની શોભા આસપાસના પરિસરને પણ શોભિત કરી રહી છે.

અહીંથી બહાર આવી હું સીધી પહોંચી અહીંનું બેજોડ જિનાલય જોવા જે દાદાવાડીની સામે આવેલ છે. આ મંદિરની ચારેબાજુની દીવારો પર મોટા ચોરસ ચોકઠા ઉપર ભગવાનના જીવનના અલગઅલગ પ્રસંગોનાં ચિત્રો પણ જોવાલાયક છે. અહીં આવ્યા બાદ

મન દ્વિધામાં પડી જાય કે આ જિનાલયોનું અદ્ભુત કલાશિલ્પ નિહાળવું કે અંદર જઈ ભક્તિ કરવી ?

ખરેખર આ કલાસૌંદર્યનાં ધાર્મિક સ્થાનો બન્યા જ એટલે છે કે મનુષ્ય મન પોતાના રોજિંદા જીવનથી કંટાળીને પ્રભુ પાસે આવે ત્યારે પ્રફુલ્લિત, તરોતાજા બની જાય. તન-મન શાંત થાય એટલે એ પ્રભુભક્તિમાં જોડાય. ઊડતી નજરે આ સૌંદર્યને નિહાળી મુખ્ય જિનાલય પહોંચી.

શ્રી શીતલનાથ જિનાલય - પાર્શ્વનાથ જિનાલય : મૂળનાયક શ્રી શીતલનાથ ભગવાન. પદ્માસનસ્થ. તીર્થ મહિમા- કોલકાતાનાં બધા જૈનપ્રાસાદોમાં આ જિનપ્રાસાદ અનન્ય અને અલૌકિક લાગે છે. બીજા જિનાલયના નિર્માણ સાથે આ મંદિરનું નિર્માણ ઈ.સ. ૧૮૬૭માં જૈન શ્રેષ્ઠી રાયબહાદુર બદરીદાસજીએ પોતાની માતાની પ્રેરણાથી કર્યું છે. અહીં મૂળનાયક શીતલનાથ હોવા છતાં આ મંદિર પારસનાથ મંદિર તરીકે ઓળખાય છે. આ જિનાલય સ્થાપત્ય અને અદ્ભુત કલા-કારીગરી માટે આખા વિશ્વમાં પ્રસિદ્ધ છે. મુખ્ય શિખર અને એની ફરતે ચારેબાજુનાં શિખરો રૂપેરી રંગનાં છે જેના સૌંદર્યને જોતાં જ રહી જવાય એવા છે ! આ શિખરોના સૌંદર્યથી જિનપ્રાસાદનું અનુપમ દ્રશ્ય ખડું થાય છે. મંદિરનાં પ્રવેશદ્વાર અને ભીંતોને પણ કલાત્મક રીતે સજાવી છે. અંદરથી મંદિર પૂર્ણરૂપે કાયથી સુશોભિત કરેલું

છે. કાયના ટુકડાની કલાત્મક ગોઠવણી જોઈને મોઢામાં આંગળાં નાખી દેવાય.

દીવારો, થાંભલાઓ, છત રંગબેરંગી કાયથી ઝળહળી રહ્યાં છે. શીશમહેલ જેવું આ જિનાલય જોઈ આંખો અંજાઈ ગઈ. આ પ્રાસાદની સુંદરતા જોઈને કલાકારોએ તેને પશ્ચિમ બંગાળનું સૌંદર્ય - "The Beauty of Bengal" કહી નવાજ્યો છે. જિનાલયના વિશાળ પ્રાંગણની સામે ચારેબાજુ પાશ્ચાત્ય પૂતળાં અને કલામય જાળીથી આવરેલી તલાવડી શોભી રહી છે. તેની અંદર કમળદળ ખીલેલા દેખાય છે. ચારેબાજુની કલાત્મક જાળી, પશ્ચિમ ઢબનાં પૂતળાં, અને નાની-નાની દેરીઓથી જિનપ્રાસાદને અંદર અને બહારથી ગજબ રીતે શણગાર્યો છે.

રૂપેરી રંગથી અંદર - બહારથી સજેલો આ જિનપ્રાસાદ દેવવિમાન તુલ્ય લાગે છે. વળી વિવિધ કાયકલા, મીનાકારી પાશ્ચાત્ય ઢબનો ભાગ, પ્રાકૃતિક સૌંદર્ય તન-મનને પ્રફુલ્લિત કરી દે તેવાં છે. મંદિરની સુંદરતાને શબ્દોથી સમજવાને બદલે ત્યાં બેસીને માણવું એ જ સાચો વિકલ્પ બને. જિનપ્રાસાદની સમગ્ર સુંદરતાને હૃદયસ્થ કરી હું અંદર પ્રભુ શ્રી શીતલનાથદાદાની પ્રતિમા સમક્ષ બિલકુલ શાંત ભાવે ઊભી. શીતલ, સૌમ્ય પ્રતિમા સન્મુખ વંદન કરી ધૂપ-દીપ-પૂજા-સ્તુતિ ચૈત્યવંદન-અષ્ટપ્રકારી પૂજા ભાવપૂર્વક કર્યાં. જિનાલય મંગલ કરવાનો સમય થઈ ગયો એટલે હું

ઊઠી. આવા અદ્ભુત જિનાલયો બનાવનાર કોલકાતાનાં શ્રેષ્ઠીઓની ભાવના અને ઉત્કૃષ્ઠ કલાકૃતિ રચનાર કારીગરોની કલાને જોઈ અહોભાવ વધુ ઊંચે ચડ્યો. અહીં રહેવાની અને ભોજનશાળાની ઉત્તમ વ્યવસ્થા છે. આ વિસ્તાર શ્યામબજાર, બદરીનાથ - ટેમ્પલ સ્ટ્રીટ - માણિકતલા નામોથી ઓળખાય છે.

આજની આખી સવાર તીર્થાટનની રહી. વહેલી સવારે એક જિનાલયનાં દર્શન કરીને મધર ટેરેસા હાઉસ અને પછી અહીંનાં સાત જિનાલયનાં દર્શન કર્યાં. ભોજનશાળામાં જઈ ચાર દિવસ પછી મજાનું ગરમાગરમ ઘર જેવું

ભોજન માણ્યું. રોટલી-શાક, દાળ-ભાત, મીઠાઈ પેટ ભરીને જમી.

આટલી ઉત્તમ શાંતિ અને આંતરિક ઉન્નતિનાં સ્થાને આવ્યા બાદ અહીંથી ઊભા થવાનું મન તો કેમ થાય...? પણ હું તો રહી એક ઘુમકકડ જીવ. મારે સમય સાથે કદમતાલ કરવી જ રહી. ફરી કદમ ઊપડ્યાં એક સુંદર પર્યાવરણ પાર્કમાં. આ ઉદ્યાન એ પણ મારા માટે પ્રકૃતિનું મંદિર. તો ચાલો જઈએ પ્રકૃતિની ગોદમાં આળોટવા.

ક્રમશઃ

મો: ૯૯૩૦૫૦૮૪૦૭.

મુલચંદ લાલજી એન્ડ કું.

MULCHAND LALJI & CO.

Importers & Wholesale Dealers in:

**One Side Coated Paper, Wet Strength Paper, Metallized Paper,
Glassine Paper, CCK Paper**

Admn. Office : 229/231, Perin Nariman (Bazar Gate) Street, 1st Flr., Fort, Mumbai-400001.

Phone: (+91-22) 2261 7273 • 2261 7878 • 2261 7299 • **Fax:** 2261 1207

Email : info@mulchandlalji.co • **Mobile :** +91 98201 27299

Shop & Reg. Office : 202/203, Bora Bazar Street, Near Jain Temple, Fort, Mumbai-400001.

વતનપ્રેમની પીડા વ્યક્ત કરતી કથા

✽ દરેશ ધોળકિયા ✽

વિસ્થાપિત થવાની એક વિશિષ્ટ પીડા છે. જેને વિસ્થાપિત થવું પડે છે તે જ તેની પીડા સમજી શકે અને સમગ્ર જગતમાં દર પળે કોઈને કોઈ ને ક્યાંક ને ક્યાંક વિસ્થાપિત થવું પડતું હોય છે. તેના કારણોમાં ધર્મઝનૂન અને રાજકીય અવ્યવસ્થા વગેરે છે, પણ કારણો જે હોય તે, તેના પરિણામે હજારો-લાખો નિર્દોષ લોકોને વિના વાંકે વિસ્થાપિત થવું પડે છે.

ભારતમાં ૧૯૪૭માં જે ભાગલા પડ્યા ત્યારે આ પીડા લાખો લોકોને ભોગવવી પડી હતી. ત્યાર પછી પણ પાકિસ્તાન અને બાંગ્લાદેશમાં ધર્મઝનૂનના પ્રભાવે અનેક લોકોને તે દેશ છોડી ભારતમાં આવવું પડ્યું હતું. આ પીડા વિશે ભારતીય સાહિત્યમાં અનેક ભાષાઓમાં લખાયું છે. ખાસ કરી હિન્દીમાં યશપાલ, મન્ટો, ઈસ્મત ચુગાઈ, કૃષ્ણચન્દ્ર વગેરેએ લખ્યું છે. તો બંગાળીમાં વિમલ મિત્ર વગેરેએ લખ્યું છે, પણ ગુજરાતીમાં આ વિષય પર ખાસ લખાયું હોય તેવું ધ્યાનમાં નથી આવતું. એનું કારણ કદાચ એ હશે કે પંજાબ અને બંગાળમાં જે મોટા પ્રમાણમાં સ્થળાંતર થયું અને તેના કારણે જ હત્યાઓ, ખૂનો, બળાત્કારો વગેરે થયાં, તેવું ગુજરાતની સરહદ

પર કશું જ નથી બન્યું. આ સ્થળાંતર કરનારાઓમાંથી જેઓ ગુજરાતમાં આવ્યા અને વસ્યા, તેઓ ઉત્તરમાંથી આવ્યા હતા. મૂળ ગુજરાતમાંથી કોઈને આ પીડાનો સામનો કરવો પડ્યો નથી. એટલે ગુજરાતી સાહિત્યકારોમાંથી કોઈને એ પીડા જોવાની તક મળી નથી. તેથી કદાચ આ બાબતે ખાસ સાહિત્ય નથી રચાયું. આમ પણ ગુજરાતીમાં પાયાની સમસ્યાઓ વિશે ખાસ કોઈ સાહિત્ય નથી દેખાતું. આપણે ત્યાં સુષ્ટુસુષ્ટુ કથાઓ વધારે લખાય છે.

એટલે જ્યારે લીલાધરભાઈ ગડા આ નવલકથા લઈને આવે છે, તે તરત ધ્યાન ખેંચે છે. આ નવલકથા “પિલર ૧૧૭૫” વિસ્થાપિત થવાની પીડાની નવલકથા છે. પહેલાથી છેલ્લા પાના સુધી આ પીડા તેમાં એક યા બીજા પાત્ર દ્વારા વ્યક્ત થતી રહે છે. વાર્તા બહુ સાદી છે : ૧૯૭૧ના યુદ્ધ પછી પાકિસ્તાનમાં ધર્મઝનૂન વધે છે. એમાંથી એક કુટુંબની એક મહિલા પાની અને તેની પુત્રી સોનલ સરહદ ઓળંગી કચ્છમાં આવી વસવાટ કરે છે. સમાંતરે એક પાકિસ્તાની મુસ્લિમ છોકરો તેના મિત્ર સાથે હોડીમાં બેસી દરિયામાં જતો હોય છે ત્યારે હોડી ઊંધી વળી

જાય છે અને છોકરા સિવાય બીજા બધા મૃત્યુ પામે છે. આ છોકરો આરિફ તણાતોતણાતો કચ્છમાં આવે છે. તે એક કુટુંબમાં આશ્રય પામે છે. આ પાની, સોનલ અને આરિફની વતનપીડાની નવલકથા છે. સોનલ અને આરિફની વ્યથા એ હદે ગાઢ બને છે કે તેઓ ગમે તેમ કરીને સરહદે આવેલા પિલર ૧૧૭૫ સુધી જવા તૈયાર થઈ જાય છે. તે તેને ઓળંગી શકતાં નથી અને લશ્કરની ગોળીનો ભોગ બની જાય છે. વતનપ્રેમ અને વતન જોવાની પીડા તેમને શહીદી સુધી ખેંચી જાય છે. આ સમગ્ર કથા વાંચીએ છીએ ત્યારે લેખકે આ વિસ્થાપિતપણાની જે પીડા પાનેપાને વ્યક્ત કરી છે તે ધ્યાન ખેંચે છે.

એક રીતે જોતાં આ નવલકથા સાદી વાર્તા કહે છે. પણ તેનો મુદ્દો ધ્યાનકર્ષક છે. જે મુદ્દા પર ભાગ્યે જ આજ સુધી કોઈનું ધ્યાન ગયું છે તેવા મુદ્દાને લેખક સ્પર્શે છે. આ મુદ્દા આસપાસ જ લેખક સમગ્ર કથાવસ્તુને ઢાળે છે-છેલ્લા પાના સુધી.

આ કથા વાંચીએ છીએ ત્યારે માત્ર કથા જ નથી વાંચતા, સાથે અનેક બાબતોનું પણ લેખકે તેમાં વર્ણન કરેલ છે. આ કથામાં કચ્છ પણ એક પાત્ર છે. વાચક કચ્છની પણ અનેક બાબતોની માહિતી મેળવે છે. કચ્છની સરહદનાં ગામ, ભુજ, તેના આસપાસનાં સ્થળો વાચક સામે જીવંત થાય છે. આ બધાનો, જરૂર પડે ત્યાં ઈતિહાસ પણ લેખક રજૂ કરે છે. કચ્છી

ભાષાનો પરિચય પણ વાચકને સતત થાય છે. પાત્રો સિંઘથી આવ્યાં છે, એટલે સિંઘી ભાષાનો પરિચય પણ થાય છે. ક્યાંક રીત-રિવાજોની ઝાંખી પણ થાય છે. એટલે આ કથા માત્ર વાર્તા ન રહેતાં એક દસ્તાવેજીકરણનું કામ પણ કરે છે. સંશોધક ચિત્તને આકર્ષે એવી કથા બને છે.

મુદ્દા આધારિત કથા હોવા સાથે આ એક પ્રેમકથા પણ છે. સોનલ અને આરિફની પ્રેમકથા છે, પણ આ પ્રેમકથા પણ અજબ છે. ચીલાચાલુ પ્રેમકથા નથી. એક પ્રૌઢ પ્રેમકથા છે. બન્ને જ્ઞાનપ્રેમી છે. જિજ્ઞાસુ છે. એક વિચારને સમર્પિત છે. બન્નેની ઝંખના પણ સરખી છે. એટલે તેમની વાતચીત પણ સ્વસ્થ રહે છે. એક શબ્દમાં પણ તેઓ લપસતા નથી. વાંચતાં બન્ને પર માન ઉત્પન્ન થાય છે. છેલ્લે પણ તેઓ સમાન હેતુ માટે જ વિદાય લે છે.

સોનલ અને આરિફની વાતચીતો વાંચીએ છીએ ત્યારે સહજ રીતે લેખકની વિચારસરણી પણ વ્યક્ત થતી દેખાય છે. લીલાધરભાઈ સમાજવાદી વિચારસરણીના છે. માનવતાવાદી વ્યક્તિઓ સાથે રહ્યા છે. એટલે તેમની વિચારસરણી પણ માનવતાવાદી અને ઉદારવાદી છે. તે આ વાતચીતોમાં સતત વ્યક્ત થાય છે. સોનલ અને આરિફ વચ્ચે પ્રેમ થાય છે તેમાં ક્યારેય પણ કોમવાદની ગંધ આવવા નથી દેતાં. બન્ને એક પળ પણ તેનો વિચાર કરતાં નથી. બન્નેનો પ્રેમ સ્વસ્થ છે. એક

જગ્યાએ આરિક્ ભૂલથી એક નાનકડું સંકુચિત વાક્ય બોલી જાય છે, ત્યારે સોનલ તરત તેને સુધારે છે. એ સંવાદ આવો છે:

આરિક્ : અમારા સમાજ ફકિરાણી જતોની આ વિસ્તારમાં ઘણી વસ્તી છે. એટલે હું અહીં જન્મ્યો હોઈશ.

સોનલ: આરિક્, તારી સમાજ વિશેની સમજ કુંઠિત થઈ ગઈ છે? આપણો તો માનવસમાજ છે.

આ જવાબ કેવળ સમાજવાદી અને માનવતાવાદી જ આપી શકે. એટલે જ બન્ને સતત વ્યક્ત કરે છે કે બે દેશો વચ્ચેની સરહદો નાબૂદ થવી જોઈએ, સરહદ પર જાય છે ત્યારે પણ શરીર પર બન્ને દેશના ધ્વજ વીંટે છે. આવાં અનેક પ્રતીકો પુસ્તકમાં વારંવાર જોવા મળે છે. બન્ને પાત્રો સાદાં હોવા છતાં વાચકના મનમાં સન્માન જન્માવે છે. આવું જ પાત્ર સોનલની માતા પાની છે. તે પણ વિસ્થાપિતતાની પીડા ભોગવે છે. તે સોનલ-આરિક્ની પીડા અને ઉત્કંઠાને સમજે છે. એટલે જ તે તેમને સરહદ પર જવાની રજા આપે છે. તે જાણે છે કે તેમની સ્થિતિ શું થવાની છે. છતાં રજા આપે છે. કારણ એટલું જ કે તે પણ બે જેમ પીડા સતત કરતી રહી છે. તેને આ બેમાં પોતાની ઝંખનાની અભિવ્યક્તિ દેખાય છે. પાનીનું પાત્ર પણ ખૂબ જ ધ્યાન ખેંચે છે.

આ નવલકથામાં બીજી પણ અનેક બાબતો સમાવી છે. વર્તમાન ભારતીય રાજકારણનું ચિત્ર આબાદ આલેખાયું છે. તે દેશને જે નુકસાન પહોંચાડે છે તેની સચોટ ચર્ચા લેખક કરે છે. ત્યાં સુધી કે બે કોમ અરસપરસ ઝઘડે તે સમજી શકાય, પણ ચૂંટણીના કારણે એક કોમના બે લોકો વેરભાવ અનુભવતા દેખાડે છે. રાજકારણ કઈ હદે લોકોમાં અને દેશમાં કડવાશ ઉત્પન્ન કરે છે તેનું વર્ણન લેખક વારંવાર બતાવે છે. તો છેલ્લે કોરોનાને પણ લેખક સમાવી લે છે. સમાંતરે કચ્છની હસ્તકળાઓનો પણ સમાવેશ કરી કચ્છની વિશિષ્ટતા લેખક દર્શાવે છે.

આ નવલકથા ભલે મનોરંજક કથા છે, પણ સમાંતરે લેખક તેને એક દસ્તાવેજી નવલકથા બનાવવામાં સફળ થયા છે. એક નવા જ વિષયને તેમણે સ્પર્શ કર્યો છે. આજે સમગ્ર જગતમાં ક્યાંક ને ક્યાંક હજારો લોકો એક યા બીજા ઝનૂનનો ભોગ બની વિસ્થાપિત થઈ રહ્યા છે.

વર્તમાન બજારુ માનસ તેમની કોઈ ચિંતા કરતું નથી. ત્યારે આ સમાજવાદી અને માનવતાવાદી લેખક આ મુદ્દા પર આપણું ધ્યાન ખેંચે છે. આપણે ત્યાં વિચારનિષ્ઠ કથાઓ બહુ ઓછી લખાય છે. ત્યારે આ કથા આપણા માનસને ઢંઢોળવાનો પ્રયાસ કરે છે અને મજા એ છે કે આ કામ બે યુવાન પાત્રોના માધ્યમથી કરે છે. સામાન્ય રીતે વર્તમાન

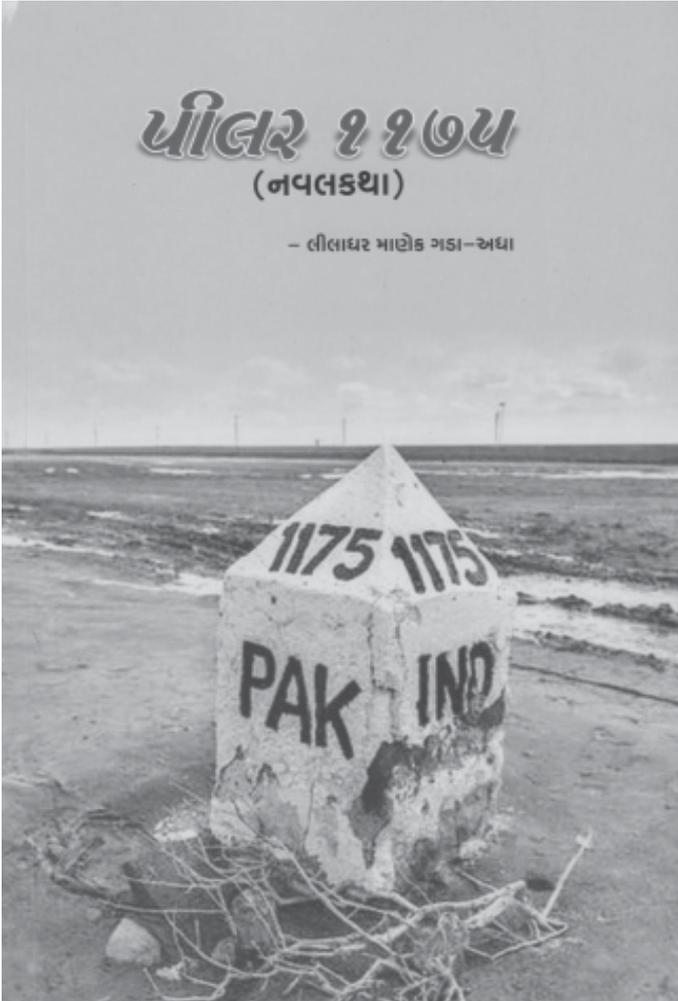
પેઢીના યુવાનો પોતામાં મસ્ત છે, આત્મકેન્દ્રી છે, ત્યારે આ નવલકથાનાં બે પાત્રો વિશાળ ચિંતન કરે છે અને એક મહત્વની સમસ્યા કેમ ઉકેલી શકાય તેનો વિચાર અને પ્રયાસ કરે છે. આવી આદર્શવાદી નવલકથાઓ અત્યારે વિરલ છે. ત્યારે આ નવલકથા આ વાર્તા દ્વારા સંવેદનશીલતાને ઝમઝોરે છે.

આમ પણ લીલાધરભાઈ સંવેદનશીલ બાબતો પર જ લખાણ કરે છે. સામાન્ય માણસની તકલીફો અને ખૂણામાં બેસી મૂંગે મોઢે કામ કરતા લોકોને ઉજાગર

કરવાની પ્રવૃત્તિ કરે છે. તેમના લેખોનાં અને ચરિત્રોનાં પુસ્તકોને જ જાણે નવલકથાનું સ્વરૂપ આપી ચિત્રાત્મક રજૂઆત કરી છે અને તેમાં સફળ રહ્યા છે. તેમણે વતનપ્રેમ, વિસ્થાપિતપણાની પીડા, દેશની સ્થિતિની પીડા-આવી અનેક બાબતોને વણી લઈ પોતાના સમગ્ર ચિંતનને વ્યક્ત કરી દીધું છે. વાંચતાં વાંચતાં ક્યાંક આપણને રમણલાલ દેસાઈની નવલકથાઓ યાદ આવી જાય છે. તે પણ કોઈ મુદ્દા પર જ લખતા અને તેના સંદર્ભમાં વચ્ચે વચ્ચે ચિંતન મૂકી દેતા. બહારથી સામાન્ય દેખાતી આ નવલકથા વાચકોના મનમાં ચોક્કસ સંવેદનશીલતા જન્માવશે એવી શ્રદ્ધા છે.

આપણે આશા રાખીએ કે નજીકના ભવિષ્યમાં લીલાધરભાઈ આવા જ અન્ય મુદ્દાઓ પર નવલકથા લખી આપણને ભેટ આપે. પ્રદૂષિત બજારુ વાતાવરણમાં આવા સંવેદનશીલ લેખકની અત્યારે તાતી જરૂર છે. તેમને ધન્યવાદ સાથે વંદન.

(પીલર ૧૧૭૫ - લીલાધર ગડા: પ્રકાશક - વિવેકગ્રામ પ્રકાશન, માંડવી : કિંમત - રૂ. ૧૮૦.)

મારા હૃદયના ધબકારા વારંવાર વધી જાય છે

પેનિક ડિસઓર્ડર [PANIC DISORDER] ભાગ-૨

ડૉ. મણિલાલ ગડા - ડૉ. દીપ્તિ શાહ (ગડા)

આપણે આગળના લેખમાં જાણ્યું કે, ૪૯ વર્ષના દરદીમાં હૃદયના ધબકારા વારંવાર વધી જતા હતા. છાતીમાં દુખાવો થતો હતો. પરસેવો ખૂબ થતો હતો. મૂંઝારો થતો હતો. હમણાં જ કાંઈ થઈ જશે એમ લાગતું હતું. વારંવાર કરેલી શારીરિક તપાસ (કાર્ડિયોગ્રામ, સ્ટ્રેસ ટેસ્ટ, 2-ડી ઈકો- 2D ECHO વગેરે) બધી જ નોર્મલ હતી. આ એક પેનિક ડિસઓર્ડરનો કેસ હતો. પેનિક ડિસઓર્ડરની સારવાર કરતાં ઉપરોક્ત લક્ષણો (વારંવાર હૃદયના ધબકારા, છાતીમાં દુખાવો મૂંઝારો) વગેરે દૂર થયાં.

આ લેખમાં પેનિક ડિસઓર્ડર વિષે વૈજ્ઞાનિક માહિતી મેળવીએ.

બ્યાબ્યા: વિશ્વ આરોગ્ય સંસ્થાએ (World Health Organisation - W.H.O.-હુ) આવા વારંવારના હૃદયના ધબકારાની બીમારીને પેનિક ડિસઓર્ડરને તનાવજનક (Stress related) માનસિક રોગમાં વર્ણન કર્યું છે.

પેનિક ડિસઓર્ડરના મુખ્ય લક્ષણો નીચે પ્રમાણે છે :

- ૧) હૃદયના ધબકારાઓ ઓચિંતા, અચાનક અણધાર્યા આવે છે.
- ૨) ધબકારાની માત્રા તીવ્ર હોય છે.

- ૩) ધબકારા ટૂંક સમય માટે થાય છે. (Short lasting) મોટા ભાગના ધબકારાઓ ૩૦ મિનિટથી ઓછા સમય માટે ચાલે છે (Self limiting).
- ૪) ધબકારાઓ વારંવાર (એકથી વધારે વખત) આવે છે.
- ૫) લક્ષણોમાં હૃદયના ધબકારા વધી જાય છે, છાતીમાં દુખાવો ઊપડે છે, ખૂબ જ પરસેવો થાય છે (પરસેવાથી રેબઝેબ થઈ જવાય છે) શ્વાસ રુંધાય છે, મૂંઝવણ થાય છે, હમણાં જ કાંઈક થઈ જશે, હું મરી જઈશ એવું દરદીને લાગ્યા કરે છે, ચક્કર આવે છે.
- ૬) સારવાર વગર પણ ધબકારાઓ થોડા સમયમાં નોર્મલ થઈ જાય છે, પરંતુ ફરીથી ધબકારા વધી જાય છે.
- ૭) “હાર્ટ એટેક આવ્યો છે”, “આ ગંભીર, સિરિયસ બીમારી છે”, “હમણાં જ મરી જવાશે” એવું દરદીને લાગે છે. આ ભયની લાગણીથી વધુ નર્વશ થવાય છે.
- ૮) ધબકારા વધી જાય ત્યારે તથા વચ્ચેના સમયમાં શારીરિક તપાસ તથા લેબોરેટરી તપાસ, કાર્ડિયોગ્રામ, એન્જિયોગ્રાફી, ૨-ડી ઈકો બધું જ નોર્મલ આવે છે સિવાય કે ધબકારા વધારે હોય છે.

વ્યાપ અને વિસ્તાર :

- અ) સામાન્ય વસ્તીના ૨% લોકોમાં પેનિક ડિસઓર્ડરની બીમારી જોવા મળે છે.
- બ) સર્વેક્ષણ દ્વારા તારણ કરવામાં આવ્યું છે કે કોઈ પણ એક સમયે ભારતમાં બે કરોડથી વધુ લોકોમાં આ બીમારી જોવા મળે છે.
- ક) પેનિક ડિસઓર્ડરની બીમારીને લીધે કામ-ધંધા પર અનિયમિત જવાથી નાણાકીય નુકસાન થાય છે.
- ડ) કૌટુંબિક અને સામાજિક પ્રસંગોમાં હાજરી નહીં આપી શકવાથી સામાજિક દૃષ્ટિએ ઊણા ઊતરાય છે.
- ઈ) સારવાર ન થાય તો પેનિક ડિસઓર્ડરથી હતાશાની બીમારી તથા તેની નકારાત્મક અસર તબિયત પર થાય છે.

આગળનાં લેખમાં વર્ણવેલ કેસમાં (નવીનભાઈનો કેસ) નાણાકીય, સામાજિક તથા કૌટુંબિક નકારાત્મક અસરો પેનિક ડિસઓર્ડરને લીધે થયેલ.

કારણો:

- ૧) અનુવાંશિક (વારસાગત) કારણો: પેનિક ડિસઓર્ડરએ વારસાગત રોગ છે. પેનિક ડિસઓર્ડરના દરદીનાં ભાઈ-બહેન, મા-બાપ કે દરદીનાં સંતાનોમાં પેનિક ડિસઓર્ડર રોગ હોવાની તથા રોગ થવાની શક્યતા વધુ છે. લોહીનો સંબંધ ધરાવતા પરિવારજનોમાં રોગનું પ્રમાણ વધારે હોય છે.

- ૨) મનના અવયવોમાં નકારાત્મક ન્યુરો-ટ્રાન્સમીટર્સ (રાસાયણિક ફેરફારો: છેલ્લા ત્રણ દાયકામાં થયેલાં સંશોધનોએ પુરવાર કર્યું છે કે પેનિક ડિસઓર્ડરની બીમારીમાં મગજમાં આવેલા મનના અવયવોમાં કદ, રચના, રસાયણો (ન્યુરો-ટ્રાન્સમીટર્સ) તથા કાર્યશક્તિમાં નકારાત્મક ફેરફારો થાય છે.

પ્રીફ્રેન્ટલ કોરટેક્સમાં થતા નકારાત્મક ફેરફારોને લીધે મૂંઝારો થાય છે, ડર લાગે છે, નર્વસ થવાય છે, ચિંતાગ્રસ્ત રહેવાય. થેલામસ, હિપોકેમ્પસ, બ્રોઈન સ્ટેન, હાઈપોથેલામસમાં થતાં નકારાત્મક ફેરફારોને લીધે ધબકારા વધી જાય છે, ચક્કર આવે છે, શ્વાસ રુંધાય છે, ખૂબ પરસેવો થાય છે.

- ૩) વ્યક્તિત્વના ગુણદોષ: (Personality): વ્યક્તિના સ્વભાવના ગુણદોષ પેનિક ડિસઓર્ડરમાં મહત્ત્વનું ઘટક છે. (૧) ભાવનાત્મક લાગણીશીલ સ્વભાવ, (૨) નિરાશાજનક લાગણીઓ/ભાવનાને વ્યક્ત કરવાની અણઆવડત તથા આવી અવ્યક્ત લાગણીઓને દાબી દેવાની વૃત્તિ, (૩) યોગ્ય સમયે “ના” કહેવાની અસમર્થતા, (૪) વાસ્તવમાં હોય તેના કરતાં વધારે અપેક્ષાઓ, (૫) અસમાધાનકારક જિંદી, વલણ, (૬) અન્યો જોડે અયોગ્ય સરખામણીનું વલણ વ્યક્તિને પેનિક ડિસઓર્ડરની બીમારી તરફ ધકેલે છે.

પદ્મશ્રી વિદુષીની રમૂજવૃત્તિ

શાંતિલાલ ગઢિયા

ઉત્તર પ્રદેશની વતની એક કિશોરીએ શાંતિ નિકેતનમાં પ્રવેશ મેળવ્યો હતો. નામ ગૌરા પાંડે (૧૯૨૩-૨૦૦૩). પ્રતિભાશાળી અને મેઘાવી હતી. કલાસમાં હમેશાં પહેલા નંબરે આવે. મોટાભાઈ અને મોટી બહેન પણ તેની સાથે જ શાંતિ નિકેતન આવ્યાં હતાં. લગ્ન બાદ ગૌરા પાંડે ગૌરા પંત બન્યાં હતાં. નોંધપાત્ર સાહિત્યિક પ્રદાન બદલ છપ્પન વર્ષની ઉંમરે ગૌરા પંતને ભારત સરકારે ‘પદ્મશ્રી’થી સન્માનિત કર્યાં હતાં.

એક દિવસ અભ્યાસ દરમિયાન સાહિત્ય સભા અંતર્ગત શીઘ્ર કવિતા સ્પર્ધા અને સમસ્યાપૂર્તિ સ્પર્ધાનું આયોજન થયું હતું. સભાના પ્રમુખ અને નિર્ણાયક હતા. સ્વયં ગુરુદેવ રવીન્દ્રનાથ. સમસ્યાપૂર્તિ માટે છોકરીઓને પંક્તિ આપવામાં આવી હતી - If I were a boy (જો હું છોકરો હોત...) અને છોકરાઓ માટે પંક્તિ હતી - If I were a girl. (જો હું છોકરી હોત...) ગૌરા એ તરત જ લખ્યું - If I were a boy what would become of the boy I love? (જો હું છોકરો હોત તો જેને હું પ્રેમ કરતી હોઉં એ છોકરાનું શું થાત?) ગૌરાનો પહેલા નંબર આવ્યો. મોટાભાઈ ત્રિભુવનને પણ પોતે પરાજિત કર્યા એનો વિશેષ આનંદ હતો. ઈનામ તો મળ્યું, પણ બીજે દિવસે આશ્રમ પરિસરની બહાર નીકળવાનું કઠિન થઈ પડ્યું. જ્યાં જતી, છોકરા ધીમેથી ટિપ્પણીકરતા, “Hey, who is

the lucky one?” (રે, કોણ છે નસીબદાર?)

ગૌરાના વર્ગમાં દક્ષિણ ભારતનો એક વિદ્યાર્થી શિવશંકર મુંડુકુર આવ્યો ત્યારથી ગૌરાનો પહેલા નંબર છિનવાઈ ગયો. એક દિવસ પ્રોફેસર ડૉ. એલેક્સ એરનસને વિદ્યાર્થીઓને કવિ કિટ્સનાં કાવ્યોનો વિવેચનાત્મક આસ્વાદ લખવાનું એસાઈનમેન્ટ આપ્યું. ઘરેથી લખી લાવવાનું હતું, એટલે ગૌરાનું મન ગુરુદેવ રવીન્દ્રનાથની મદદ લેવા લલચાયું. ‘આપ લખી આપોતો સારું. જોઉં તો ખરી, પેલો શિવશંકર મારાથી કેટલો આગળ નીકળે છે!’ પહેલાં તો ગુરુદેવે ગુસ્સાથી ના પાડી, પણ ગૌરાની વિનવણી ચાલુ રહેતાં પીગળી ગયા. એમણે કિટ્સ વિષે થોડુંક લખી આપ્યું. ગૌરાએ બીજે દિવસે પ્રોફેસરને લખાણવાળી નોટબુક આપી. ત્રીજા દિવસે ગૌરાને પરત મળી. માર્ક્સ મળ્યા હતા દસમાંથી ચાર! વળી એક રિમાર્ક લખી હતી. - too illusive (એકદમ અસ્પષ્ટ). શિવશંકરને ૧૦માંથી ૬ ગુણ મળ્યા હતા, ગૌરાના હોશકોશ ઊડી ગયા. દોડતી ગુરુદેવ પાસે આવી. ‘જોયું ? આપ કહેતા’તા વિદેશી ગુરુજનો નો આદર કરો. વિદેશી ગુરુએ જ આપને ચાર ગુણ આપ્યા! ‘રવીન્દ્રનાથ જોરથી હસી પડ્યા. પછી ધીમેથી કહ્યું, ‘કાઉકે બોલોશ ના’ (કોઈને કહીશ નહિ).

ફો. ૦૨૬૫ - ૨૭૫૦૨૭૫

ભર્મિલહર

સંપાદક : વિશન નાગડા

મિઠા,

કાને- મંતર વિગર જે શબ્દે જી વાટ તેં પા
'લઠ' કે જાધ કિઈ. લઠ જા બ અરથ (૧) લાકડી
(૨) કરોડ, બરડાનું હાડકું ને તેં મથા વરી બ્યા
લાખેણાં, બ કચ્છી શબ્દ અડલઠ (દેહયષ્ટિ) ને
ઈંધરલઠ (ઈન્દ્રધનુષ) કે પણ સંભારી ગિડા. અજ
લઠનું ઈગિયા પગ ભરિયું....

(૧) લડ (સ્ત્રી) - ઉચાળો, ઘરનો સરસામાન
-ઘરવખરો. (f) Household things and
furniture
(વાક્ય) “હી લડ ખણીને કિડાં ઉપડયા
અયો, કુરો પાણા નાંચ અચંણું? ”

(૨) લડ (સ્ત્રી) - ઢગલો. (f) Heap
(વાક્ય) “હી હેંડી લૂગડેં જી લડ અસાંનું
ન ધૂઆજે ભલા!”

(૩) લડણ વિ. કોઈ પ્રત્યે અણગમો પ્રગટ કરવા
વપરાતું એક વિશેષણ
(વાક્ય) “એ લડણ હાણે લડેંસ! ”

(૪) લઠ (સ્ત્રી) લઠ, વલણ. (f) Tendency
(વાક્ય) “હિકડેબેજી લઠ તેં પોંત કડેં
વેડ-જગડા ન થીયેં”

(૫) લઠણ (સ્ત્રી) - લઠણ, પધતિ, રીત-
મરોડ. (f) Style
“કમ કે જી લઠણ મિણીજી પિંઠ પિંઠ જી
વે. ”

પનપટી : જીવન જીવે જી કલા જો મંત્ર :
સસ-નોં જો વ્યક્તિત્વ ભલે અલગ વે, હિકડેબેજી
લઠતેં પેં ત ઘર સુરગ. સાનુકૂળ થવું એ સફળતાની
નિશાની છે. ભલેં તડેં અચીજા !

લડ,લઠ જે કુટમજો કો નામી બોલ હથ ચડે, ત
હલાઈજા જરૂર, ભલા !

- આંજો વિશન

આબર (ભેંથ)

ભલા ભવેં ન વિસરેં, વલા ન વિસરેં મૂર
જાધ પિનઈં પિઈ જાગંધી, ભલેં પિંઠ થ્યા ડૂર
ઊનાં અંધર ઊર, સડાઈં રોંધા સેણ ઊ

જલસો

ન કીં ઓંજ, ન કિતે ખુંજ.
પોય પાંકે ભલા કંડી મુંજ?!
પલપલકે પાં ખિલીને વધાઈયું
હલ જીયણકે જલસો ભનાઈયું!

- વિશન નાગડા

જુંયણી

ભજ છિટકીનેં હિન છંધ મથાં,
ઉતાર જુંયણી તોંજે, કંધ મથાં.
ખેડણૂ વે ત ખેડ ખુધાજો ખેતર
જુકો ઊતરે ભાર. તોંજી જિંધ મથાં.
હી જુંયણી આય લમેં પંધ લાડી,
કઢીનેં ટિપી વિગ, લમેં પંધ મથાં.
વિખજી ઇન વાયમેં કોસ મ સીંચ,
છિકીસેં છોડે વિજ રસો, સંધ મથાં.
કઢીનેં કાઠ તોંજે કંધ મિજાનું,
પોય તરી વિગ, તનજી તંધ મથાં.
અઇં ડિનલ રુગા હિતે કયા બંધ,
“અગમ” કપે નેં ડે બિલાંગ, બંધ મથાં.

જિંધડી થીંધી વેરણ

કુછણી કુછ કોયલ જેડી,
મ કુછ રાગજે જેડો કુછણ.
રોંણા ડે મૂર માણસાઈજા,
નકા ભારી પોંધો ભજણ.
આંધારો કઠ અંતર મિંજા,
નેં હલ ઊંજારેજ અડણ.
પટી છોડે વિજ પાપ જી,
ત મિલધા મિઠા સજણ.
ઊગીને કર આરીસો અછો,
ત ડિસાબો સયો નેંરણ.
મૂર મ કપ યાર, મોંભતજા,
“અગમ” નકા જિંધડી થીંધી વેરણ.

(સંગર)

સોંણોમેં સજો સંસાર

મનખ વિચારેં મોંજ કંબો, સંસારજે સુખમેં,
સુખજે ઇન સોસમેં. ડીં નિકરેં યા ડુખમેં,
મોંધેરી મોંજ વિઈ, જોંસ ન રેયો જિંધમેં,
ઠલો ચિઈ વ્યો ઠિકર, ઠેંકલા ડીંએંતા ઠિગમેં,
પીડા ડિસી પિંઢમેં,
સોંણા નેંચો સુખજા,
સોંણા નેંચો સુખજા, આસ રખી અલામેં,
લાલચ જે લારે મથે, તલભ રખ્યો તનમેં,
સાંગાય છડ્યો સુખલા, ધગો રખી ધિલમેં,
મૂતી નેંરીતા મોંધેરા, મસાણજે મેધાનમેં,
લખેંજે ઇન લારેમેં,
વિઈ ન કેયો વિચાર,
વિઈ ન કયો વિચાર, ખોટો ખણી ફિરેંતા ભાર
ભવેં ભવનું ભટકેંતા, અવનીતેં નાંચ ઓકાર,
સમજે નતા સાનમેં, ખોટો કઢેતા ખાર,
“અગમ” ચેંતો ઊર મિંજા, સરખી રખો સંભાર
હી સોંણોમેં સજા સંસાર.
વાટ જલ્યો વેરણજી.

આસમલ ધુલિયા “અગમ”

ખજાના ખાસેંજા ખૂટી પેંતા,
પણ ખુધાજો કડેં ખુટે નતો.
કઈક લૂંટરા લૂંટેને લડે વ્યા.
તાંચ ભંઢારો ભરલ જ રેંતો.

વખતજી વાટ મ ન્યાર યાર,
મૂંકે પણ ચિઈ વ્યો અચાંતો.
ઉન ડીં નું કરે અજ ડીં તાઈ,
ઉન લાખેણી પલલા લુછાંતો.

ધગો મ કંજ કંજે ઘિલસેં,
ને વલેં સેં મ રખીજ વેર.
જેર જમડા અચીંધા જાંપે,
તેર ખોરિયેજી ન રોંધી ખેર.

નાંય અજ કંજી પણ ભુરી નંજર કે લગામ,
ગઢા પ ગાફલ થીએંતા, નાંય ઉમર કે લગામ.
વેર નેં વાંગડાઈ સેં ભચાં પ્યા અઈ વાડા,
નાંય કંજી વિચેતરાઈજી, વીંતર કે લગામ.

સૂફી સંત મથો લાયને, મોજસેં ફિરેતો,
સંસારી મથો હૂંધેને, પીડાસેં પિટજેતો.
હિન સંસારજી અવરી સવરી આંટીમેં,
હિકડો પામે વિગેતો, બ્યો રિજડેતો.

માડૂ માડૂકે વ્યાધિમેં વિજેતો,
ગજો ગજ જો નેં પધર વારેતો.
સંથોખ વિગરજો ઈ સાહેબો,
જંયણમેં બેં જા હડ ગારેતો.

ઓખો વરે એકઈજો વ્યો ઉલી,
નેં બાઈજો બાયણું વ્યો ભુલી.
ઓખાણ મિંજાનું ઉકરી વ્યાસીં,
હાંણો ઊ ડુખજા ડીં વિગો ભૂલી.

કેંકેક મિલેં કખપન નેં કંઢા,
કેંકેક ભાગ ભગીચા નેં ફુલ.
નેંચો યાર નસીભજા નખરા,
કોક ઠલા કરીએં પ્યા ફુલ.

ફુલ - છેતરપિંડી

“અગમ”

MY LIFE

It's my life
It's your life
It's our life

Each one of us wants his or her way
We need our way

Without thinking of the other way
PEACE, HAPPINESS, FULLNESS
WE CANNOT SIMPLY GET
BY ONES OWN WAY

CAN WE THINK OF EACH ONE?
CAN WE LIVE FOR ONE ANOTHER
INSTEAD OF MY LIFE ATTITUDE
WE MUST SEE THE COMMONNESS

IN EACH OF US AND PROCEED
WE NEED TO CHANGE OUR OUTLOOK TOTALLY
NOW AND LIVE OUR LIVES TO THE FULL

VALENTINE DAY

14th FEBRUARY each year the
whole world celebrates valentine day.

TO SHOW LOVE
TO REMEMBER LOVE
TO EXCHANGE LOVE

THIS DAY IS celebrated by many.
Some however feel other way and celebrate
VALENTINE every now and then.

TRUE LOVE
PURE LOVE
REAL LOVE

Doesn't need a day, a time, a season.
It should happen often.

LOVE- IS THE ONLY THING THAT IS STILL
HOLDING THIS WORLD

LOVE-IS THE ONLY LANGUAGE
WE ALL NEED TO KNOW.

SO LET'S REMEMBER THIS
14TH FEBRUARY 2022
TO LOVE MORE OFTEN
TO LOVE EVERYONE
TO LOVE EACH MOMENT

KISHORE HIRJI VORA # 9619671544

વિદેશ જતા વિદ્યાર્થીઓ

STUDENTS GOING TO UK

**JIMIT HARSHA JINESH
BIPIN SAVLA**

Village: Ramania
Residence: Dadar, Mumbai

University of Admit:
Cranfield University, Bedfordshire
Course: MSc in Robotics

Graduation: Btech in Electronics,
VJTI

Mobile: 9022858821
Email: jimitsavla17@gmail.com

**DEVANSHI NIRALI ANIL
NEMCHAND CHHEDA**

Village: Bidada
Residence: Mulund, Mumbai

University of Admit:
University College, London
Course: MSc Management
Graduation: Bachelors of
Commerce – (BAF), NM College

Mobile: 9819855541
devanshichheda9819@gmail.com

**SHRENIK GEETA ANIL
NAVINCHANDRA SHETHIA**

Village: Bhujpur
Resi : Ghatkopar, Mumbai

University of Admit:
Brunel University, London
Course: MSc Global Supply Chain
Management
Graduation: Bachelor's in
Mechanical Engineering,
University of Mumbai

Mobile: 9930293663
Email: shrenik369@gmail.com

**AMAN NILESH RAVJI
SANGOI**

Village: Bhujpur
Resi.: Ghatkopar, Mumbai

University of Admit:
Oxford Brookes, UK
Course: MSc in Sustainable
Architecture: Evaluation and
Design

Graduation: B.Arch, L.S.Raheja
School of Architecture
Mobile: 9773559119
amansangoi34@gmail.com

**DEEPIKA CHETAN NEMCHAND
SAVLA**

Village: Koday
Residence: Parel, Mumbai
University of Admit:

Newcastle University, London
Course: MSc human computer
interaction
Graduation: BFA in Applied arts,
Rachana sansad college

Mobile: 9372905331
Email: dsavlaa@gmail.com

**SAHIL LAXMI MUKESH
DUNGERSHI GOSAR**

Village: Mapar
Residence: Nalasopara, Mumbai
University of Admit: Manchester
Metropolitan University , UK

Course: Msc in Sports Business,
Management and Law
Graduation: PGD in Sports
Management, Ironwood Global
Sports Management Academy

Mobile: 8446873502
Email: gosarsahil95@gmail.com

**JAINAM BHAVNA BHAVESH
LALJI GALA**

Village: Gundala
Residence: Malad, Mumbai
University of Admit:

University of Manchester, UK
Course: MSc Advanced Chemical
Engineering
Graduation: B.Tech in Chemical
Engineering, SRM Institute of
Science and Technology

Mobile: 7715036133
Email: galajainam@gmail.com

**BHAVYA REENA NILESH
RAGHAVJI CHHEDA**

Village: Kandagara
Residence: Borivali, Mumbai
University of Admit:

Aberystwyth university, UK
Course: MSc Animal Science
Graduation: BSC Zoology
(Physics, Chemistry, Zoology),
Mumbai University

Mobile: 9870157153
bhavya211998chheda@gmail.com

**PARISHA ROOPAL MANOJ
MEGHJI SHAH**

Village: Wadala
Residence: Thane, Mumbai
University of Admit:
University of York, UK
Course: MA in Conservation of
Historic Buildings
Graduation: B.Arch,
Sir J.J. College of Architecture

Mobile: 9769552338
Email: pparisha@gmail.com

**CHARMI BEENA NITIN
KALYANJI KENIYA**

Village: Baroi
Residence: Dombivli, Mumbai
University of Admit:
University of Leeds, London
Course: MSc in MRI

Graduation: BSc PMT radiography,
LTMMC & GH, MUHS

Mobile: 9821738839
charmikeniyakc@gmail.com

STUDENTS GOING TO EUROPE

**PURVIL RITA KETAN
KURPAR GANGAR**
Village: Nagalpur
Residence: Matunga, Mumbai
University of Admit:
Wageningen University and
Research, Netherlands
Course: Msc. Water Technology
Graduation: B.E. in Chemical
Engineering , D.J. Sanghvi
College of Engineering
Mobile: 8850599264
Email : purvilgangar@gmail.com

**RIA JYOTI KETAN
LAXMICHAND GHALLA**
Village: Rayan
Resi.: Mahalaxmi, Mumbai
University of Admit:
University of Amsterdam,
Netherlands
Course: MSc Economics
Graduation: B.Comm, UVA
Mobile: 9819592645
Email: riaghalla95@gmail.com

**VRUDDHI PRITI PARESH
JAYANTILAL HARIA**
Village: Sherdi
Residence: Lalbaug, Mumbai
University of Admit:
National College of Ireland,
Dublin
Course: Master of science in
Finance
Graduation: MMS, Jankidevi Bajaj
institute of management studies
Mobile: 9029288414
haria.vruddhi22@gmail.com

**SHREYANSH SANGEETA RAJESH
K HIMJI VIRA**
Village: Merau
Residence: Sion, Mumbai
University of Admit:
CBS International Business
School, Germany
Course: MSc Global Finance
Graduation: Bachelor's In Financial
Market, K J Somaiya
Mobile: 9619173181
shreyanshvira2611@gmail.com

STUDENTS GOING TO CANADA

**DISHANT DIPTI JEET
RAMNIKAL SHAH**
Village: Mandvi
Residence: Ahmedbad, Mumbai
University of Admit:
University of Windsor,
Ontario
Course: Masters in Applied
Computing
Graduation: BTech in Information
and Communication Technology,
SEAS, Ahmedabad University
Mobile: 9712393123
shahdishant28@gmail.com

**UMANG LEENA BHARAT
POPATLAL GADA**
Village: Bhojay
Residence: Thane, Mumbai
University of Admit:
Thompson Rivers University,
British Columbia
Course: Master of Business
Administration
Graduation: BMS,
Mulund College of Commerce,
Mumbai University
Mobile: 8097630036
Email: umangbgada@gmail.com

**KEWAL SANDHYA PIYUSH
KESHAVJI RAMBHIA**
Village: Vinjhan
Residence: Dombivali, Mumbai
University of Admit:
Conestoga College, Ontario
Course: Master of Operational
Leadership in Food Manufacturing
Graduation: BSc Chemistry,
K.J.Somaiya College of Science
and Commerce
Mobile: 9930708557
Email: rambokewal99@gmail.com

**PRIYANK ARVIND BHIMSHI
VIRA**
Village: Faradi
Residence: Dadar Mumbai
University of Admit:
Northeastern University, Ontario
Course: MSc in Project
Management
Graduation:
Mobile: 9773499811
Email: priyankvir@gmail.com

**BHAVYA MANISHA SAMIR
SHAMJI GALA**
Village: Makada
Residence : Chembur, Mumbai
University of Admit: Seneca
College, Ontario
Course: MSc in 3d Animation
Graduation: Bachelor of
Architecture, Dr. B. Hiray College,
Mumbai University
Mobile: 9821007272
Email: galabhavy62@gmail.com

**URJA RAJUL JITESH
MANILAL BHEDA**
Village: Praggur
Residence: Bandra, Mumbai
University of Admit :
Seneca College, Ontario
Course: MSc in Mental health
Graduation: B.O.Th, Dr. B. Hiray
College, Seth GSMC
Mobile: 9819234627
Email: bhedaurja@gmail.com

**JUHI HEENA HASMUKH
BHAVANJI MARU**
Village: Karaghoga
Residence: Bandra, Mumbai
University of Admit:
York University, Ontario
Course: Masters of Finance
Graduation: M.COM IN ADVANCED
ACCOUNTING, MUMBAI
UNIVERSITY
Mobile: 9920737982
Email: juhimararu21@gmail.com

**RAJ JYOTI JITENDRA
LALJI VISARIA**
Village: Deshalpur
Resi. : Ghatkopar, Mumbai
University of Admit:
St. Clair, Ontario
Course: Masters of Data Analytics
Graduation: Bachelors in
Engineering IT, Shah & Anchor
Kutchhi Engineering College
Mobile: 8286912286
visariaraj1997@gmail.com

STUDENTS GOING TO CANADA

NAMRATA CHINTAN GALA
(NAMRATA PURNIMA KISHOR RATANSHI VIRA)
Village: Devpur/Chhasara
Resi. Ghatkopar, Mumbai
University of Admit:
University of New Brunswick, Canada
Course:
Masters of Business Administration (MBA)
Graduation : CA Inter and M.com,
Gujarat University/ ICAI
Mobile: + 15068975924
E-mail:namratagala@gmail.com

YASH BHARATI BHARAT BHAVANJI GANGAR
Village: Chhasra
Residence: Parel, Mumbai
University of Admit:
RMIT, Australia
Course: Masters in Telecommunications and Networking
Graduation: Bachelors in Electronics and Telecommunications,
Shah and anchor Kutchhi Engineering College
Mobile: 9821619373
Email: gangaryash96@gmail.com

STUDENTS GOING TO USA

**NIRAV REKHABEN NARENDRA
NANJI DEDHIYA**
Village: Nagalpur
Residence: Valsad, Mumbai
University of Admit:
Arizona State University, Arizona
Course: MS in Computer Science
Graduation: BE in Computer
Engineering, Gujarat
Technological University
Mobile: 8140071298
Email: dedhiyanirav07@gmail.com

**DHVANEEL ALPA VIVEK
HIRJI VISARIA**
Village: Mokha
Residence: Matunga, Mumbai
University of Admit :
Stanford University, California
Course: MS in Mech.Engineering
Graduation: Bachelor of
Technology in Mechanical
Engineering, Indian Institute of
Technology Bombay
Mobile: 9820657897
Email: dvv.visaria@gmail.com

**SMIT JIGNA VINOD S
HAMJI SAVLA**
Village: Koday
Residence: Mulund, Mumbai
University of Admit:
San Jose State University,
California
Course: MS in Data Analytics
Graduation: BE in Computer
Engineering, Shah and Anchor
Kutchhi Engineering College
Mobile: 7506826836
Email: ssavla99@gmail.com

**CHINTAN PARESHA BIREN
SHIVJI SHAH**
Village: Bhujpur
Residence: Nagpur, Mumbai
University of Admit :
San Jose State University,
California
Course: MS in Software Engineering
Graduation: BE in Computer
Engineering, Shah and Anchor
Kutchhi Engineering College
Mobile: 9930519799
Email: shahchintan64@gmail.com

**HARDIK ASHA SHAILESH
LALJI VORA**
Village: Moti Varandi
Residence: Sion, Mumbai
University of Admit :
Santa Clara University, California
Course: Masters in Computer
Science and Engineering
Graduation: Bachelor's in
Engineering, Shah and Anchor
Kutchhi Engineering College
Mobile: 7021014756
Email:vorahardik056@gmail.com

**KEVAL JAYWANTI SHANTILAL
KHMJI NAGDA**
Village: Naranpur
Residence: Chembur, Mumbai
University of Admit:
University of California,
SANTA CRUZ
Course: Masters in Computer
Science
Graduation: B.E.,
Mumbai University
Mobile: 9833045746
Email: knagda008@gmail.com

**SAUMIL JYOTI HITESH PREMJI
DEDHIA**
Village: Borhara
Residence: Dombivai, Mumbai
University of Admit :
University of Southern California
Course: Masters in
Computer Science
Graduation: Btech in
Information Technology,
K J Somaiya college
Mobile: 8572189462
Email: saumildedhia@gmail.com

**ARCHIT JYOTI ANIL
JAYANTILAL FURIA**
Village: Rayan
Residence: Matunga, Mumbai
University of Admit:
University of Southern California
Course: Masters in
Engineering Management
Graduation: BTECH IN
MECHANICAL ENGINEERING ,
K J Somaiya college
Mobile: 9324140110
Email: architfuria@gmail.com

STUDENTS GOING TO USA

**SUNNY MEETA KHUSHAL
LALJIBHAI SHAH**

Village: Sanosara
Residence: Santacruz, Mumbai
University of Admit:
University of New Haven,
Connecticut
Course: Masters in
Computer science
Graduation: B.E(Computer
Engineering), Shah and Anchor
Engineering College
Mobile: 9768330797
Email: shahsunny311@gmail.com

**DARSHAN PREETI HEMANT
SHASHIKANT GANGAR**

Village: Nagalpur
Residence: Borivali, Mumbai
University of Admit:
University of South Florida

Course: Masters in
Engineering Management
Graduation: Bachelor's in
Automobile engineering,
Mumbai University
Mobile: 8135783723
darshangangar98@gmail.com

**SHAILI PRITI NITIN
HEMCHAND SHAH**

Village: Moti Rayan
Residence: Chembur, Mumbai
University of Admit:
University of Illinois, Chicago
Course: Masters in
Computer Science
Graduation: Bachelors of
Engineering in Computer
Engineering, Shah and Anchor
Kutchhi Engineering College
Mobile: 9869398030
Email: shailishah0498@gmail.com

**ARYA PRITI RAKESH
AMRUTLAL HARIA**

Village: Sabhrai
Residence: Santacruz, Mumbai
University of Admit:
University of Illinois,
Urbana Champaign

Course: Bachelors in
Mechanical Engineering
Studies: 12th HSC, PACE JR SC
College, Andheri
Mobile: 7045768681
Email: aryaharia15@gmail.com

**HRIDANSH FALGUNI DHIREN
VALLABHJI GADA**

Village: Layja
Residence: Matunga, Mumbai
University of Admit:
University of ILLINOIS,
Urbana Champaign

Course: Aerospace Engineering
Studies: Jamnabai Narsee School

Mobile: 9819887827
email: gadahridansh@gmail.com

**PANKTI HARSHIKA TARUN
SUNDERJI PASAD**

Village: Dedhia
Residence: Mulund, Mumbai
University of Admit:
University of ILLINOIS,
Urbana Champaign
Course: Masters in Architecture
Graduation: B.Arch., D.Y. Patil
College of Architecture

Mobile: 8080440305
email: ar.panktipasad@gmail.com

**URVISHA HETAL ANIL
HEMRAJ SHETHIA**

Village: Karagogha
Residence: Matunga, Mumbai
University of Admit:
EMERSON COLLEGE, BOSTON

Course: MS SLP
Graduation: BASLP, Topiwala
National Medical College

Mobile: 9082842506
email: urvishashethia@gmail.com

**SHRUTI BHARATI RAJESH
PADAMSI CHHEDA**

Village: Undoth
Residence: Nagnur
University of admit:
Northeastern University, Boston
Course: MS Software Eng. Systems
Graduation : BE in computer
Science and Eng., Ramdeobaba
College of Engineering and
Management
Mobile: 7507553496
email: chhedha1703@gmail.com

**JAINI PRITI CHETAN
RAMJI GALA**

Village: Pundi
Residence: Mulund, Mumbai
University of Admit: Northeastern
University, Boston

Course: MS Data Science
GRADUATION: B.TECH,
K.J Somaiya College

Mobile: 9773336389
Email: jainigala099@gmail.com

**RICHA SUSHMA UMESH RATILAL
RAMBHIA**

Village: Depa
Residence: Wadala, Mumbai
University of Admit: Northeastern
University, Boston
Course: Master of Professional
Studies in Analytics
GRADUATION: Bachelor of
Computer Engineering, Shah &
Anchor Kutchhi Eng. College
Mobile: 9172873437
Email: rrambhia22@gmail.com

**DHYANII REKHA MAHENDRA
KHERAJ CHHEDA**

Village: Halapur
Residence: Khar, Mumbai
University of Admit: Northeastern
University, Boston
Course: Masters in Business
Analytics
GRADUATION: B.E. in IT,
Thakur college of Engineering and
Technology
Mobile: 9167531528
Email: dhyaniic93@gmail.com

**MANAN PRITI MANISH KANTILAL
NISAR**

Village: Devpur
Residence: Vile Parle, Mumbai
University of Admit: Northeastern
University, Boston
Course: Masters of Science in
Project Management
GRADUATION: Bachelors of
Engineering in Electronics, D J
Sanghvi College of Engineering
Mobile: 9769176868
manannisar17@gmail.com

STUDENTS GOING TO USA

**DHAIRYA KAVITA JITENDRA
RATILAL NAGDA**

Village: Mothara
Residence: Fort, Mumbai
University of Admit:
Northeastern University, Boston

Course: MS in Cybersecurity
GRADUATION: Bachelor of
Engineering in Computer
Engineering, Vidyalankar Institute
of Technology
Mobile: 8369289802
Email: dhairyanagda1998@gmail.com

**KEVAL ANJALLEE PARESH
SHAMJI CHHEDA**

Village: Pundi
Residence: Dombivli, Mumbai
University of Admit:
Northeastern University, Boston

Course: MS in Data
Analytics Engineering
GRADUATION: Bachelor of
Engineering in Electronics, D.J
Sanghvi College of Engineering/
Mumbai University
Mobile: 8169366627
Email: kevalchhedha02@gmail.com

**HARSHMI PREMAL RAJESH
VALLABHJI DHAROD**

Village: Pundi
Residence: Dombivli, Mumbai
University of Admit:
Bentley University, Massachusetts

Course: Masters in
Business Analytics
GRADUATION: Bachelors in
Financial Markets, Narsee Monjee
College of Commerce &
Economics
Mobile: 9833310117
Email: dharodharshmi@gmail.com

**JANVI KAVITA MANISH
DEVRAJ SHAH**

Village: Raidhanjhar
Residence: Kandivli, Mumbai
University of Admit:
STATE UNIVERSITY OF
NEW YORK AT BUFFALO

Course: MS Biotech
GRADUATION: Bachelor of
Engineering, Thadomal Shahani
Engineering College
Mobile: 9930508668
Email: shahjanvi99@gmail.com

**SAJ MEETA BHAVESH
POPATLAL MARU**

Village: Bidada
Residence: Lalbaug, Mumbai
University of Admit:
University at Buffalo, NY

Course: Master's in Computer
Science
GRADUATION: BE - Information
Technology, K J Somaiya Institute
of Engineering and Information
Technology
Mobile: 9920177347
Email: sajmaru360@gmail.com

**NEIL HARSHA CHETAN
JAYANTILAL GOGRI**

Village: Borhara
Residence: Dadar, Mumbai
University of Admit:
Cornell University, NY

Course: Master's in Engineering
Management
GRADUATION: BE - Chemical
Engineering, University of Mumbai
Mobile: 8850572915
Email: neilgogri@gmail.com

**TIRTH SHEETAL RAJIV GANGJI
RAMBHIA**

Village: Ratadia Ganeshwala.
Residence: BORIVALI, Mumbai
University of Admit:
Adelphi University, NY

Course: Master's in Masters in
Exercise Science
GRADUATION: Bachelor Of
Physiotherapy, Dr. Vithalrao Patil
Foundation's College Of
Physiotherapy
Mobile: 9773688005
Email: tirthrambhia07@gmail.com

**KARAN PRAVINA DIPESH
DEVJI GADA**

Village: Sabhrai
Residence: Kandivalil, Mumbai
University of Admit:
Stony Brook University, NY

Course: Master's Computer
Science
GRADUATION: Bachelor's
Computer Engineering, D.J Sanghvi
College, Mumbai University
Mobile: 9167705445
Email: karangada12024@gmail.com

**JAY VASANTI SHARAD
MEGHJI MARU**

Village: Beraja
Residence: Dombivli, Mumbai
University of Admit:
Syracuse University, NY

Course: Masters of Science in
Information Management
GRADUATION: Bachelor's
Computer Engineering, Datta
Meghe College of Engineering
Mobile: 9967576433
Email: marujay22@gmail.com

**PRIYAL VARSHA ASHWIN
LAKHAMSHI CHHEDA**

Village: Ratadia Ganeshwala
Residence: Borivali, Mumbai
University of Admit:
Syracuse University, NY

Course: MS Architecture
GRADUATION: B.Arch,
LS Raheja School of Architecture
Mobile: 9833211925
Email: priyalchhedha95@gmail.com

**MUKUL NAMRATA SACHIN
KHUSHALCHAND GADA**

Village: Sherdi
Residence: Ghatkopar, Mumbai
University of Admit:
Duke University, North Carolina

Course: Masters of Engineering
Management
GRADUATION: B.Tech, VJTI
Mobile: 9196383828
Email: mukulgada@gmail.com

**MALAV JASMINE JATINI
DOONGARSHI SHAH**

Village: Gundala
Residence: Santacruz, Mumbai
University of Admit:
Duke University, North Carolina

Course: Masters of
Engineering Management
GRADUATION: B. Tech (Chemical),
D J Sanghvi College
of Engineering
Mobile: 9820224717
Email: malav7shah@gmail.com

STUDENTS GOING TO USA

**JAY JENIS PANKAJ
KUNVERJI GALA**

Village: Lakhapur
Residence: Matunga, Mumbai
University of Admit:
University of Pennsylvania,
Philadelphia
Course: Masters of Computer and
Information Science
GRADUATION : B. Computer
Science,
BITS Pilani Goa campus
Mobile: 9920750603
Email:jaygala99@gmail.com

**ADIT MEENA BHARAT
VISHANJI SHAH**

Village: Sherdi
Residence: Chembur, Mumbai
University of Admit:
University of Pittsburgh,
Pennsylvania
Course: MS in Information Science
GRADUATION: B. Computer
Engineering, Shah and Anchor
Kutchhi Engineering College
(University of Mumbai)
Mobile: 9867342636
Email : adit30shah@gmail.com

**RONAK REENA RAJESH PREMJI
CHHEDA**

Village: Bhujpur
Residence: Bhuleshwar, Mumbai
University of Admit:
University of Texas at Arlington
Course: MS Industrial
Engineering (NT)
GRADUATION: B.E. in Chemical
Engineering, Thadomal Shahani
Engineering College
Mumbai University
Mobile: 7977786483
Email:ronakliving@gmail.com

**HASTI REKHA MANISH
HIRJI VORA**

Village: Bhojay
Residence: Mulund, Mumbai
University of Admit:
Dallas Baptist University
Course: MS IN EXERCISE
PHYSIOLOGY AND KINESIOLOGY
GRADUATION: Bachelor's Of
Physiotherapy, M.G.M UNIVERSITY
OF HEALTH SCIENCES
Mobile: 7977398476
Email:hastivora1996@gmail.com

**KRISHA HEENA KIRAN
DAMJI SHAH**

Village: Gadhsisa
Residence: THANE, Mumbai
University of Admit:
University of Houston - Clear Lake
Course: Master's in Management
Information Systems
GRADUATION: Bachelor of
Engineering - Computer Science,
Datta Meghe College of Engineering
Mobile: 9167139990
Email:krisha.shah64@gmail.com

**KEVIN SANGEETA NILESH
PREMCHAND SANGOI**

Village: Kapaya
Residence: Mulund, Mumbai
University of Admit:
Virginia Tech
Course: Aerospace Engineering (MS)
GRADUATION: Bachelor of
Mechanical Engineering (B.E.),
University of Mumbai (A.P.Shah
Institute of Technology)
Mobile: 7506518699
Email:kevin.sangoi79@gmail.com

**NEEL DAKSHA CHETAN
DEVJI GADA**

Village: Moti Undoth
Residence: Mulund, Mumbai
University of Admit:
Virginia Tech
Course: Master of Engineering
in Computer Science
GRADUATION: BTech in Electrical
Engineering, VJTI
Mobile: 7021358832
Email:gadaneel8@gmail.com

**DARSHAN MAYURI BHARAT
KARAMSHI GALA**

Village: Kandagara
Residence: Chembur, Mumbai
University of Admit:
Course: Master of Business
Analytics
GRADUATION: Bachelor of
Engineering,
K.J.Somaiya College of
Engineering / Mumbai University
Mobile: 9869712909
Email:gala.darshan14@gmail.com

“Live as if you were to die tomorrow. Learn as if you were to live forever.” ?

- Mahatma Gandhi

Knowledge is power. Information is liberating. Education is the premise of progress, in every society, in every family. – Kofi Annan

Education is a better safeguard of liberty than a standing army.

– Edward Everett

Upon the subject of education ... I can only say that I view it as the most important subject which we as a people may be engaged in.

- Abraham Lincoln

શ્રી ક.વી.ઓ. સેવા સમાજ
આયોજિત

“ગાલા સ્પ્રિંગ્સ કપ” વૉલી બૉલ ટૂર્નામેન્ટ
રજતજયંતી વર્ષ (૧૯૯૫ થી ૨૦૨૧)

પ્રાયોજક : અ.સૌ. તારામતી વિશનજી હરશી ગાલા (ડુમરા - થાણા)

શરૂઆતમાં ફક્ત જનરલ ગ્રુપમાં યોજાતી ૧૯૯૫થી શરૂ થયેલ આ વૉલી બૉલ ટૂર્નામેન્ટ ૨૦૦૩થી ગામ ગ્રુપ અને જનરલ ગ્રુપ (ડાયરેક્ટ / ઈનડાયરેક્ટ) અને ૨૦૦૬થી મહિલા વિભાગ એમ પાંચ ગ્રુપમાં યોજાય છે. બધા ખેલાડીઓ પણ ઉત્સાહપૂર્વક આ ટૂર્નામેન્ટમાં ભાગ લે છે.

આ વર્ષે શ્રી ક.વી.ઓ. સેવા સમાજે જોરદાર ઉત્સાહ અને ઉમંગ સાથે સળંગ સાતત્યપૂર્ણ રીતે સંપૂર્ણ સમાજને સાંકળતી ૨૫ વર્ષ જૂની ‘ગાલા સ્પ્રિંગ્સ કપ’ વૉલી બૉલ ટૂર્નામેન્ટનું રજતજયંતી વર્ષનું આયોજન કરેલ, જેમાં કુલ ૫૯ ટીમોએ ભાગ લીધેલ.

આ વર્ષે ગામ ગ્રુપ ડાયરેક્ટ : -
(૧) મોથારા (૨) તલવાણા, (૩) બિદડા,
(૪) કોડાય, (૫) બારોઈ, (૬) કોટડા
(રોહા), (૭) ગઢશીશા, (૮) દેવપુર, (૯)
નાના ભાડિયા, (૧૦) ગુંદાલા, (૧૧)
શેરડી, (૧૨) ભુજપુર (૧૩) સાભરાઈ,

(૧૪) નાંગલપુર, (૧૫) ગોધરા,
(૧૬) નરેડી એમ કુલ ૧૬ ટીમોએ આ
ટૂર્નામેન્ટમાં ભાગ લીધેલ.

ગામ ગ્રુપ ઈનડાયરેક્ટ: - (૧) ભુજપુર
(૨) નવીનાળ, (૩) શેરડી, (૪) ગઢશીશા,
(૫) નાંગલપુર-એ, (૬) પત્રી, (૭)
કોડાય, (૮) ગોધરા, (૯) નાંગલપુર,
(૧૦) લુણી, (૧૧) કોટડા રોહા, (૧૨)
કપાયા એમ કુલ ૧૨ ટીમોએ આ
ટૂર્નામેન્ટમાં ભાગ લીધેલ.

મહિલા ટૂર્નામેન્ટ : - (૧) FLUENT
FLIGHETR'S (૨) ALL STARZ, (૩)
ALL STARZ-A, (૪) SPM VOLLEY
VIPER'S, (૫) WE ARE ONE એમ કુલ
૫ ટીમોએ ભાગ લીધેલ.

ઉપરોક્ત સર્વે ટીમોની સેમિફાઈનલ
સુધીની ટૂર્નામેન્ટ શનિવાર તા. ૧૧ અને
રવિવાર તા. ૧૨ ડિસેમ્બરના રોજ GSB
ગ્રાઉન્ડ, માટુંગા ખાતે યોજાઈ.

જનરલ ગ્રુપ ડાયરેક્ટઃ - (૧) હિંદમાતા વૉલી બૉલ ક્લબ ટાઈટન્સ, (૨) જગદુશા વૉલી બૉલ ક્લબ, (૩) રોઝ બી, (૪) મુલુંડ ક.વી.ઓ., (૫) સાંગલી સ્ટ્રાઈકર્સ, (૬) રોઝ એ, (૭) સીલ્વર સ્પાઈકર્સ, (૮) રોઝ, (૯) હિંદમાતા વૉલી બૉલ ક્લબ માવેરીકર્સ, (૧૦) સ્પાઈકિંગ વૉરિયર્સ, (૧૧) જગદુશા વૉલી બૉલ ક્લબ - એ (૧૨) સ્પાઈકિંગ વૉરિયર્સ (૧૩) ફીટ બ્રીઝ, (૧૪) હિંદમાતા વૉલી બૉલ ક્લબ-લાયન્સ એમ કુલ ૧૪ ટીમોએ ભાગ લીધેલ.

જનરલ ગ્રુપ ઈનડાયરેક્ટ : - (૧) સિલ્વર સ્પાઈકર્સ - એ (૨) ફીટ બ્રીઝ - એ, (૩) સિલ્વર સ્પાઈકર્સ-બી, (૪) નવી મુંબઈ - એ, (૫) નવી મુંબઈ - બી, (૬) માટુંગા બોર્ડિંગ - એ, (૭) ઓલ સ્ટાર - એ, (૮) ફીટ બ્રીઝ, (૯) ઓલ સ્ટાર-સી, (૧૦) સિલ્વર સ્પાઈકર્સ -સી, (૧૧) ઓલ સ્ટાર-એ (૧૨) માટુંગા બોર્ડિંગ -બી એમ કુલ ૧૪ ટીમોએ ભાગ લીધેલ.

ગામ ગ્રુપની બાકી રહેલ સેમિફાઈનલ અને ફાઈનલ તેમ જ જનરલ ડાયરેક્ટ-ઈનડાયરેક્ટની બધી જ ટૂર્નામેન્ટ રવિવાર, તા. ૧૯ ડિસેમ્બર, ૨૦૨૧ના રોજ સવારે ૭ વાગ્યાથી માટુંગા ખાતે યોજાઈ.

૧૯૯૫ થી ૨૦૨૧ સુધી સતત ધબકતી સાતત્યપૂર્ણ સફળ ૨૫ વર્ષની પૂર્ણાહુતિએ વિવિધ ૫ વિભાગોમાં યોજાયેલ ૪ દિવસ, ૫૯ ટીમ, ૧૬૫ મેચ અને ૫૮૦ યુવક / યુવતીઓને સાંકળતી “ગાલા સિંગ્લસ કપ” વૉલી બૉલ ટૂર્નામેન્ટની શાનદાર ઉજવણીરૂપે ઈનામ વિતરણનું અને ૨૫ વર્ષની જુની યાદોને વાગોળવાનું એક કાર્યક્રમનું આયોજન ગુરુવાર તા. ૨૩ ડિસેમ્બર ૨૦૨૧ના રોજ શ્રી ક.વી.ઓ. સ્થાનકવાસી જૈન મહાજનની ચિંચપોકલી મહાજન વાડી ખાતે કરવામાં આવેલ.

વૉલી બૉલ ટૂર્નામેન્ટનાં કપ વિજેતાઓની યાદી

- ❁ ગામ ગ્રુપ ડાયરેક્ટ ❁ -

- વિજેતા ટીમ : બિદડા
- ૨નર ટીમ પ્રથમ : તલવાણા
- ૨નર ટીમ દ્વિતીય: નાંગલપુર
- બેસ્ટ પ્લેયર : સિદ્ધાર્થ દેઢિયા (બિદડા)
- બેસ્ટ નેટર : જિજ્ઞેશ સાલિયા (બિદડા)
- ઈમરજિંગ પ્લેયર : જશ શાહ (નાંગલપુર)

-: સર્વેને સેવા સમાજનાં અભિનંદન :-

આભાર - અભિવંદના રજતજયંતી વર્ષ સમારોહ

૧૯૯૫ થી ૨૦૨૧ સુધી સતત ધબકતી સાતત્યપૂર્ણ સફળ આ ટૂર્નામેન્ટની શરૂઆતમાં કારોબારી સમિતિમાં શ્રી મનીષ દામજી ગાલાની રમતગમતના કો-ઓર્ડિનેટર તરીકે નિમણૂક કરવામાં આવી.

શરૂઆતથી અત્યાર સુધી વિવિધ વ્યક્તિઓએ પાયાના પથ્થર બની કન્વીનર તરીકે સુપેરે સેવા આપી તેઓને અભિનંદન આપી બિરદાવીએ છીએ.

૧૯૯૫ થી ૧૯૯૭ -	સૂર્યકાંત દામજી કક્કા	(બેરાજા)
	દેવચંદ કેશવજી ગડા	(નાના રતાડીયા)
૧૯૯૭ થી ૧૯૯૯ -	સ્વ. કીર્તિ કરમશી દેઢિયા	(ભુજપુર)
૧૯૯૯ થી ૨૦૦૭ -	કાંતિલાલ પ્રેમજી ગોસર	(ગોધરા)
૨૦૦૭ થી ૨૦૧૧ -	જયંત પ્રેમજી દેઢિયા	(બિદડા)
૨૦૧૧ થી ૨૦૧૭ -	કપિલ લક્ષ્મીચંદ દેઢિયા	(દેશલપુર (કંઠી))
૨૦૧૭ થી ૨૦૧૮ -	સિદ્ધાર્થ જયંત દેઢિયા	(બિદડા)
	અભિષેક ભૂપેન્દ્ર દેઢિયા	(તલવાણા)
૨૦૧૮ થી ૨૦૨૧ -	CA ગૌતમ રાજેશ મોતા	(દેવપુર)
	હાર્દિક ગુલાબચંદ મારુ	(સાભરાઈ)
૨૦૨૧ સમિતિ સભ્ય -	અંકુર નવીન મામણિયા	(નાના ભાડિયા)
	નિખિલ કાંતિલાલ કેનિયા	(બારોઈ)

ઈનામ વિતરણ અને અભિવંદના બાદ પ્રાયોજક પરિવારનાં સભ્યો - અ. સૌ. તારામતીબેન, વિશનજીભાઈ, પુત્ર કિરીટભાઈ, પુત્રી અલ્પાબેન અને જમાઈ શ્રી કિરણભાઈનું શાલ ઓઢાડી મોમેન્ટો આપી સન્માન કરી કેક સેરેમનીની પ્રક્રિયા થઈ ત્યાર બાદ વૉલી બૉલ સમિતિના સભ્યોએ પ્રાયોજક પરિવારને અને સેવા સમાજને ૨૫ વર્ષની યાદગીરીરૂપે એક મોમેન્ટો આપેલ. ૨૫ વર્ષની યાદગીરીરૂપે પ્રાયોજક પરિવાર તરફથી આ વર્ષે વૉલી બૉલ ટૂર્નામેન્ટમાં ભાગ લેનાર દરેક ખેલાડીઓને મોમેન્ટોરૂપે એક ભેટ આપવામાં આવી..

કાર્યક્રમના અંતમાં આભાર વિધિ - અમારા આમંત્રણને માન આપીને પધારેલ શ્રી ક.વી.ઓ. દેરાવાસી જૈન મહાજન, શ્રી. ક.વી.ઓ. સ્થાનકવાસી જૈન મહાજન, શ્રી હીરજી ભોજરાજ એન્ડ સન્સ ક.વી.ઓ. જૈન છાત્રાલય, શ્રી કચ્છી જૈન ફાઉન્ડેશન, શ્રી ડોંબિવલી ક.વી.ઓ. સેવા સમાજ, શ્રી મુલુંડ ક.વી.ઓ. સમાજ, શ્રી ક.વી.ઓ. જૈન મહાજન બોરીવલી વગેરેના સંસ્થાનાં પદાધિકારીઓ, આમંત્રિત મહેમાનો, સ્પર્ધામાં ભાગ લીધેલ દરેક સ્પર્ધકો અને અત્યાર સુધી યોજાયેલ સ્પર્ધાને સફળ બનાવવામાં પ્રત્યક્ષ અને પરોક્ષ રીતે સહભાગી થનાર સર્વેનો સેવા સમાજ હાર્દિક આભાર માને છે. આભારવિધિ બાદ સંધ્યાભોજનને માન આપી સૌ છૂટા પડ્યા.

સાંત્વન

અવસાન નોંધ

(તા. ૧ ડિસેમ્બર ૨૦૨૧ થી તા. ૩૧ ડિસેમ્બર ૨૦૨૧)

ચક્ષુદાન : 👁 દેહ / ત્યાચાદાન : ☉ અવયવદાન : ✨

પ્રાર્થના રાખેલ નથી

નામ	ઉંમર	ગામ	હાલે	નામ	ઉંમર	ગામ	હાલે
રાજેશ લાલજી કાનજી ગાલા	૪૫	મોખા	ડોંબિવલી	મંજુલાબેન લક્ષ્મીચંદ વેલજી ચંદ્રુવા	૮૦	બગડા	નાલાસોપારા
લક્ષ્મીબેન રામજી ખીમજી છેડા	૮૩	લુણી	ડોંબિવલી	મા. મઠાબેન ખીમજી મુરજી છેડા	૮૮	તલવાણા	શિવડી
રમેશ ખીમજી દેવજી સાવલા	૬૦	બાડા	મીરા રોડ	અક્ષય ભરત નાનજી વોરા	૩૦	વરંડી મોટી	સાયન
ધીરજલાલ વશનજી દેવરાજ સાંઈયા	૭૬	લાખાપુર	જોગેશ્વરી	હરખચંદ કાનજી ઉમરશી છેડા	૭૩	નાની તુંબડી	વિરાર
અમૃતલાલ રવજી રાઘવજી ભેદા	૮૩	સમાઘોઘા	હૈદરાબાદ	ઝવેરબેન દામજી ઉમરશી ગાલા	૭૯	મોટી ખાખર	અંધેરી
પાનબાઈ કુંવરજી ટોકરશી વિસરિયા	૮૪	કોટડા રોહા	મુલુંડ	શાંતિલાલ ચાંપશી ઘેલા ગાલા	૮૫	ફરાદી	ખેતવાડી
મગનલાલ વરજોગ ઘેલા ગંગર	૯૫	કુંદરોડી	વલસાડ	હેમંત વશનજી મેઘજી ગાલા	૫૩	લુણી	મુલુંડ
હરિલાલ શિવજી જેઠા કુરિયા	૯૭	નાંગલપુર	ગાંધીધામ	પ્રદીપ વશનજી ભીમશી ગાલા	૫૬	લુણી	કાંદિવલી
ગાંગજી મોરારજી લીલાધર સોની	૭૧	ખાંભડાઈ	જુહુ	નિર્મળા મહેન્દ્ર પોપટલાલ વીરા	૬૯	ફરાદી	ભુજપુર
મા. વેજબાઈ ખીમજી ખેતશી દેઢિયા	૮૨	શેરડી	આંબીવલી	જયંતીલાલ રામજી દેરાજ સાવલા	૭૬	ડેપા	ચેમ્બુર
વસંતલાલ રતનશી લાલજી ગોગરી	૮૨	નાના ભાડિયા	બોરીવલી	અજયસ્વામી (રાયણનાં મા. લક્ષ્મીબેન	૭૯	-	થાણા
ડૉ. ચંદ્રવદન દામજી વીરજી હરિયા	૭૯	બિદડા	યુએસએ	શરદ ભાણજી શાહ (ગડા)ના જમાઈ			
શાંતાબેન નાનજી પુનશી વિસરિયા	૮૪	રતાડિયા ગણેશ	ગ્રાંટ રોડ	દામજી લખધીર આણંદ સંગોઈ	૮૪	કપાયા	ઘાટકોપર
વેજબાઈ વસનજી વેલજી શાહ/ગોગરી	૮૮	નાંગલપુર	સોલાપુર	અ.સૌ. પ્રીતિ હસમુખ ગાંગજી ગડા	૫૨	સાભરાઈ	ડોંબિવલી
દમયંતી રતનશી હંસરાજ ગડા	૬૯	સાભરાઈ	બોરીવલી	ભરત હીરાચંદ ગંગર	૬૪	મોટા કાંડાગરા	માટુંગા
નવીન ગાંગજી શાહ /છાડવા	૭૦	બાડા	માટુંગા	કાંતિલાલ ભાણજી મોણશી કેનિયા	૭૬	બારોઈ	પરેલ
મા. દમયંતી મુલચંદ ભાણજી છાડવા	૭૧	બાડા	કલ્યાણ	હરીશ કાનજી વેલજી ગંગર	૭૬	મોટી ખાખર	ભાંડુપ
ગં.સ્વ. ચંચળબેન પ્રેમજી શિવજી ગડા	૭૨	બાડા	પરેલ	તરલાબેન વલ્લભજી દેવજી દેઢિયા	૮૦	ભુજપુર	મુલુંડ
હીરાલાલ વશનજી ભવાનજી વીરા	૭૨	ભુજપુર	મુલુંડ	ભવાનજી તેજસી મામલ સૈયા	૮૧	બેરાજા	બોરીવલી
કાંતિલાલ મગનલાલ ભેદા	૭૫	નવાવાસ	ખાર	લક્ષ્મીબેન દામજી વીરજી ગાલા	૮૨	ગુંદાલા	માટુંગા

નામ	ઉંમર	ગામ	હાલે
રશ્મિ વસંત ભાણજી શાહ /સૈયા	૬૭	ગેલડા	ગોરેગામ
રમણીક પ્રેમજી પચાણ દેઢિયા	૭૭	ભચાઉ	ખેતવાડી
જયંતીલાલ પાસુ લીલાધર સાલિયા	૮૨	બિદડા	મલાડ
મા. જવેરબેન દેવજી ઘેલા રાંભિયા	૮૪	નાના ભાડિયા	વસઈ
જેઠાલાલ વેરશી મોણશી છેડા	૮૮	રતાડિયા ગણેશ	બોરીવલી
મા. ગંગાબાઈ ધરમશી નેણશી ગડા	૮૧	પત્રી	બોરીવલી (૪૭)
જવેરબેન ખીમજી માલશી ભેદા	૮૬	કપાયા	દાદર
ગંગાબાઈ વાડીલાલ ઉમરશી શાહ/સાવલા	૮૬	ડેપા	ડોંબિવલી
કૌશિક જેઠાલાલ ઉમરશી છેડા	૨૨	નાના ભાડિયા	ડોંબિવલી
પ્રેમજી વીરજી રણશી સાલિયા	૮૫	બિદડા	ગોવંડી
મા. રૂક્મણિબેન સુરજી કુંવરજી ગાલા	૮૬	વડાલા	વિલે પાર્લે
દેવાબાઈ લાલજી મણશી મોના	૮૮	દેવપુર	ડોંબિવલી
મણિબેન કાનજી વેરશી રાંભિયા	૮૮	નાના ભાડિયા	ડોંબિવલી
કોકિલા ચીમન મગનલાલ દેઢિયા	૬૪	કાંડાગરા	બોરીવલી
મંજુલાબેન વલ્લભજી ડુંગરશી સાવલા	૭૨	ડેપા	ચેત્રાઈ
પ્રવીણ ગણપત લાલજી સંગોઈ	૭૪	પુનડી	પરેલ
ધનજી હંસરાજ છેડા	૮૭	માપર	દહીંસર
નિલેશ શાંતિલાલ લખમશી ગોગરી	૪૮	કપાયા	ડોંબિવલી (૨૭)
શાંતિલાલ માલશી ગોસર ગોગરી	૭૮	બિદડા	હિંદમાતા
મીના નવીન વીરજી દેઢિયા	૫૩	કોટડી (મહા)	ડોંબિવલી
ભરત વિશનજી દેવરાજ શેઠિયા	૬૩	વડાલા	આદિપુર
જયંતીલાલ હીરજી વજપાર ગાલા	૭૫	લુણી	થાણા
શાંતાબેન મોરારજી કુંવરજી સાવલા	૮૪	મેરાઉ	વરલી
મા. કેસરબેન રાજપાર વેલજી નાગડા	૮૭	ડુમરા	સુરત
દીપિકા (ગીતા અશોક કલ્યાણજી દેઢિયાની પુત્રી)	૩૮	-	વિલે પાર્લે
અ.સૌ. કીર્તિદા ટોકરશી કલ્યાણજી ભારાણી	૬૨	દેશલપુર	વિલે પાર્લે
હેમંત તિલક કલ્યાણજી હરિયા	૬૨	હમલામંજલ	વડાલા

નામ	ઉંમર	ગામ	હાલે
ભાનુમતી કલ્યાણજી ઉમરશી ગોગરી	૭૮	વડાલા	મલાડ
પ્રદીપ હંસરાજ શામજી પોલડિયા	૬૨	બિદડા	ઘાટકોપર
કુંવરજી વિજપાર ગણશી ગાલા	૮૪	દેવપુર	અંધેરી
રાજેશ વિશનજી કુંવરજી વીરા	૫૨	દેવપુર	ગોરેગામ
ચંદ્રકાંત રતનશી કાનજી ગાલા	૬૫	દેવપુર	દેવપુર
ચુનીલાલ મુરજી ખેતશી છેડા	૭૭	મોટી ઉનડોઠ	મુલુંડ
ચુનીલાલ દેવજી પદમશી શાહ/છેડા	૭૮	પુનડી	દહીંસર
રામજી ઠાકરશી શિવજી દેઢિયા	૮૬	પત્રી	અંધેરી
મા. મણિબેન ખીમજી ગણપત ગડા	૮૫	બિદડા	મુલુંડ
જયંતીલાલ માવજી વેલજી ફુરિયા	૭૩	બિદડા	મલાડ
જવેરચંદ ખીમજી રતનશી ગડા	૮૨	મોટી સાભરાઈ	લાતુર
મા. રતનબેન ખેરાજ કાનજી સાવલા	૧૦૦	હાલાપુર	તીથલ
ગં.સ્વ. કસ્તૂર મહેન્દ્ર વશનજી ગંગર	૬૮	મોટી ખાખર	નાલાસોપારા
રમેશ ઠાકરશી કાકુભાઈ ગાલા	૬૨	દેશલપુર	હેદરાબાદ
નવીન વસનજી કાનજી નિસર	૭૨	વડાલા	બોરીવલી (૬૭)
જયંતીલાલ કેશવજી થોભણ ગડા	૭૪	મોટા લાયજા	મીરા રોડ
પ્રેમચંદ શામજી રવજી વીરા / શાહ	૭૭	ફરાદી	કાંદિવલી
રવજી ઉમરશી વિજપાર સાવલા	૭૬	ભીંસરા	ઘાટકોપર
માવજી લધાભાઈ વોરા	૮૦	નારણપુર	સાયન
હરીશ શામજી વીરજી છેડા	૫૮	મોટી ઉનડોઠ	ગોરેગામ
ભગવતી નેમજી કાનજી માડુ	૭૦	ડેપા	વસઈ
રાઘવજી માલશી ચના છેડા	૭૨	લુણઈ	સાંતાકુઝ
રમેશ ભવાનજી નાગશી ગાલા	૭૨	રાયણ	ડોંબિવલી
ભાણજી રામજી મુરજી સાવલા	૮૦	બિદડા	ઘાટકોપર
જગદીશ માણેક મેઘજી હરિયા	૬૨	શેરડી	પનવેલ
પ્રજલાલ વીરજી ભવાનજી ફુરિયા	૭૧	તલવાણા	ઘાટકોપર
મુલચંદ રામજી વીરજી સંગોઈ	૭૮	ખેરાજા	વાશી
અ.સૌ. મંજુલાબેન ટોકરશી નરશી સાવલા	૮૭	મેરાઉ	માહિમ

નામ	ઉંમર	ગામ	હાલે
કિશોર વશનજી આસુ ગાલા	૬૪	મેરાઉ	મલાડ
હરખચંદ રવજી કુરિયા	૮૦	બિદડા	સેન્હલર્સ્ટ રોડ
લીલાવંતી હીરજી રતનશી વોરા	૬૨	વંરડી (મોટી)	દહીંસર
મણિલાલ ભવાનજી ગાલા	૬૫	પત્રી	પત્રી
વનિતાબેન આણંદજી પાસુ છોડા	૮૩	નાના ભાડિયા	વિલે પાર્લે
રતનબેન રામજી શિવજી સંગોઈ	૯૨	સમાઘોઘા	મદુરાઈ
હીરાલાલ કલ્યાણજી મેઘજી રાંભિયા	૬૬	નાના ભાડિયા	ઘાટકોપર
જયંતીલાલ ખેતશી ગાલા	૭૫	મો. આસંબિયા	દહીંસર
અ.સૌ. હેમલતા કુંવરજી તલકશી દેઢિયા	૮૦	દેઢિયા	સાભરાઈ
હેમલતા પ્રકાશ શામજી મામણિયા	૭૨	સમાઘોઘા	હેદરાબાદ
અ.સૌ. જયવંતીબેન પ્રવીણ શિવજી ગાલા	૭૪	છસરા	દાદર
કંકુબેન કલ્યાણજી ગણશી ગડા	૮૭	ભોજાય	જોગેશ્વરી
કુ. ચંદન ઠાકરશી મેઘજી ગાલા	૬૭	બિદડા	નાલાસોપારી
કાંતા લહેરચંદ મગનલાલ દેઢિયા	૬૯	ગુંદાલા	ઘાટકોપર
મા. કેસરબેન મેઘજી રામજી કુરિયા	૯૭	મેરાઉ	ડોંબિવલી
ઝવેરબેન કેશવજી વેલજી ગડા	૭૮	ગઢશીશા	મુલુંડ
ધનજી વીરજી ખેતશી દેઢિયા	૮૫	પ્રાગપુર	માટુંગા
પ્રાર્થના રાખેલ છે.			
પ્રવીણ શામજી કેશવજી સાવલા	૮૩	નાની ખાખર	સાંતાકુઝ
મહેન્દ્ર તલકશી કુંવરજી ગાલા	૬૦	ભોજાય	ભોપાલ ()
ડૉ. પુષ્પા (બિદડાનાં શાંતાબેન ખીમજી દેઢિયાની પુત્રી)	૭૬	બિદડા	માટુંગા (ઝૂમ)
મા. રતનબેન તારાચંદ નાનજી વિકમાણી	૭૬	કોટડા (રોહા)	વડાલા (ઝૂમ)
વસંત દેવરાજ ધારશી ગંગર	૭૨	ગોધરા	સિક્કા નગર
અ.સૌ. બીજલ વિમલ જયંતીલાલ ગડા	૪૦	લાયજા	માટુંગા

શ્રી ક.વી.ઓ. સેવા સમાજનું બિનધંધાદારી મુખપત્ર

સ્થાપના : ૧૯૪૭

વર્ષ : ૭૫

પગદંડી

અંક : ૧૧

ફેબ્રુઆરી ૨૦૨૨

-: માનદ્ તંત્રીઓ :-

અધિન માલદે, શાંતિ રાંભિયા, ચંદ્રકાન્ત નંદુ

મુદ્રક - પ્રકાશક : શ્રી અધિન પી. માલદે

પ્રકાશન સ્થળ: શ્રી ક.વી.ઓ. ટે. નવી મહાજન વાડી, ઉજે માળે,
૯૯/૧૦૧, કેશવજી નાયક રોડ, મુંબઈ - ૪૦૦ ૦૦૯.

ફોન નં : ૨૩૭૧ ૪૬૭૪

www.kvoss.org. - email :ksevasamaj@gmail.com

મુદ્રણ સ્થાન : મેઘાઈ કલર કાફ્ટર્સ,

૪૨, આઈડિયલ ઈન્ડ. એસ્ટેટ, સેનાપતિ બાપટ માર્ગ,
લોઅર પરેલ, મુંબઈ - ૪૦૦૦૧૩. ફોન : ૨૪૯૨ ૧૯૬૪

-: લવાજમ :-

વાર્ષિક : રૂ. ૧૦૦/-, પંચ વાર્ષિક : રૂ. ૪૦૦/-

આજીવન ૧૫ વર્ષ : રૂ. ૧,૦૦૦/- છૂટક નકલ : રૂ. ૧૫/-
વિદેશ માટે અમેરિકન ડોલર ડ્રાફ્ટથી ત્રિવાર્ષિક : ૫૦

ચેક/ડ્રાફ્ટ શ્રી ક.વી.ઓ. સેવા સમાજને નામે લખવા.

“All love is expansion,
all selfishness is contraction.

Love is therefore the
only law of life.

He who loves lives,
he who is selfish is dying.

Therefore love for love's sake,
because it is the only law of life,
just as you breathe to live.”

“In a conflict between the
heart and the brain,
follow your heart.”

- Swami Vivekananda

શ્રી ક.વિ.ઓ. સેવા સમાજ

સંસ્થાની વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ

પુક બેંક

સંજીવની સ્વાસ્થ્ય યોજના

પગદંડી

સાંસ્કૃતિક કાર્યક્રમ

સમુહ લગ્ન

સ્ત્રી ઉત્કર્ષ લોન

શિક્ષણ લોન કોમ્પ્યુટર લોન

ક્રિકેટ, વોલીબોલ
બાસ્કેટ બોલ, ફુટબોલ

રમતગમત

વ્યક્તિત્વ વિકાસ
વકતુલ્ય સ્પર્ધા
OUTDOOR CAMP
MEET

રહેઠાણ લોન

શૈક્ષણિક સન્માન
વિદેશ સેમીનાર
શ્રુત-ગુણ-ગોરવ

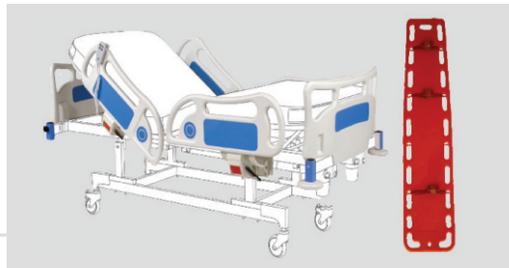
DIVERSE RANGE | UNMATCHED QUALITY

Industry Leading Technology, Driving Sustainable Growth.

Trusted Products, Proven Expertise.

MOLDED INDUSTRIAL PACKAGING

HOSPITAL FURNITURE PARTS

AUTOMOTIVE COMPONENTS

INFRASTRUCTURAL FURNITURE PARTS

WELFARE ACTIVITIES:

- | Reusable and Recyclable Products
- | Rain Water Harvesting Systems
- | Constant Quest To Find New Ways To Be More Efficient And Green
- | 100% Virgin Material

- | Employee Welfare Practices, Understanding Their Personal Matter And Hand-holding Them During Times Of Need
- | Empowering Physically Challenged Women

Mitsu Chem Plast Ltd.

Blow Moulding | Injection Moulding | Custom Moulding

+91 22 25920055

sales@mitsuchem.com

www.mitsuchem.com

329, Gala Complex, Din Dayal Upadhyay Marg, Mulund (W), Mumbai - 400 080., Maharashtra, India.